

Інститут Політичної Освіти
Фонд Конрада Аденауера

**ЩО МАЄ ЗНАТИ
ДЕПУТАТ МІСЦЕВОЇ РАДИ**

Книга III

Київ-2007

УДК 352/354

ББК 67.401

С 83

Редакція - авторська

Над виданням працювали:

Іван Лопушинський

Андрій Странніков

Любомир Грицак

Олександр Солонтай

Відповідальний за випуск:

Віктор Галич

Що має знати депутат місцевої ради. Книга 3. Бюджет як фінансова основа місцевого самоврядування в Україні.- К.: ІПО, 2007. - 134 с.

Ця книга призначена для депутатів місцевих рад. Дане видання - третя у серії "Що має знати депутат місцевої ради" і висвітлює питання організації бюджетного процесу. У ньому ви прочитаєте про бюджетний устрій нашої держави, дізнаєтесь про принципи формування місцевих бюджетів. Ми зорієнтуємо вас щодо структури їх дохідної та видаткової частин, розкажемо про місцеві податки та збори тощо. Завдання книги - озброїти депутатів місцевих рад як теоретич-ими знаннями, так і практичними інструментами формування бюджетного процесу. Це дозволить ще більш ефективно спрямувати їхню діяльність на задоволення інтересів і потреб територіальних громад.

Серія книг "Що має знати депутат місцевої ради" видається в рамках проекту "Місьцеве самоврядування. Крок до ефективності", який передбачає навчання молодих депутатів місцевих рад усіх областей України та Автономної Республіки Крим і реалізується Інститутом Політичної Освіти впродовж 2006-2007 років.

ISBN 966-7863-62-x © Інститут Політичної Освіти, 2007

Звернення до колег - депутатів

Лупайте сю скалу...

Іван Франко

Дорогі колеги!

Громада довірила нам право стати депутатами місцевих рад різних регіонів України. Сьогодні не милосердне - воно вимагає негайного занурення в буденні депутатські справи. І чи не найсерйозніша з них - організація бюджетування. Декому, можливо, здалося, що працювати в бюджетній комісії дуже легко: діли гроші та й усе. Але ця оманливість не поширена, бо переважна більшість депутатів добре розуміє: перш, ніж розподіляти кошти, треба наповнити бюджет. Я пригадую один пропагандистський радянський плакат з мого дитинства, на якому було зображено величезний розмірів згорток, із якого виглядали ковбаси, бублики, цукерки... І десятки бажаючих біжать, щоб з нього поласувати. Проте "караюча рука держави" відкидає їх від кулька, закликаючи насамперед його наповнити. Так і бюджет. Він має два рівні завдання: наповнення і витрачання коштів. Чи завжди ми, депутати, дбаємо про перше? Чи не тому наші з вами місцеві бюджети такі невиразні та занедбані?

Що ж робити? Треба, насамперед, учитися основам бюджетування. Ця думка хвилювала мене впродовж довгих років роботи в Суворовській районній у м. Херсоні раді (5 скликань), спочатку як депутата, потім - під час роботи головою ради і виконавчого комітету. Зараз я обіймаю посаду голови постійної депутатської комісії з питань планування, обліку, бюджету і фінансів. Будучи педагогом за фахом, зрозумів, що без економічних знань посправжньому бюджетні справи не опануєш. Саме тому й закінчив з відзнакою економічний факультет університету, що значною мірою сприяло зануренню в проблему формування місцевих бюджетів.

Не випадково мною як мотто наведено пророчі слова Великого Каменяра (серйозного економіста!). Так, бюджет - це скеля, яку треба розбити, щоб пізнати його сутність зсередини.

Про бюджет і бюджетний процес в Україні написано багато книжок. Пропонуємо до Вашої уваги ще одну. Заглибтесь у неї, тут не все просто (бо й бюджетна справа не проста), дійдіть до розуміння дрібниць, оскільки в бюджеті дрібниць не буває.

Вдалого вам плавання в бурхливому і неспокійному бюджетному морі місцевого самоврядування!

Іван Лопушинський

*депутат Суворовської районної в м. Херсоні ради,
голова постійної депутатської комісії з питань
планування, обліку, бюджету і фінансів,
експерт ІПО*

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ БЮДЖЕТНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ (БКУ)

Походження слова "бюджет".

Слово "бюджет" походить від французького bougette , що означає "шкіряний мішок", проте його застосування пов'язане з англійською традицією: коли в Палаті громад представляється бюджет правлячої партії, канцлер Скарбниці вносить до зали шкіряний мішок. Цей мішок символізує ресурси держави, що будуть використані для досягнення поставлених нею цілей. Як в Англії, так і в Сполучених Штатах, під бюджетом прийнято розуміти систематизований план витрачання ресурсів.

бюджет - план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, що здійснюються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування впродовж бюджетного періоду;

бюджети місцевого самоврядування - бюджети територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань;

бюджетна класифікація - єдине систематизоване згрупування доходів, видатків (в тому числі кредитування за вирахуванням погашення) та фінансування бюджету за ознаками економічної сутності, функціональної діяльності, організаційного устрою та іншими ознаками відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів;

бюджетна програма - систематизований перелік заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети та завдань, виконання яких пропонує та здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій;

бюджетна система України - сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права;

бюджетна установа - орган, установа чи організація, визначена Конституцією України, а також установа чи організація, створена у встановленому порядку органами

державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим чи органами місцевого самоврядування, що повністю утримується за рахунок відповідно державного бюджету чи місцевих бюджетів. Бюджетні установи є неприбутковими;

бюджетне асигнування - повноваження, надане розпоряднику бюджетних коштів відповідно до бюджетного призначення на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів з конкретною метою в процесі виконання бюджету;

бюджетне зобов'язання - будьяке здійснене відповідно до бюджетного асигнування розміщення замовлення, укладення договору, придбання товару, послуги чи здійснення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду, згідно з якими необхідно здійснити платежі протягом цього ж періоду або у майбутньому;

бюджетне призначення - повноваження, надане головному розпоряднику бюджетних коштів Бюджетним кодексом, законом про Державний бюджет України або рішенням про місцевий бюджет, що має кількісні та часові обмеження та дозволяє надавати бюджетні асигнування;

бюджетний запит - документ, підготовлений розпорядником бюджетних коштів, який містить пропозиції з відповідними обґрунтуваннями щодо обсягу бюджетних коштів, необхідних для його діяльності на наступний бюджетний період;

бюджетний процес - регламентована нормами права діяльність, пов'язана із складанням, розглядом, затвердженням бюджетів, їх виконанням і контролем за їх виконанням, розглядом звітів про виконання бюджетів, що складають бюджетну систему України;

бюджетний розпис - документ, у якому встановлюється розподіл доходів та фінансування бюджету, бюджетних асигнувань головним розпорядникам бюджетних коштів на певні періоди року відповідно до бюджетної класифікації;

видатки бюджету - кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надміру сплачених до бюджету сум;

витрати бюджету - видатки бюджету та кошти на погашення основної суми боргу;

головні розпорядники бюджетних коштів - бюджетні установи в особі їх керівників, які відповідно до статті 22 Бюджетного кодексу отримують повноваження шляхом встановлення бюджетних призначень;

державний борг (борг Автономної Республіки Крим чи борг місцевого самоврядування) - загальна сума заборгованості держави (Автономної Республіки Крим чи місцевого самоврядування), яка складається з усіх випущених і непогашених боргових зобов'язань держави (Автономної Республіки Крим чи місцевого самоврядування), включаючи боргові зобов'язання держави (Автономної Республіки Крим чи міських рад), що вступають в дію в результаті виданих гарантій за кредитами, або зобов'язань, що виникають на підставі законодавства або договору;

дефіцит бюджету - перевищення видатків бюджету над його доходами;

дотація вирівнювання - міжбюджетний трансферт на вирівнювання доходної спроможності бюджету, який його отримує;

доходи бюджету - усі податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, дарунки, гранти);

закон про Державний бюджет України - закон, який затверджує повноваження органам державної влади здійснювати виконання державного бюджету України впродовж бюджетного періоду;

залишок бюджетних коштів - обсяг коштів на рахунках відповідного бюджету та розпорядників коштів цього бюджету на кінець дня; **запозичення** - операції, пов'язані з отриманням бюджетом коштів на умовах повернення, платності та строковості, у результаті яких виникають зобов'язання держави, Автономної Республіки Крим чи місцевого самоврядування перед кредиторами;

кредитування за вирахуванням погашення - операції, пов'язані з наданням коштів з бюджету на умовах повернення, платності та строковості, у результаті яких з'являються зобов'язання перед бюджетом, та операції, пов'язані з поверненням цих коштів до бюджету;

кошик доходів бюджетів місцевого самоврядування - податки і збори (обов'язкові платежі), що закріплені Бюджетним кодексом на постійній основі за бюджетами місцевого самоврядування та враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів;

коефіцієнт вирівнювання - коефіцієнт, що застосовується при розрахунку обсягу дотації вирівнювання та коштів, що передаються до державного бюджету України з місцевих бюджетів, з метою зміцнення доходної бази бюджетів місцевого самоврядування;

міжбюджетні трансферти - кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого;

місцеві бюджети - бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети, бюджети районів у містах та бюджети місцевого самоврядування;

місцевий фінансовий орган - установа, що відповідно до законодавства України здійснює функції щодо складання, виконання місцевих бюджетів, контролю за витрачанням коштів розпорядниками бюджетних коштів, а також інші функції, пов'язані з управлінням коштами місцевого бюджету. Для цілей Бюджетного кодексу Міністерство фінансів Автономної Республіки Крим віднесено до місцевих фінансових органів;

надходження до бюджету - доходи бюджету та кошти, залучені в результаті взяття боргових зобов'язань органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим або органами місцевого самоврядування;

фінансовий норматив бюджетної забезпеченості - гарантований державою в межах наявних бюджетних ресурсів рівень фінансового забезпечення повноважень Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій та виконавчих органів місцевого самоврядування, що використовується для визначення обсягу міжбюджетних трансфертів;

органи стягнення - податкові, митні та інші державні органи, яким відповідно до закону надано право стягнення до бюджету податків, зборів (обов'язкових платежів) та інших надходжень;

платіж - погашення зобов'язання, що виникло в поточному або попередніх бюджетних періодах;

повноваження на майбутні бюджетні зобов'язання -

повноваження на взяття бюджетного зобов'язання здійснювати платежі в бюджетному періоді, що настає після закінчення поточного бюджетного періоду;

проект бюджету - проект плану формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення

завдань і функцій, що здійснюються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування впродовж бюджетного періоду, який є невід'ємною частиною проекту закону про державний бюджет або проекту рішення відповідної ради про місцевий бюджет;

профіцит бюджету - перевищення доходів бюджету над його видатками;

рішення про місцевий бюджет - нормативноправовий акт Верховної Ради Автономної Республіки Крим чи відповідної ради, виданий в установленому законодавством України порядку, що містить затверджені повноваження відповідно Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевій державній адміністрації або виконавчому органу місцевого самоврядування здійснювати виконання місцевого бюджету впродовж бюджетного періоду;

розпорядники бюджетних коштів - бюджетні установи в особі їх керівників, уповноважені на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань та здійснення видатків з бюджету;

субвенції - міжбюджетні трансферти для використання на певну мету в порядку, визначеному тим органом, який прийняв рішення про надання субвенції;

фінансування бюджету - надходження та витрати у зв'язку із зміною обсягу боргу, а також зміною залишку готівкових коштів по бюджету, що використовуються для покриття різниці між доходами і видатками бюджету.

ПРАВОВЕ ПІДГРУНТЯ БЮДЖЕТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Правову основу бюджетної діяльності органів місцевого самоврядування в Україні складають Конституція України, Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні", Європейська хартія місцевого самоврядування, Бюджетний кодекс України та інші законодавчі та нормативно-правові документи.

Конституція України

Стаття 142. Матеріальною і фінансовою основою місцевого учась у формуванні доходів бюджетів місцевого самоврядування, фінансово підтримує місцеве самоврядування. Витрати органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади, компенсуються державою.

Стаття 143. Територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування управляють майном, що є в комунальній власності; затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку і контролюють їх виконання; затверджують бюджети відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контролюють їх виконання; встановлюють місцеві податки і збори відповідно до закону; забезпечують проведення місцевих референдумів та реалізацію їх результатів; утворюють, реорганізують та ліквідовують комунальні підприємства, організації і установи, а також здійснюють контроль за їх діяльністю; вирішують інші питання місцевого значення, віднесені законом до їхньої компетенції.

Обласні та районні ради затверджують програми

соціально-економічного та культурного розвитку відповідних областей і районів та контролюють їх виконання; затверджують районні і обласні бюджети, які формуються з коштів державного бюджету для їх відповідного розподілу між територіальними громадами або для виконання спільних проектів та з коштів, залучених на договірних засадах з місцевих бюджетів для реалізації спільних соціально-економічних і культурних програм, та контролюють їх виконання; вирішують інші питання, віднесені законом до їхньої компетенції.

Органам місцевого самоврядування можуть надаватися законом окремі повноваження органів виконавчої влади. Держава фінансує здійснення цих повноважень у повному обсязі за рахунок коштів державного бюджету України або шляхом віднесення до місцевого бюджету у встановленому законом порядку окремих загальнодержавних податків, передає органам місцевого самоврядування відповідні об'єкти державної власності.

Органи місцевого самоврядування з питань здійснення ними повноважень органів виконавчої влади підконтрольні відповідним органам виконавчої влади.

Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні"

Стаття 1. Основні терміни, використані в цьому Законі

Основні терміни, використані в цьому Законі, мають таке значення:

територіальна громада - жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр;

бюджет місцевого самоврядування (місцевий бюджет) - план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування;

районний бюджет - план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних громад сіл, селищ, міст районного значення, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання;

обласний бюджет - план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних громад, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання;

поточний бюджет - доходи і видатки місцевого бюджету, які утворюються і використовуються для покриття поточних видатків;

бюджет розвитку - доходи і видатки місцевого бюджету, які утворюються і використовуються для реалізації програм соціально-економічного розвитку, зміцнення матеріально-фінансової бази;

мінімальний бюджет місцевого самоврядування - розрахунковий обсяг місцевого бюджету, необхідний для здійснення повноважень місцевого самоврядування на рівні мінімальних соціальних потреб, який гарантується державою.

Стаття 16. Організаційно-правова, матеріальна і фінансова основи місцевого самоврядування

3. Матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад.

6. Місцеві бюджети є самостійними, вони не включаються до державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим та інших місцевих бюджетів.

7. Органи місцевого самоврядування з урахуванням місцевих умов і особливостей можуть перерозподіляти між собою на підставі договорів окремі повноваження та власні бюджетні кошти.

Стаття 26. Виключна компетенція сільських, селищних, міських рад

23) затвердження місцевого бюджету, внесення змін до нього; затвердження звіту про виконання відповідного бюджету;

24) встановлення місцевих податків і зборів та розмірів їх ставок у межах, визначених законом;

25) утворення цільових фондів, затвердження положень про ці фонди;

26) прийняття рішень щодо випуску місцевих позик;

27) прийняття рішень щодо отримання позик з інших місцевих бюджетів та джерел, а також щодо передачі коштів з відповідного місцевого бюджету;

28) прийняття рішень щодо надання відповідно до чинного законодавства пільг по місцевих податках і зборах;

29) встановлення для підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, розміру частки прибутку, яка підлягає зарахуванню до місцевого бюджету

Стаття 28. Повноваження в галузі бюджету, фінансів і цін

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) складання проекту місцевого бюджету, подання його на затвердження відповідної ради, забезпечення виконання бюджету; щоквартальне подання раді письмових звітів про хід і результати виконання бюджету; підготовка і подання відповідно до районних, обласних рад необхідних фінансових показників і пропозицій щодо складання проектів районних і обласних бюджетів;

2) встановлення в порядку і межах, визначених законодавством, тарифів щодо оплати побутових, комунальних, транспортних та інших послуг, які надаються підприємствами та організаціями комунальної власності відповідної

територіальної громади; погодження в установленому порядку цих питань з підприємствами, установами та організаціями, які не належать до комунальної власності;

3) встановлення за узгодженим рішенням відповідних рад порядку використання коштів та іншого майна, що перебувають у спільній власності територіальних громад;

4) здійснення в установленому порядку фінансування видатків з місцевого бюджету;

5) залучення на договірних засадах коштів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, розташованих на відповідній території, та коштів населення, а також бюджетних коштів на будівництво, розширення, ремонт і утримання на пайових засадах об'єктів соціальної і виробничої інфраструктури та на заходи щодо охорони навколишнього природного середовища;

6) об'єднання на договірних засадах коштів відповідного місцевого бюджету та інших місцевих бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування комунальних підприємств, установ та організацій, вирішення інших питань, що стосуються спільних інтересів територіальних громад;

б) делеговані повноваження:

1) здійснення відповідно до закону контролю за дотриманням зобов'язань щодо платежів до місцевого бюджету на підприємствах і в організаціях незалежно від форм власності;

2) здійснення відповідно до закону контролю за дотриманням цін і тарифів;

3) сприяння здійсненню інвестиційної діяльності на відповідній території.

Стаття 42. Повноваження сільського, селищного, міського голови

3. Сільський, селищний, міський голова:

9) забезпечує підготовку на розгляд ради проектів програм соціально-економічного та культурного розвитку, цільових програм з інших питань самоврядування, місцевого бюджету та звіту про його виконання, рішень ради з інших питань, що

належать до її відання; оприлюднює затверджені радою програми, бюджет та звіти про їх виконання;

13) є розпорядником бюджетних, коштів, використовує їх лише за призначенням, визначеним радою;

Стаття 43. Питання, які вирішуються районними і обласними радами виключно на їх пленарних засіданнях

1. Виключно на пленарних засіданнях районної, обласної ради вирішуються такі питання:

18) розподіл переданих з державного бюджету коштів у вигляді дотацій, субвенцій відповідно між районними бюджетами, місцевими бюджетами міст обласного значення, сіл, селищ, міст районного значення;

Стаття 47. Постійні комісії ради

4. Постійні комісії за дорученням ради або за власною ініціативою попередньо розглядають проекти програм соціально-економічного і культурного розвитку, місцевого бюджету, звіти про виконання програм і бюджету, вивчають і готують питання про стан та розвиток відповідних галузей господарського і соціально-культурного будівництва, інші питання, які вносяться на розгляд ради, розробляють проекти рішень ради та готують висновки з цих питань, виступають на сесіях ради з доповідями і співдоповідями.

Стаття 52. Повноваження виконавчого комітету сільської, селищної, міської, районної у місті ради

1. Виконавчий комітет сільської, селищної, міської, районної у місті (у разі її створення) ради може розглядати і вирішувати питання, віднесені цим Законом до відання виконавчих органів ради.

2. Виконавчий комітет ради:

1) попередньо розглядає проекти місцевих програм соціально-економічного і культурного розвитку, цільових програм з інших питань, місцевого бюджету, проекти рішень з інших питань, що вносяться на розгляд відповідної ради.

Стаття 60. Право комунальної власності

1. Територіальним громадам сіл, селищ, міст, районів у містах належить право комунальної власності на рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, землю, природні ресурси, підприємства, установи та організації, в тому числі банки, страхові товариства, а також пенсійні фонди,

частку в майні підприємств, житловий фонд, нежитлові приміщення, заклади культури, освіти, спорту, охорони здоров'я, науки, соціального обслуговування та інше майно і майнові права, рухомі та нерухомі об'єкти, визначені відповідно до закону як об'єкти права комунальної власності, а також кошти, отримані від їх відчуження.

3. Територіальні громади сіл, селищ, міст, районів у містах безпосередньо або через органи місцевого самоврядування можуть об'єднувати на договірних засадах на праві спільної власності об'єкти права комунальної власності, а також кошти місцевих бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, установ та організацій і створювати для цього відповідні органи і служби.

6. Доцільність, порядок та умови відчуження об'єктів права комунальної власності визначаються відповідною радою. Доходи від відчуження об'єктів права комунальної власності зараховуються до відповідних місцевих бюджетів і спрямовуються на фінансування заходів, передбачених бюджетами розвитку.

Стаття 61. Місцеві бюджети

1. Органи місцевого самоврядування в селах, селищах, містах, районах у містах (у разі їх створення) самостійно розробляють, затверджують і виконують відповідні місцеві бюджети згідно з цим Законом та законом про бюджетну систему.

2. Районні та обласні ради затверджують районні та обласні бюджети, які формуються з коштів державного бюджету для їх відповідного розподілу між територіальними громадами або для виконання спільних проектів та з коштів, залучених на договірних засадах з місцевих бюджетів для реалізації спільних соціально-економічних та культурних програм, контролюють їх виконання.

3. Складання і виконання районних і обласних бюджетів здійснюють відповідні державні адміністрації згідно з цим Законом та законом про бюджетну систему.

4. Самостійність місцевих бюджетів гарантується власними та закріпленими за ними на стабільній основі законом загальнодержавними доходами, а також правом самостійно визначати напрями використання коштів місцевих бюджетів відповідно до закону.

5. Втручання державних органів у процес складання, затвердження і виконання місцевих бюджетів не допускається, за винятком випадків, передбачених цим та іншими законами.

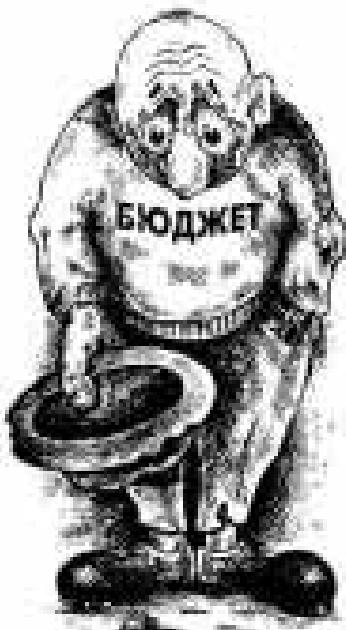
Стаття 62. Участь держави у формуванні доходів місцевих бюджетів

1. Держава фінансово підтримує місцеве самоврядування, бере участь у формуванні доходів місцевих бюджетів, здійснює контроль за законним, доцільним, економним, ефективним витрачанням коштів та належним їх обліком. Вона гарантує органам місцевого самоврядування доходну базу, достатню для забезпечення населення послугами на рівні мінімальних соціальних потреб. У випадках, коли доходи від закріплених за місцевими бюджетами загальнодержавних податків та зборів перевищують мінімальний розмір місцевого бюджету, держава вилучає із місцевого бюджету до державного бюджету частину надлишку в порядку, встановленому законом про Державний бюджет.

2. Мінімальні розміри місцевих бюджетів визначаються на основі нормативів бюджетної забезпеченості на одного жителя з урахуванням економічного, соціального, природного та екологічного стану відповідних територій, виходячи з рівня мінімальних соціальних потреб, встановленого законом.

Стаття 63. Доходи місцевих бюджетів

1. Доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок власних, визначених законом, джерел та закріплених у встановленому законом порядку загальнодержавних податків, зборів та інших обов'язкових платежів.

2. Доходи місцевих бюджетів районних у містах рад (у разі їх створення) формуються відповідно до обсягу повноважень, що визначаються відповідними міськими радами.

3. Порядок зарахування доходів до місцевих бюджетів визначається законом про бюджетну систему та іншими законами.

4. У доходній частині місцевого бюджету окремо виділяються доходи, необхідні для виконання власних

повноважень, і доходи, необхідні для забезпечення виконання делегованих законом повноважень органів виконавчої влади.

5. Місцевий бюджет поділяється на поточний бюджет і бюджет розвитку. Доходи бюджету розвитку формуються за рахунок частини податкових надходжень, коштів, залучених від розміщення місцевих позик, а також інвестиційних субсидій з інших бюджетів.

6. Кошти державного бюджету, що передаються у вигляді дотацій, субвенцій, розподіляються обласними радами між районними бюджетами і бюджетами міст обласного значення у розмірах, необхідних для формування доходних частин не нижче мінімальних розмірів місцевих бюджетів, визначених законом, а також використовуються для фінансування з обласного бюджету спільних проектів територіальних громад.

7. Кошти обласного бюджету, передані державою у вигляді дотацій, субвенцій, зараховуються до районних бюджетів і розподіляються районними радами між місцевими бюджетами у розмірах, необхідних для формування доходних частин не нижче мінімальних розмірів місцевих бюджетів, визначених законом, а також використовуються для фінансування з районного бюджету спільних проектів територіальних громад.

Стаття 64. Видатки місцевих бюджетів

1. Видатки, які здійснюються органами місцевого самоврядування на потреби територіальних громад, їх розмір і цільове спрямування визначаються місцевими бюджетами цих громад; видатки, пов'язані із здійсненням районними, обласними радами заходів щодо забезпечення спільних інтересів територіальних громад, - відповідними районними та обласними бюджетами.

2. Сільські, селищні, міські, районні в містах (у разі їх створення) ради та їх виконавчі органи самостійно розпоряджаються коштами відповідних місцевих бюджетів, визначають напрями їх використання.

3. Районні, обласні бюджети виконують місцеві

державні адміністрації в цілях і обсягах, що затверджуються відповідними радами.

4. У видатковій частині місцевих бюджетів окремо передбачаються видатки поточного бюджету і видатки бюджету розвитку.

5. Кошти поточного бюджету спрямовуються на фінансування установ і закладів, що утримуються за рахунок бюджетних асигнувань, і не належать до бюджету розвитку.

6. Кошти бюджету розвитку спрямовуються на реалізацію програм соціально-економічного розвитку відповідної території, пов'язаних із здійсненням інвестиційної та інноваційної діяльності, а також на фінансування субвенцій та інших видатків, пов'язаних з розширеним відтворенням.

7. Видатки місцевих бюджетів поділяються на дві частини:

- видатки, пов'язані з виконанням власних повноважень місцевого самоврядування;
- видатки, пов'язані з виконанням делегованих законом повноважень органів виконавчої влади.

Стаття 67. Фінансування витрат, пов'язаних із здійсненням органами місцевого самоврядування повноважень органів виконавчої влади та виконанням рішень органів державної влади

1. Держава фінансує у повному обсязі здійснення органами місцевого самоврядування наданих законом повноважень органів виконавчої влади. Кошти, необхідні для здійснення органами місцевого самоврядування цих повноважень, щороку передбачаються в законі України про Державний бюджет України.

2. Рішення органів державної влади, які призводять до додаткових видатків органів місцевого самоврядування, обов'язково супроводжуються передачею їм необхідних фінансових ресурсів. Вказані рішення виконуються органами місцевого самоврядування в межах переданих їм фінансових ресурсів. Витрати органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади і попередньо не забезпечені відповідними фінансовими ресурсами, компенсуються державою.

Стаття 68. Утворення цільових фондів

1. Органи місцевого самоврядування можуть утворювати цільові фонди, які є складовою спеціального фонду відповідного місцевого бюджету.

2. Порядок формування та використання цільових фондів визначається положенням про ці фонди, що затверджується відповідною місцевою радою.

Стаття 69. Місцеві податки і збори

1. Органи місцевого самоврядування відповідно до закону можуть встановлювати місцеві податки і збори. Місцеві податки і збори зараховуються до відповідних місцевих бюджетів.

2. За рішенням зборів громадян за місцем їх проживання можуть запроваджуватися місцеві збори на засадах добровільного самооподаткування.

Стаття 70. Участь органів місцевого самоврядування у фінансово-кредитних відносинах

1. Рада або за її рішенням інші органи місцевого самоврядування відповідно до законодавства можуть випускати місцеві позики, лотереї та цінні папери, отримувати позички з інших бюджетів на покриття тимчасових касових розривів з їх погашенням до кінця бюджетного року, а також отримувати кредити в банківських установах.

2. Органи місцевого самоврядування можуть у межах законодавства створювати комунальні банки та інші фінансово-кредитні установи, виступати гарантами кредитів підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, розміщувати належні їм кошти в банках інших суб'єктів права власності, отримувати відсотки від їх доходів відповідно до закону із зарахуванням їх до доходної частини відповідного місцевого бюджету.

Стаття 75. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед територіальними громадами

1. Органи та посадові особи місцевого самоврядування є підзвітними, підконтрольними і відповідальними перед територіальними громадами. Вони періодично, але не менш як два рази на рік, інформують населення про виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку, місцевого бюджету, з інших питань місцевого значення, звітують перед територіальними громадами про свою діяльність.

Стаття 77. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування перед юридичними і фізичними особами

Шкода, заподіяна юридичним і фізичним особам в результаті неправомірних рішень, дій або бездіяльності органів місцевого самоврядування, відшкодовується за рахунок коштів місцевого бюджету, а в результаті неправомірних рішень, дій або бездіяльності посадових осіб місцевого самоврядування - за рахунок їх власних коштів у порядку, встановленому законом.

БЮДЖЕТ І БЮДЖЕТНИЙ УСТРІЙ В УКРАЇНІ. ПРОЦЕДУРА ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Зміст і структура бюджетного процесу

У сучасній економічній літературі існує єдиний погляд на визначення змісту бюджетного процесу - це процес складання, розгляду, затвердження і виконання бюджетів усіх рівнів. Визначення бюджетного процесу в українському законодавстві є більш розширеним, оскільки його процедура починається зі складання бюджету і закінчується затвердженням звітів про його виконання.

Бюджетний процес - це регламентована нормами права діяльність, пов'язана із складанням, розглядом, затвердженням бюджетів, їх виконанням і контролем за їх виконанням, розглядом звітів про виконання бюджетів, які утворюють бюджетну систему України.

Організація цього процесу в Україні здійснюється відповідно до Бюджетного кодексу України, рішень Верховної Ради АРК, місцевих рад та їх виконавчих органів у межах чинного законодавства.

Усі стадії бюджетного процесу повторюються систематично, щороку. У цьому втілюється принцип щорічності бюджету. Останній складається і затверджується на рік, який має назву бюджетного року (бюджетного періоду). В Україні він збігається з календарним роком: з 1 січня до 31 грудня. У Франції, Бельгії, Швейцарії бюджетний рік також збігається з календарним. Але це правило діє не в усіх країнах: так, у Великій Британії, Канаді, Японії він починається з 1 квітня, в Італії - з 1 липня, в США - з 1 жовтня.

Перші три стадії в структурі бюджетного процесу, а саме: складання, розгляд і затвердження являють собою **бюджетне планування**. Воно є комплексом організаційно-технічних, методичних і методологічних заходів із визначення доходів і видатків бюджетів в ході їх складання, розгляду та затвердження.

Бюджетне планування базується на таких завданнях органів, що складають проект бюджету:

- визначення реальної величини доходів, які необхідно мобілізувати в наступному бюджетному періоді;

- обґрунтованість і визначення розмірів бюджетних видатків за кожним напрямком;
- збалансування бюджету.

Щодо **принципів бюджетного планування**, то здебільшого їх визначає побудова бюджетної системи. Перший принцип бюджетного планування в Україні впливає з принципів самостійності і єдності будови бюджетної системи. Другий - принципи науковості. Це означає, що всі розрахунки доходів, нормативів видатків по поточному бюджету, напрямки інвестицій по бюджету розвитку повинні мати відповідні наукові обґрунтування.

Бюджетний регламент

Бюджетний процес, ясна річ, розвивається не хаотично чи навмання, а згідко чітко окреслених правил - **бюджетного регламента**. Це документ, у якому визначають порядок і терміни складання, розгляду та затвердження бюджету, а також норми щодо організації його виконання.

Бюджетний регламент:

- визначає чітке розмежування функцій між органами державної влади та управління;
- передбачає всю документацію, яка використовується у бюджетному процесі;
- окреслює особливий порядок виконання бюджету у разі його несвоєчасного затвердження;
- встановлює відповідальність посадових осіб за порушення в бюджетній сфері:
 - а) виконавчої влади - за неякісний проект бюджету і несвоєчасно поданий;
 - б) законодавчої влади - за порушення встановлених термінів розгляду і затвердження бюджету;
 - в) Міністерства фінансів - за нецільове використання бюджетних коштів.

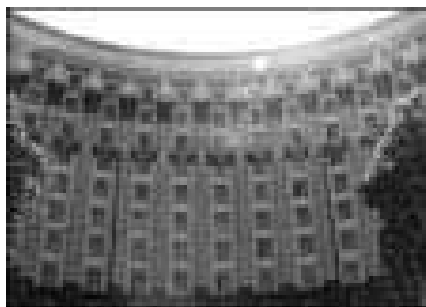
Робота, що передує складанню проекту бюджету держави

Складанню проекту бюджету держави передує підготовча робота, яка включає в себе:

- розробку основних прогностичних макропоказників економічного і соціального розвитку України на плановий рік;
- розробку і затвердження постанови Верховної Ради "Про основні напрями бюджетної політики на наступний бюджетний рік";
- аналіз виконання бюджету за минулий рік і його очікуване виконання в поточному році;
- підготовку інструктивних листів про особливості складання розрахунків до проектів бюджетів на наступний бюджетний рік.

Міністерство економіки за участю Мінфіну, Нацбанку, Державного комітету статистики та інших міністерств і відомств розробляє до 1 червня року, що передує плановому, основні прогностичні макропоказники економічного і соціального розвитку. До них відносять: обсяг валового внутрішнього продукту і національного доходу; показники зведеного балансу фінансових ресурсів; показники балансу доходів і витрат населення, платіжного балансу, валютного плану; індекси змін оптових і роздрібних цін порівняно з попереднім роком; обсяг прибутку в цілому та в розрізі адміністративно-територіальних утворень; показники по фонду оплати праці; обсяги геологорозвідувальних і топографо-геодезичних робіт та надходжень коштів до бюджету в порядку відшкодування витрат на геологорозвідувальні роботи; потребу у бюджетних асигнуваннях, пов'язаних зі здійсненням державного регулювання цін на товари і послуги.

На підставі цих макропоказників уряд АРК, державні адміністрації областей і міст Київ та Севастополь розробляють прогностичні показники економічного і соціального розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, які є основою для складання проектів їх бюджетів.

Не пізніше 1 червня поточного року Верховна Рада розробляє спеціальну постанову (бюджетну резолюцію), у якій визначаються основні напрямки бюджетної політики на наступний бюджетний рік. Крім того в ній розробляються заходи по кожному із напрямів бюджетної політики, а також визначається частка валового внутрішнього продукту, яка буде перерозподілена через дохідну частину зведеного бюджету України.

Кабмін доводить до відома Верховної Ради АРК, місцевих рад та їх виконавчих органів інструктивні листи про особливості складання розрахунків до проектів бюджетів на наступний бюджетний рік.

Органи виконавчої влади АРК, областей, міст Києва і Севастополя інформують місцеві ради та їх виконавчі органи щодо розробки проектів бюджетів. У разі незбалансованості доходів і мінімально необхідних видатків місцевих бюджетів виконавчі органи місцевих рад подають до виконавчих органів місцевих рад вищого рівня (в разі незбалансованості доходів і мінімально необхідних видатків бюджетів АРК, областей, міст Києва і Севастополя - до Кабміну) необхідні розрахунки для обґрунтування нормативів відрахувань від регульовальних доходів; розмірів дотацій і субвенцій; дані про зміни складу об'єктів, що підлягають бюджетному фінансуванню.

Аналіз виконання бюджету здійснюють органи системи Мінфіна і Держказначейства на підставі звітності, яку надають організації, установи, підприємства, виконавчі органи, щодо зарахування доходів до бюджету, а також цільового використання коштів, виділених із бюджету.

Бюджетне планування в Україні

Порядок і терміни складання, розгляду і затвердження держбюджету.

Міністерство фінансів відповідно до схвалених ВРУ основних напрямків бюджетної політики на плановий рік, на підставі прогнозу основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на плановий рік та фінансових можливостей держави до 1 липня поточного року (в якому здійснюється бюджетне планування) складає попередній проект бюджету

України і доводить відповідні прогностичні показники до міністерств, відомств, органів державної виконавчої влади.

Останні у двотижневий термін (до 15 липня) після отримання показників від Мінфіну подають останньому за встановленими ним формами розрахунки та відповідні обґрунтування щодо розміру фінансування витрат, які передбачається здійснити в плановому році, окремо по господарству, що перебуває у загальнодержавній власності, та по господарству, що знаходиться у власності АРК, областей, міст Києва і Севастополя.

Міністерство фінансів за участю представників міністерств, відомств, органів державної виконавчої влади до 1 серпня розглядають доведені до них пропозиції і зауваження щодо проєктованих показників зведеного та державного бюджетів України на плановий рік. На підставі уточнених розрахунків доходів і видатків Мінфін складає наступний проєкт державного бюджету України і до 15 серпня подає його на розгляд Кабінету Міністрів України, а з питань, не узгоджених з міністерствами, відомствами, органами державної виконавчої влади доповідає Кабміну.

А Кабмін на своєму засіданні розглядає проєкт закону про держбюджет, приймає рішення щодо проєкту закону і в разі згоди з ним вносить його Верховній Раді до 15 вересня. Якщо Кабінет Міністрів не подасть до 15 вересня проєкт закону про Державний бюджет України, Верховна Рада може розглянути питання щодо причин порушення терміну подання проєкту і відповідальності посадових осіб.

До всіх показників доходів і видатків державного бюджету, зазначених у проєкті закону про Державний бюджет України окремо додаються розрахунки і обґрунтування. Персональну відповідальність за дотримання цього правила несе міністр фінансів. До законопроєкту також додаються інформаційні матеріали.

З доповіддю про проєкт бюджету виступає міністр фінансів або особа, що виконує його обов'язки. Депутати обговорюють поданий проєкт, після чого він передається на розгляд постійних комітетів Верховної Ради України. Постійні комітети та депутати впродовж двох тижнів готують і передають поправки до проєкту бюджету до комітету з питань бюджету.

Парламентський комітет з питань бюджету розглядає поправки і готує доповідь і таблицю про підтримані поправки і

перелік відхилених поправок. Доповідь голови комітету заслуховується на засіданні Верховної Ради і проводиться перше читання законопроекту. У разі згоди депутати приймають постанову про схвалення висновків і пропозицій Комітету з питань бюджету.

Кабінет Міністрів України у двотижневий термін допрацьовує проект бюджету і передає його для другого читання у Верховній Раді.

Відтак проект бюджету на засіданні ВРУ представляє міністр фінансів. Відбувається друге читання. У процесі обговорення беруть участь усі депутати. Після обговорення Верховна Рада приймає постанову про порядок введення в дію закону про Державний бюджет України. Проект зазначеної постанови розробляє і подає Кабмін до другого читання проекту закону.

Якщо Верховною Радою України до 1 грудня не буде прийнято закон про Державний бюджет України, то приймається

постанова про порядок фінансування поточних витрат до прийняття закону про Державний бюджет. Якщо Рада не затвердить таку постанову до 30 грудня, автоматично продовжується дія закону про Державний бюджет поточного року, крім показників щодо видатків розвитку.

Календарний план складання проекту держбюджету України, його розгляду та прийняття подано в табл. 1.

Таблиця 1.

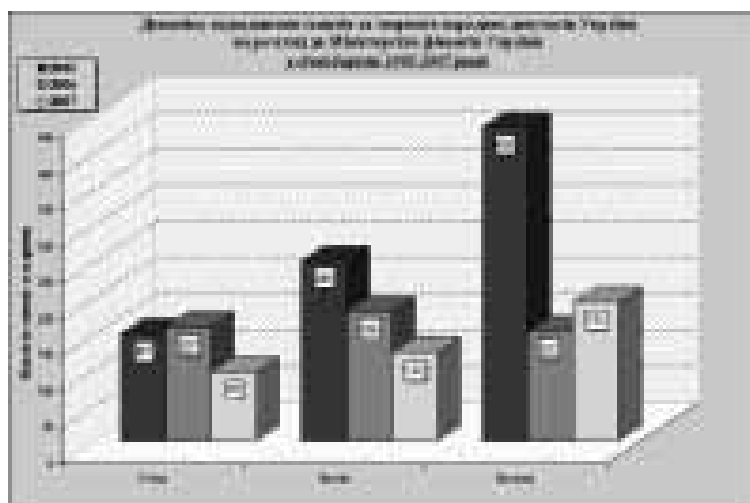
Календарний план складання проекту держбюджету, його розгляду та прийняття

Подія	Відповідальний	Терміни
Парламентські слухання з питань бюджетної політики на наступний бюджетний період, прийняття за їх результатами постанови	Прем'єр-міністр України Міністр фінансів України Верховна Рада України	не пізніше 1 червня
Прийняття постанови щодо схвалення проекту закону про Державний бюджет та подання його Верховній Раді	Кабінет Міністрів України	не пізніше 15 вересня
Представлення Міністром фінансів України на пленарному засіданні Верховної Ради проекту закону про Державний бюджет України	Міністр фінансів України	не пізніше 20 вересня
Розгляд проекту закону про Державний бюджет народними депутатами, а також у комітетах, депутатських фракціях та групах Верховної Ради України	Комітети, депутатські фракції та групи Верховної Ради України	не пізніше 1 жовтня
Підготовка висновків та пропозицій проекту закону про Державний бюджет України	Комітет Верховної Ради України з питань бюджету разом з Кабінетом Міністрів України	не пізніше 15 жовтня
Прийняття проекту закону про Державний бюджет України в першому читанні	Верховна Рада України	не пізніше 20 жовтня
Подання Верховній Раді України доопрацьованого проекту закону про Державний бюджет України	Кабінет Міністрів України	не пізніше 3 листопада
Друге читання Верховною Радою України проекту закону про Державний бюджет України	Верховна Рада України	не пізніше 20 листопада
Третє читання Верховною Радою України проекту закону про Державний бюджет України	Верховна Рада України	не пізніше 25 листопада
Прийняття Закону про Державний бюджет України	Верховна Рада України	до 1 грудня

Закон України "Про Державний бюджет України" та його зміст

Закон про Державний бюджет України приймається щороку і діє впродовж бюджетного року. У ньому знаходять віддзеркалення такі дані:

- граничний розмір дефіциту державного бюджету та джерела його покриття;
- доходи державного бюджету відповідно до бюджетної класифікації;
- видатки державного бюджету відповідно до бюджетної класифікації;
- доходи і видатки цільових загальнодержавних фондів включених до складу державного бюджету;
- суми дотацій, субсидій, субвенцій та розміри відрахувань від регульовальних доходів до бюджетів АРК, областей, міст Києва і Севастополя;
- розмір оборотної касової готівки державного бюджету України;
- суми вилучення коштів із місцевих бюджетів на користь державного бюджету;
- рішення щодо бюджетних позичок;
- зміни, що відбулися в податковому законодавстві;
- інша інформація.

СКЛАДАННЯ, РОЗГЛЯД ТА ЗАТВЕРДЖЕННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ОСНОВІ ПОЛОЖЕНЬ БЮДЖЕТНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ (БЮДЖЕТНЕ ПЛАНУВАННЯ)

Міністерство фінансів АРК складає проект республіканського бюджету, обласні і міські (міста Київ і Севастополь) фінансові управління складають відповідні проекти обласних і міських бюджетів на підставі:

- прогнозних показників економічного і соціального розвитку адміністративно-територіальних одиниць;
- доведених показників від вищих виконавчих органів: нормативів відрахувань від загальнодержавних податків і зборів, сум дотацій і субвенцій;
- матеріалів для підготовки проекту бюджету, наданих управліннями і відділами Мінфіну АРК, держадміністрації, виконавчими органами міських і районних рад .

Складений проект бюджету Мінфін АРК подає на розгляд Раді міністрів АРК, обласні і міські (міста Київ і Севастополь) фінансові управління -державним адміністраціям. У разі згоди до 10 грудня Рада міністрів АРК передає його Верховній Раді АРК, обласні і міські державні адміністрації - відповідним радам. Спочатку проекти відповідних місцевих бюджетів централізованого рівня розглядають постійні комісії, які готують

На фото: Під час голосування за прийняття міського бюджету м.Херсона на 2007 рік (28.12.2006р.). У президії сесії - Херсонський міський голова В.В. Сальдо та секретар Херсонської міської ради V скликання Ю.Б. Погребний.

висновки і зауваження щодо показників доходів і видатків бюджету.

З доповіддю про проект республіканського бюджету АРК на засіданні Верховної Ради виступають міністр фінансів АРК та голова діючої комісії з питань бюджету; обласного і міського (міста Київ і Севастополь) - на засіданні сесії рад начальник фінансового управління та голова комісії з питань бюджету. У процесі обговорення беруть участь усі депутати. Проект республіканського бюджету АРК затверджується на сесії Верховної Ради АРК, обласних і міських - на сесії ради тільки після затвердження проекту державного бюджету. Якщо місцевий бюджет не буде прийнято до 30 грудня, то набувають чинності показники бюджету, який передано на затвердження.

Щодо процедури бюджетного планування місцевих бюджетів базового рівня (районних, міських, районних в містах), то вона аналогічна до процедури бюджетного планування місцевих бюджетів централізованого рівня за винятком терміну подання проекту бюджету на розгляд і затвердження радам. Для місцевих бюджетів базового рівня встановлений термін - 25 грудня.

Календарний план розгляду місцевих бюджетів України подано в табл. 2.

Таблиця 2.

Календарний план розгляду місцевих бюджетів України

Подія	Відповідальний	Терміни
Завершення другого читання проекту закону про Державний бюджет України	Верховна Рада України	не пізніше 20 листопада
Доведення Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим державним адміністраціям та виконавчим органам відповідних рад положення та показників міжбюджетних відносин (обсягів міжбюджетних трансфертів для відповідних бюджетів)	Кабінет Міністрів України	у тижневий термін після завершення другого читання
Затвердження бюджетів Автономної Республіки Крим, районних, міських (міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення)	Верховна Рада Автономної Республіки Крим, відповідні міські ради	не пізніше ніж у двотижневий термін після офіційного опублікування закону про Державний бюджет України
Затвердження міських (міст районного значення) бюджетів, районів у містах, селищних та сільських бюджетів	Відповідні міські, районні у містах, селищні та сільські ради	не пізніше ніж у двотижневий термін після затвердження районного чи міського бюджету

Етапи формування місцевого бюджету

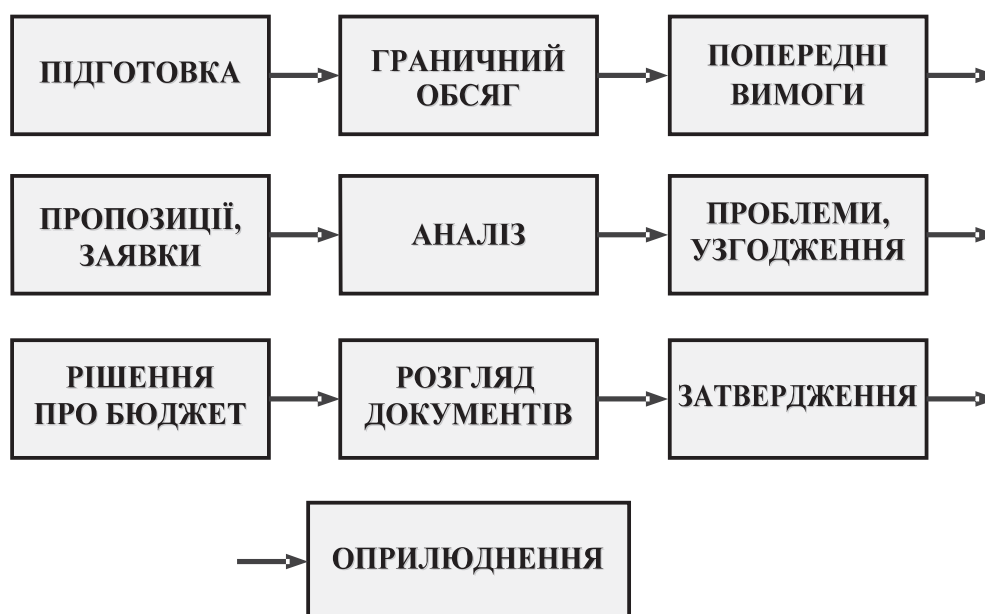

Схема 3. Етапи формування місцевого бюджету

Процес складання бюджету:

- Календар складання бюджету
- Підготовка і розробка бюджетної політики
- Встановлення граничних обсягів загальних видатків
- Видання інструкцій до бюджету
- Підготовка бюджетних запитів
- Консолідація даних і аналіз бюджету
- Визначення і вирішення проблем
- Бюджетні рішення
- Підготовка бюджету та відповідних документів
- Подання бюджету на громадські слухання і розгляд

Специфіка підготовки до розгляду бюджету:

- важко приймати раціональні рішення без попереднього розуміння фактів і забезпечення точності інформації, яка використовується, та розуміння фактичних даних,
- складні рішення завжди вимагають високого ступеня координації дій осіб і службовців, які їх приймають.

Рішенням про місцевий бюджет визначаються:

- загальна сума доходів і видатків з розподілом на загальний та спеціальний фонди, а також з розподілом видатків на поточні і капітальні;

- граничний обсяг річного дефіциту місцевого бюджету в наступний бюджетний період і боргу Автономної Республіки Крим чи органів місцевого самоврядування на кінець наступного бюджетного періоду; повноваження щодо надання гарантій АРК чи органів місцевого самоврядування і суми цих гарантій;
- урахування положень статті 17 Бюджетного кодексу;
- бюджетні призначення головним розпорядникам коштів за бюджетною класифікацією;
- доходи бюджету за бюджетною класифікацією;
- бюджетні призначення міжбюджетних трансфертів;
- додаткові положення, що регламентують процес виконання бюджету.

Матеріали, які додаються до проекту рішення про місцевий бюджет:

- пояснювальна записка до проекту рішення;
- прогноз показників відповідного бюджету за основними видами доходів, видатків та фінансування на наступні три бюджетні періоди;
- проект показників зведеного бюджету району, міста з районним поділом, міста, що об'єднує бюджети села, селища, міста районного значення;
- показники видатків, необхідних на наступні бюджетні періоди для завершення проектів, що враховані в бюджеті, за умови, якщо реалізація проекту триває більше одного бюджетного періоду;
- перелік інвестиційних програм на наступний бюджетний період та на наступні три бюджетні періоди;
- інформація про хід виконання відповідного бюджету в поточному бюджетному періоді;
- пояснення головних розпорядників бюджетних коштів до проекту відповідного бюджету (подаються до бюджетної комісії відповідної ради);
- інші матеріали, обсяг і форму яких визначає Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцева державна адміністрація чи виконавчий орган відповідної ради.

Пояснювальна записка до проекту рішення містить:

- інформацію про соціально-економічний стан відповідної адміністративно-територіальної одиниці і прогноз її розвитку на наступний бюджетний період, які покладено в основу проекту місцевого бюджету;
- пріоритети згідно із затвердженими стратегічними планами, показники результативності тощо;
- оцінку надходжень доходів з урахуванням втрат доходів у результаті податкових пільг, наданих відповідною радою;
- пояснення до основних положень проекту рішення про місцевий бюджет, включаючи аналіз запропонованих обсягів видатків щодо програм;
- обґрунтування містять бюджетні показники за попередній, поточний, наступний бюджетні періоди в розрізі класифікації видатків бюджету;
- обґрунтування особливостей міжбюджетних взаємовідносин (для районних, міських з районним поділом, міських, що об'єднують бюджети села, селища, міста районного значення) та надання субвенцій на виконання інвестиційних програм (для бюджетів Автономної Республіки Крим, міст Києва і Севастополя та областей);
- інформацію щодо погашення боргу Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування, обсягів та умов запозичень.

Наші поради щодо оформлення бюджету:

- чергуйте схеми, графіки та малюнки з текстом,
- залишайте широкі поля та достатньо білого простору навколо тексту,
- зображення мають бути простими і зрозумілими,
- використовуйте зображення для того, щоб підкреслити основну думку,
- текст та графіки мають бути пов'язані між собою.

Громадські слухання

Територіальна громада має право проводити громадські слухання - зустрічатися з депутатами відповідної ради та посадовими особами органів місцевого самоврядування, під час яких представники громади можуть висловлюватися щодо

бюджетних пропозицій, стратегічних планів тощо, порушувати питання, висловлювати думки та рекомендації на користь громади щодо підвищення якості послуг тощо.

Громадські слухання проводяться не рідше одного разу на рік.

Пропозиції, що вносяться за їх результатами, підлягають обов'язковому розгляду органами місцевого самоврядування.

Порядок організації громадських слухань визначається статутом територіальної громади.

На фото: громадські слухання щодо розгляду проекту бюджету м. Херсона (20.12.2006р.). Слухання веде директор Південноукраїнського регіонального навчального центру Фондації "Україна - США" Л.П. Оленковська.

Представлення бюджету

Основні принципи

- Бюджет є моделлю фінансової прозорості.
- Кошти чітко прив'язуються до видів діяльності її результатів.
- Зрозумілість для громадян.
- Спірні питання чітко визначені.
- Усебічна загальна інформація на підтримку бюджетних рекомендацій.

Бюджетна документація

- Рекомендації на відповідний рік.
- Економічний та аналітичний додаток до бюджету.
- Напрямки використання коштів головними розпорядниками та їх обґрунтування.
- Обсяг бюджету капіталовкладень за об'єктами та графіками освоєння коштів.
- Інформаційні матеріали з питань бюджету для населення.
- Інші документи.

Розгляд бюджету

- Бюджетні рішення, з одного боку, вимагають пильної уваги до деталей, а з іншого боку - синтезу дрібних питань для досягнення загального консенсусу.
- Ніколи не буває достатньо коштів для того, щоб профінансувати всі варті фінансування види діяльності, тому в процесі складання бюджету неминуче доводиться приймати складні та часто непопулярні рішення.
- Найбільш якісний розгляд бюджету та найкращі рекомендації не завжди забезпечують прийняття найбільш оптимальних рішень. Проте вони обов'язково приведуть до прийняття деяких вдалих рішень і знизять вірогідність прийняття дуже поганих і невиправданих рішень.

ЗМІСТ БЮДЖЕТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ (МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ)

Відповідно до статті 5 Бюджетного кодексу, місцевими бюджетами (схема 4) являються:

- бюджет Автономної Республіки Крим;
- обласні бюджети;
- районні бюджети;
- бюджети районів у містах;
- бюджети місцевого самоврядування (бюджетами місцевого самоврядування визнаються бюджети територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань, а також бюджети міст обласного та республіканського значення).

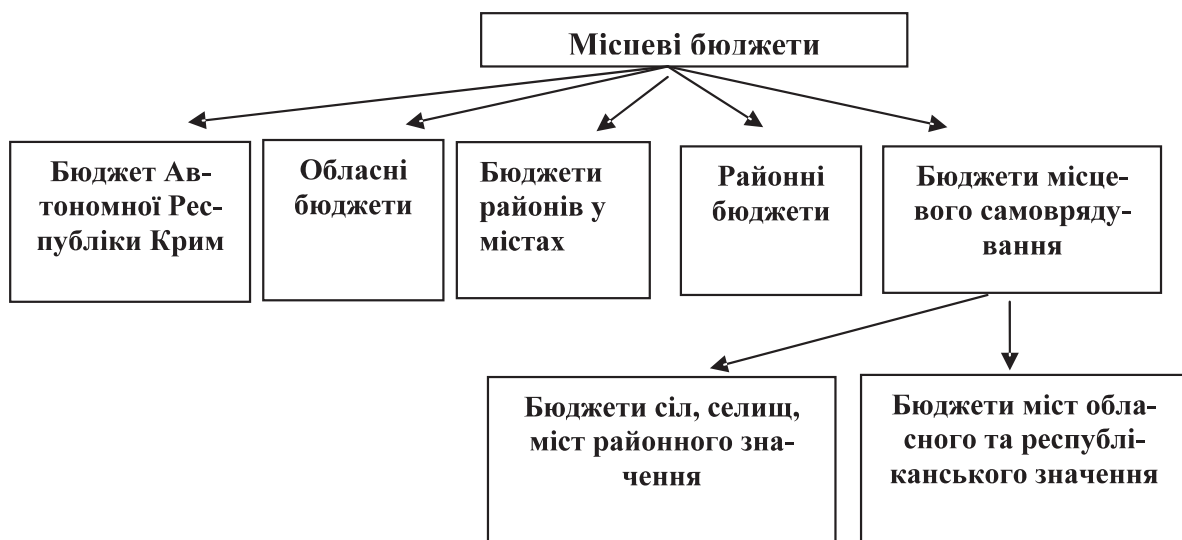

Схема 4. Структура бюджетної системи місцевих бюджетів

Бюджетна система будується на таких принципах: єдності, повноти, достовірності, гласності, наочності та самостійності всіх бюджетів, що входять до бюджетної системи України.

Бюджетний кодекс визначає чотири стадії бюджетного процесу:

1. Складання проектів бюджетів.
2. Розгляд та прийняття рішень про місцеві бюджети.
3. Виконання бюджету, у тому числі у разі необхідності внесення змін до рішення про місцеві бюджети.

4. Підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього.

Формування та планування показників видатків бюджету за економічним змістом, за головними розпорядниками бюджетних коштів та функціональними ознаками дозволяє спрямовувати кошти платників податків на конкретно визначені напрямки, а також обліковувати та аналізувати витрачання бюджетних коштів за цими напрямками, інформувати суспільство про обсяги витрат на оплату праці, капітальне будівництво, обслуговування боргу, про обсяги фінансування тих чи інших структур, галузей чи виконуваних функцій тощо.

Для складання і виконання бюджетів і забезпечення порівнянності показників бюджетів усіх рівнів бюджетної системи в Україні використовується єдина бюджетна класифікація, яка застосовується для :

- здійснення контролю за фінансовою діяльністю органів держави, органів влади АРК, органів місцевого самоврядування, інших розпорядників бюджетних коштів;
- проведення необхідного аналізу в розрізі доходів;
- для проведення необхідного аналізу організаційних, функціональних та економічних категорій видатків;
- для забезпечення загальнодержавної та міжнародної порівнянності бюджетних показників.

Бюджетна класифікація - це єдине систематизоване згрупування за однорідними ознаками доходів та видатків бюджету (у тому числі кредитування за вирахуванням погашення), які розташовані та закодовані в певному порядку та фінансування бюджету за ознаками економічної сутності, функціональної діяльності, організаційного устрою та іншими ознаками відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів.

Бюджетна класифікація має такі складники (схема 5):

- класифікація доходів бюджету;
- класифікація видатків (у тому числі кредитування за вирахуванням погашення) бюджету;
- класифікація фінансування бюджету;
- класифікація боргу.

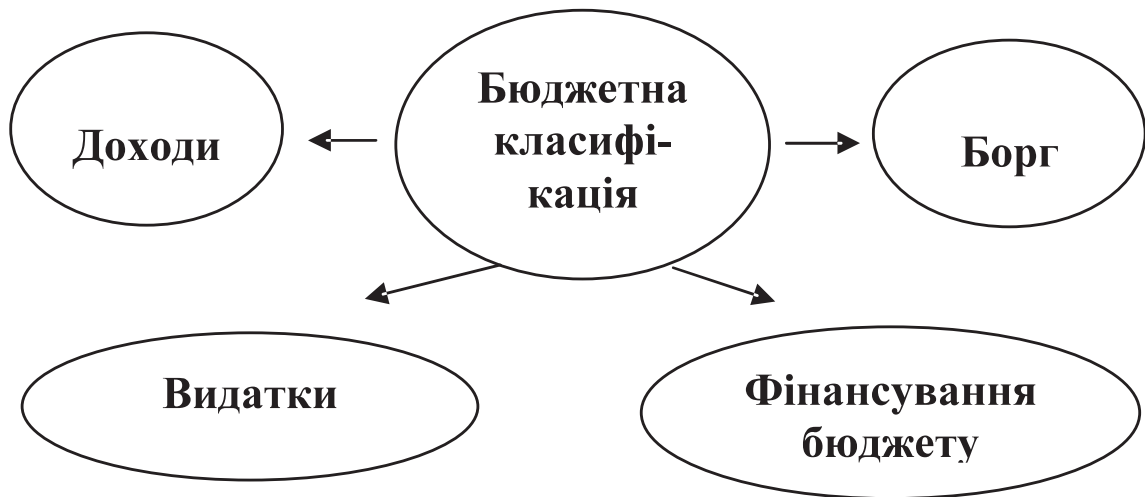

Схема 5. Структура бюджетної класифікації

Доходи в свою чергу класифікуються за такими розділами:

- податкові надходження;
- неподаткові надходження;
- доходи від операцій з капіталом;
- офіційні трансферти;
- цільові фонди.

Доходи бюджету

- **Податкові надходження** - передбачені податковими законами України загальнодержавні і місцеві податки, збори та інші обов'язкові платежі;
- **Неподаткові надходження** - доходи від власності та підприємницької діяльності, адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційного та побічного продажу, надходження від штрафів та фінансових санкцій, інші неподаткові надходження;
- **Доходи від операцій з капіталом;**
- **Трансферти** - це кошти, одержані від інших органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі.

Чинники, що впливають на рівень обсягу доходів

- Рівень середньої або мінімальної заробітної плати;
- Чисельність працівників;
- Стан проведення оцінки, індексації вартості та інвентаризації земель комунальної власності;
- Кількість платників, рівень ставок податків, що встановлюються органами місцевого самоврядування;
- Рівень прибутковості підприємств комунальної власності;
- Інші.

Видатки бюджету класифікуються за:

- функціями з виконанням яких пов'язані видатки (функціональна класифікація видатків);
- економічною характеристикою операцій, при проведенні яких здійснюються ці видатки (економічна класифікація видатків);
- ознакою головного розпорядника коштів (відомча класифікація видатків);
- за бюджетними програмами (програмна класифікація видатків).

Розподіл видатків за цими видами класифікації не заміняють, а доповнюють одна одну, представляючи бюджет у різних розрізах. Кожна з класифікацій відіграє свою роль у представленні бюджету.

Складники бюджету

Кожний бюджет поділяється на дохідну і видаткову частини, які мають бути збалансовані між собою (Рис. 6).

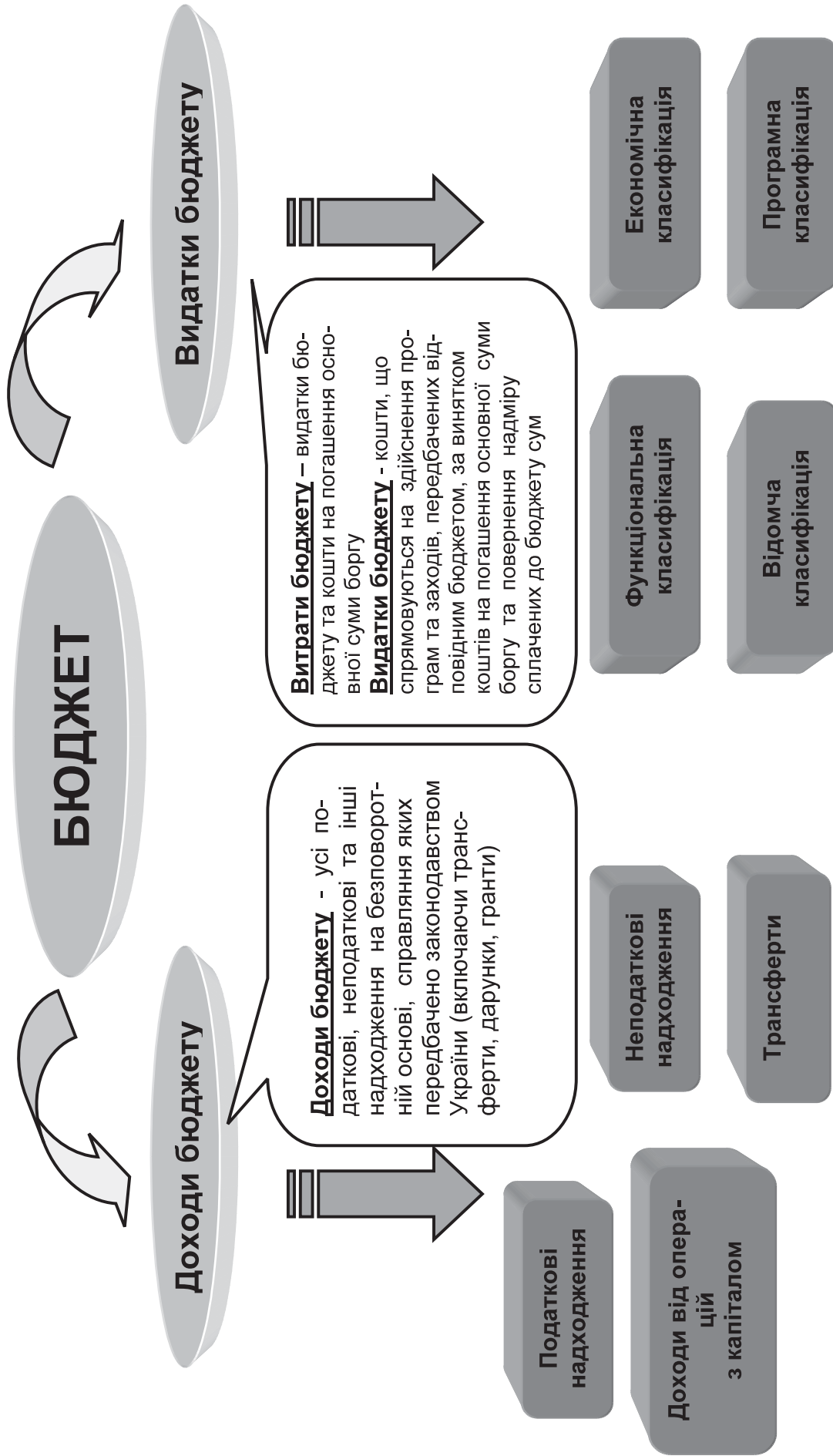

Рис. 6. Складники місцевого бюджету

Функціональна класифікація використовується для:

- формування показників зведеного бюджету та здійснення міжнародних порівнянь видатків за функціями;
- здійснення макроекономічного аналізу та формування державної політики в різних галузях економіки.

Економічна класифікація є:

- основою ведення фінансового обліку та звітності;
- інструментом адміністративного контролю за використанням коштів.

Відомча класифікація виконує такі головні функції:

- забезпечує ведення реєстру всіх розпорядників бюджетних коштів;
- дає змогу чітко розподіляти відповідальність за виконання програм розпорядниками бюджетних коштів.

Програмна класифікація використовується для:

- представлення проекту бюджету на розгляд ради відповідного рівня;
- представлення того, яка діяльність буде фінансуватися та які завдання та цілі при цьому будуть ставитися;
- проведення аналізу використання коштів та досягнутих результатів.

Фінансування бюджету - надходження та витрати у зв'язку із зміною обсягу боргу, а також зміною залишку готівкових коштів по бюджету, які використовуються для покриття різниці між доходами і видатками бюджету.

Класифікація фінансування бюджету визначає джерела отримання фінансових ресурсів, необхідних для покриття дефіциту та боргу бюджету, і напрямки витрачання фінансових ресурсів, що утворилися в результаті перевищення доходів бюджету над його видатками і здійснюється за такими ознаками:

- **фінансування за типом кредитора** - за категоріями кредиторів або власників боргових зобов'язань (внутрішнє та зовнішнє фінансування);
- **фінансування за типом боргового зобов'язання** - за засобами, що використовуються для фінансування дефіциту або профіциту (внутрішнє та зовнішнє фінансування).

Місцевий бюджет включає всі надходження та витрати на виконання повноважень органів влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого

самоврядування, Ці надходження і витрати складають єдиний баланс відповідного бюджету (БКУ, стаття 63).

У Бюджетному кодексі встановлено, що всі надходження, які визначені нормативно-правовими актами органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підлягають включенню до відповідних бюджетів. Заборона органам державної влади, органам місцевого самоврядування та іншим бюджетним установам створювати відповідні фонди за межами бюджетів (БКУ, п.8 статті 13) реалізує принцип повної бюджетної системи України (БКУ, частина четверта статті 7).

Сукупно податкові та неподаткові надходження складають поточні доходи. Якщо до поточних доходів приплюсувати суму доходів від операцій з капіталом, то отримаємо сукупні доходи.

Видатки місцевих бюджетів включають бюджетні призначення, встановлені рішенням про місцевий бюджет, на конкретні цілі, що пов'язані з реалізацією певних програм.

Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" передбачає, що з бюджетів місцевого самоврядування мають здійснюватись видатки, пов'язані з виконанням власних (самоврядних) та делегованих повноважень, фінансування яких відбувається за рахунок різних джерел доходів. **Згідно з цим законом у видатковій частині місцевих бюджетів окремо передбачаються видатки поточного бюджету та видатки бюджету розвитку.**

Кошти поточного бюджету спрямовуються на фінансування установ і закладів, що утримуються за рахунок бюджетних асигнувань, а також на фінансування заходів із соціального захисту населення та інших, що не належать до видатків бюджету розвитку. До поточних видатків відносять:

- оплату праці працівників бюджетних установ;
- нарахування на заробітну плату;
- придбання предметів постачання і матеріалів, оплата послуг та інші видатки;
- видатки на відрядження;
- оплата комунальних послуг та енергоносіїв тощо.

Кошти бюджету розвитку спрямовуються на реалізацію програм соціально-економічного розвитку відповідної території, пов'язаних із здійсненням інвестиційної та інноваційної діяльності, зокрема, фінансування капітальних вкладень, структурної перебудови народного господарства, а також на фінансування субвенцій та інших видатків, пов'язаних з розширеним відтворенням. До них відносять:

- придбання основного капіталу;
- створення державних запасів та резервів;
- придбання землі та нематеріальних активів;
- капітальні трансферти тощо.

Загальний та спеціальний фонди бюджету

Складниками місцевих бюджетів можуть бути (схема 7):

- загальний фонд;
- спеціальний фонд.

Схема 7. Структура складників місцевих бюджетів

1. Доцільність розподілу бюджету на загальний та спеціальний фонди в разі потреби визначається законом про Державний бюджет України на відповідний рік (БКУ, п.4 статті 13). Уряд щороку в Основних напрямках бюджетної політики має обґрунтовувати, чому і надалі необхідно зберігати поділ на загальний та спеціальний фонди, адже "зв'язування" бюджетних ресурсів не додає ефективності їх використанню. Запропонована норма БКУ дає можливість відмовитися від поділу бюджету на окремі фонди і повною мірою реалізувати принципи єдності та повноти бюджетного процесу, розглядаючи бюджет як єдиний фонд публічних фінансів.

2. Джерела формування спеціального фонду визначаються виключно законами України.

3. Підставою для рішення відповідної ради про створення

спеціального фонду у складі місцевого бюджету може бути виключно закон про Державний бюджет України.

4. Передача коштів між загальним та спеціальним фондами бюджету дозволяється тільки в межах бюджетних призначень шляхом внесення змін до закону про Державний бюджет України чи рішення відповідної ради (БКУ, частина шоста статті 13).

5. Надходження до спеціального фонду використовуються за конкретними напрямками, визначеними законом про Державний бюджет.

6. Платежі за рахунок спеціального фонду здійснюються в межах коштів, що надійшли до цього фонду на відповідну мету.

Доходи загального фонду - це всі державні кошти, передбачені законодавством України, сплачені до бюджету у вигляді податків, зборів та інших обов'язкових платежів.

Податки бувають двох видів:

- податки на прибутки і майно: податок з доходів фізичних осіб; майнові податки, у тому числі податки на власність, включаючи землю й іншу нерухомість та ін. Ці податки стягуються з конкретної фізичної особи, їх називають **прямими податками**.
- податки на товари і послуги: податок на спадщину, на операції з нерухомістю та цінними паперами та ін. Ці податки частково або цілком переносяться на ціну товару або послуги, їх називають **непрямими податками**.

Спеціальний фонд складається з власних надходжень бюджетних установ (спеціальні кошти, кошти на виконання окремих доручень, інші власні надходження), субвенцій, одержаних з бюджету іншого рівня, та інших доходів спеціального фонду.

Наявність у складі місцевих бюджетів спеціального фонду розглядається, як уже зазначалося, як тимчасовий захід з метою інвентаризації та обліку у складі бюджетів усіх надходжень бюджетних установ, тобто виділення у складі бюджету спеціального фонду мало на меті запровадження обліку та казначейського виконання так званих "власних" коштів бюджетних установ, які раніше були поза бюджетом і обліковувалися в установах комерційних банків. Перелік власних

надходжень бюджетних установ та організацій визначається Кабінетом Міністрів України. Прикладом власних надходжень бюджетних установ є орендна і квартирна плата, інші надходження від експлуатації будівель і приміщень, основних засобів, що безпосередньо належать установам;

надходження від надання транспортних послуг з перевезення населення, вантажів, ремонту транспортних засобів; від надання послуг з організації проведення свят, вечорів, зустрічей, змагань; від надання кіно-, фото-, аудіо-, відеопослуг, а також від продажу квитків на виставки, продажу репродукцій, буклетів тощо.

У складі бюджетів має передбачатися певний обсяг нерозподілених видатків у вигляді **резервного фонду** для здійснення впродовж року непередбачених видатків (БКУ, стаття 24), який є складником загального фонду бюджету. Порядок використання коштів такого фонду визначається Кабінетом Міністрів України. Порядок використання коштів резервного фонду бюджету затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 29 березня 2002 року № 415. Постанова визначає напрямки використання коштів з резервного фонду бюджету та встановлює відповідні процедури щодо виділення коштів з резервного фонду бюджету і звітування про їх використання.

Рішення щодо необхідності створення резервного фонду місцевого бюджету приймає відповідна рада. При цьому резервний фонд бюджету не може перевищувати одного відсотка обсягу видатків загального фонду відповідного бюджету. Використання коштів резервного фонду місцевого бюджету проводиться на підставі порядку, затвердженого відповідною місцевою радою. Кошти з резервного фонду місцевого бюджету можуть використовуватися за такими напрямками:

- на заходи з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного, природного, соціально-політичного характеру;
- на інші непередбачені заходи, які відповідно до законів України можуть здійснюватися за рахунок коштів місцевих бюджетів, проте не мають постійного характеру і не могли

бути враховані при складанні проекту відповідного бюджету. При цьому загальний обсяг цих видатків не може перевищувати 20 відсотків річного обсягу резервного фонду.

Складником спеціального фонду місцевих бюджетів є **бюджет розвитку**.

Загальний фонд бюджету включає (схема 8):

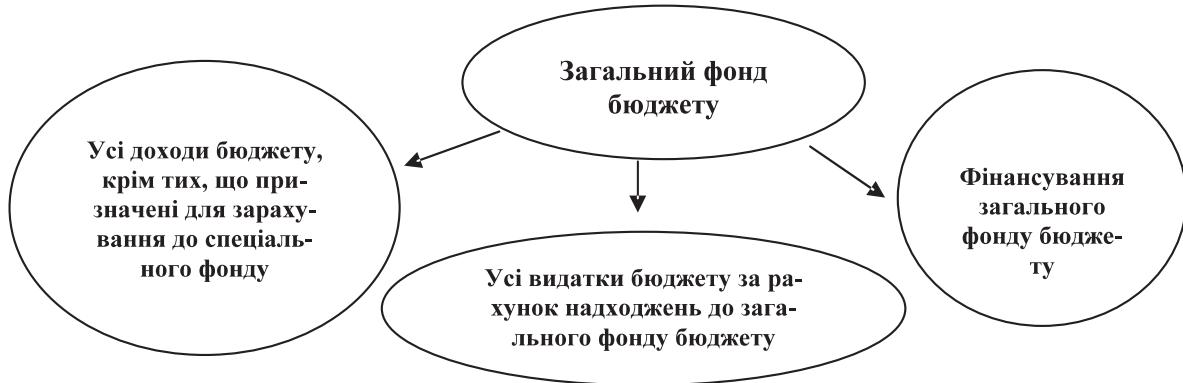

Схема 8. Структура загального фонду бюджету

Спеціальний фонд бюджету включає (схема 9):

Схема 9. Структура спеціального фонду бюджету

Доходи загального та спеціального фондів

Порядок зарахування надходжень до бюджету та напрямки використання акумульованих коштів головними розпорядниками визначається законом України про Державний бюджет України на відповідний рік з наступним затвердженням визначеного порядку на сесії відповідної ради в момент затвердження рішення про бюджет.

Наведемо інформацію про джерела надходжень та порядок зарахування платежів до доходної частини бюджету органу місцевого самоврядування та напрямки використання бюджетних коштів за видами коштів для фінансування, відповідно до законодавства, визначеного для виконання в 2007 році (табл. 10 та табл. 11):

Таблиця 10.

Перелік доходів поточного бюджету та бюджету розвитку із зазначенням виду та фонду бюджету для зарахування

Доходи	Вид та фонд бюджету для зарахування
1	2
Податок на доходи з фізичних осіб	Загальний фонд бюджету
Податок на прибуток підприємств і організацій, що належать до комунальної власності	Загальний фонд бюджету
Податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин та механізмів	Спеціальний фонд бюджету
Платежі за спеціальне використання природних ресурсів місцевого значення: лісові ресурси, надра, вода	Загальний фонд бюджету
Плата за землю	Загальний фонд бюджету
Податок на промисел	Загальний фонд бюджету
Плата за видачу ліцензій та сертифікатів	Загальний фонд бюджету
Плата за державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності	Загальний фонд бюджету
Плата за ліцензії на право роздрібною торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами	Загальний фонд бюджету
Плата за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності	Загальний фонд бюджету
Плата за придбання торгових патентів пунктами продажу нафтопродуктів (автозаправними станціями, заправними пунктами)	Спеціальний фонд бюджету
Місцеві податки і збори	Загальний фонд бюджету
Фіксований сільськогосподарський податок	Загальний фонд бюджету
Єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва	Загальний фонд бюджету
Надходження від грошово-речових лотерей	Загальний фонд бюджету
Надходження від розміщення в установах банків тимчасово вільних залишків бюджетних коштів	Загальний фонд бюджету
Надходження дивідендів, нарахованих на акції (частки, паї) господарських товариств, що є у власності відповідної територіальної громади	Спеціальний фонд бюджету, бюджет розвитку
Плата за утримання дітей в школах - інтернатах	Загальний фонд бюджету
Плата за оренду цілісних майнових комплексів комунального та іншого майна	Загальний фонд бюджету
Державне мито	Загальний фонд місцевого бюджету та спеціальний фонд державного бюджету
Адміністративні штрафи та інші санкції	Загальний фонд бюджету
Надходження сум кредиторської та депонентської заборгованості підприємств, установ, організацій, щодо яких минув строк позовної давності	Загальний фонд бюджету
Інші надходження	Загальний фонд бюджету
Відсотки за користування позиками, що надавалися з місцевих бюджетів	Спеціальний фонд бюджету
Плата за гарантії, надані Верховною Радою Автономної Республіки Крим та міськими радами	Загальний фонд бюджету
Власні надходження бюджетних установ	Спеціальний фонд бюджету
Надходження від відчуження майна, яке належить Автономній Республіці Крим та майна, що знаходиться у комунальній власності	Спеціальний фонд бюджету, бюджет розвитку
Надходження від продажу землі і нематеріальних активів	Спеціальний фонд бюджету, бюджет розвитку
Збір за забруднення навколишнього природного середовища	Спеціальний фонд бюджету
Цільові фонди, утворені Верховною Радою Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади	Спеціальний фонд бюджету
Кошти, що надходять з інших бюджетів	Загальний фонд бюджету
Дотації	Загальний фонд бюджету
Субвенції	Загальний та спеціальний фонди бюджету
Кошти, одержані із загального фонду бюджету до бюджету розвитку (спеціального фонду)	Спеціальний фонд бюджету, бюджет розвитку

Видатки загального та спеціального фондів

Таблиця 11.

Перелік видатків поточного бюджету та бюджету розвитку із зазначенням виду та фонду бюджету для проведення видатків

Видатки	Вид та фонд бюджету для проведення видатків
1	2
Державне управління	Поточні видатки загального та спеціального (власні надходження .бюджетних установ) фондів бюджету
Наука	Поточні видатки загального фонду бюджету
Правоохоронна діяльність та забезпечення безпеки держави	Поточні видатки загального фонду бюджету
Освіта	Поточні видатки загального та спеціального (власні надходження .бюджетних установ) фондів бюджету
Охорона здоров'я	Поточні видатки загального та спеціального (власні надходження .бюджетних установ) фондів бюджету
Соціальний захист та соціальне забезпечення	Поточні видатки загального та спеціального (субвенція) фондів бюджету
Житлово-комунальне господарство	Поточні видатки загального та спеціального (власні надходження .бюджетних установ) фондів бюджету
Культура і мистецтво	Поточні видатки загального та спеціального (власні надходження .бюджетних установ) фондів бюджету
Засоби масової інформації	Поточні видатки загального фонду бюджету
Фізична культура і спорт	Поточні видатки загального та спеціального (власні надходження бюджетних установ) фондів бюджету
Будівництво	Видатки бюджету розвитку (за рахунок надходжень до бюджету розвитку)
Сільське господарство	Поточні видатки загального та спеціального (субвенція) фондів бюджету
Транспорт, дорожнє господарство, зв'язок, телекомунікації та інформатика	Поточні видатки загального та спеціального (податок з власників транспортних засобів та плата за придбання торгових патентів пунктами продажу нафтопродуктів) фондів бюджетів
Інші послуги, пов'язані з економічною діяльністю	Поточні видатки загального фонду бюджету
Охорона навколишнього природного середовища та ядерна безпека	Поточні видатки спеціального фонду бюджету (збір за забруднення навколишнього природного середовища)
Попередження та ліквідація надзвичайних ситуацій та наслідків стихійного лиха	Поточні видатки загального фонду бюджету
Обслуговування боргу місцевих бюджетів	Поточні видатки загального фонду бюджету
Інші фонди	Поточні видатки спеціального фонду бюджету (цільові фонди)
Видатки, не віднесені до основних груп (нерозподілений резерв коштів місцевих бюджетів)	Поточні видатки загального та спеціального фондів бюджету
Резервний фонд	Поточні видатки загального фонду бюджету
Кошти, що передаються до державного бюджету	Поточні видатки загального фонду бюджету
Кошти, що передаються до районних та міських (міст Києва та Севастополя, міст республіканського та обласного значення) бюджетів з міських (міст районного значення), селищних, сільських та районних у містах бюджетів	Поточні видатки загального фонду бюджету
Дотація вирівнювання, що передається з районних та міських (міст Києва і Севастополя, міст республіканського та обласного значення) бюджетів до міських (міст районного значення), селищних, сільських та районних у містах бюджетів	Поточні видатки загального фонду бюджету
Субвенції (розшифровуються за видами субвенцій та бюджетів)	Поточні видатки загального та спеціального (субвенція) фондів бюджету
Субвенції, що передаються з інших бюджетів до державного бюджету	Поточні видатки загального фонду бюджету
Кошти, передані із загального фонду бюджету до бюджету розвитку (спеціального фонду)	Поточні видатки загального фонду бюджету

Визначення та класифікація доходів бюджету

Міжнародна класифікація доходів Власні джерела доходів

Міжнародна класифікація надходжень до бюджету має такі складники:

- власні джерела надходжень;
- спільні джерела надходжень;
- трансферти.

Доходи бюджету - це частина централізованих ресурсів держави, які необхідні для виконання нею відповідних функцій. Централізовані ресурси держави формуються за рахунок доходів:

- які надходять до державного бюджету України;
- які надходять до місцевих бюджетів;
- змішані доходи, одна частина яких надходить до державного бюджету України, а інша - до місцевих бюджетів.

За соціально-економічними ознаками всі доходи можуть бути поділені на:

- доходи від господарської діяльності;
- доходи від використання природних ресурсів;
- доходи від зовнішньоекономічної діяльності;
- доходи від банківської діяльності;
- доходи від реалізації дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння;
- державне мито;
- митні платежі;
- збори та інші неподаткові доходи;
- доходи від приватизації;
- доходи від громадян тощо.

Залежно від органу влади, який встановлює податки, тобто за рівнем запровадження, усі доходи умовно можна поділити на загальнодержавні та місцеві.

Загальнодержавні податки і збори - це обов'язкові платежі, що встановлюються найвищими органами влади і є обов'язковими для справляння на всій території країни незалежно від того, до якого бюджету вони зараховуються (наприклад: податок на прибуток підприємств, державне мито, плата за

торговий патент, збір за забруднення навколишнього природного середовища та інші).

Місцеві податки і збори - це обов'язкові платежі, що встановлюються місцевими органами влади, і їх справляння є обов'язковим лише на певній території (наприклад: місцеві податки - податок з реклами та комунальний податок та місцеві збори - ринковий збір, збір за право використання місцевої символіки, збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі та сфери послуг та інші).

Залежно від порядку зарахування податки поділяються на власні та спільні.

Власні джерела доходів - доходи, що повністю або у твердо фіксованому розмірі (нормативі) на постійній чи довготривалій основі у встановленому законом порядку надходять до відповідного місцевого, причому тільки одного, бюджету (наприклад: місцеві податки і збори та інші). Власні джерела доходів створюють основу доходної бази кожного бюджету. Але для повного покриття потреб кожного з бюджетів їх недостатньо і тому є спільні джерела доходів.

Спільні джерела доходів - доходи, які на пайовій основі розподіляються між ланками бюджетної системи (наприклад: податок на доходи з фізичних осіб, плата за землю та інші).

Положення статті 61 п.4 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" декларують, що "самостійність місцевих бюджетів гарантується власними та закріпленими за ними на стабільній основі законом загальнодержавними доходами".

Бюджетний кодекс вирішує цю проблему шляхом **закріплення за місцевими бюджетами стабільних джерел доходів на виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень**: закріплено перелік доходів бюджетів місцевого самоврядування і постійні відсотки їх розмежування між видами бюджетів, тобто, рада іншого рівня не має права встановлювати для бюджетів місцевого самоврядування обсяги відрахувань від жодного з податків, а також чітко розмежовано видатки як між державним і місцевими бюджетами, так і між трьома видами місцевих бюджетів (бюджетами місцевого самоврядування, районними, обласними).

У табл. 12 наведено частки зарахування до місцевих бюджетів надходжень від податку з доходів фізичних осіб та плати за землю, які встановлені Бюджетним кодексом на постійній основі.

Таблиця 12.

Нормативи зарахування надходжень від податку з доходів фізичних осіб та плати за землю за видами місцевих бюджетів

Назва бюджетів	Податок з доходів фізичних осіб	Плата за землю
Бюджет АРК та обласні бюджети	25%	25%
Бюджети міст республіканського (АРК) і обласного значення	75%	75%
Районні бюджети	50%	15%
Бюджети сіл, селищ, міст районного значення	25%	60%
Бюджети міст Києва і Севастополя	100%	100%

Закріплення доходів за бюджетами місцевого самоврядування здійснено на **засадах**:

- забезпечення стабільності і передбачуваності надходжень для довгострокового прогнозування доходів бюджетів;
- встановлення взаємозв'язку між обсягами податків, що сплачуються на території, та рівнем бюджетних послуг, які отримує платник податку;
- закріплення переліку доходів за бюджетами місцевого самоврядування, які мають стимулювати органи місцевого самоврядування до нарощування податкової бази та мають більш стабільну базу оподаткування

Згідно із встановленим розподілом загальнодержавних податків (податку на доходи з фізичних осіб та плати за землю) забезпечено певну доходну незалежність місцевим бюджетам.

Трансферти

Автономія місцевих бюджетів дасть змогу посилити зв'язок між послугами та затратами. Але при нестачі коштів для збалансування бюджетів держава може використати і такий метод бюджетного регулювання як **дотації та субвенції**, які можна

назвати єдиним терміном - **трансферти**. Цей метод застосовується у багатьох країнах світу.

Особливістю міжбюджетних відносин в умовах децентралізації економіки є запровадження врівноважувальних або вирівнювальних трансфертів, які б враховували різницю між розрахунковими потребами бюджетів місцевого самоврядування у видатках з його доходними можливостями, забезпечуючи при цьому різні фіскальні потреби. Офіційні трансферти можуть надходити:

- від органів державного управління;
- від урядів зарубіжних країн та міжнародних організацій;
- з іншої частини бюджету.

Основне завдання трансфертів - вирішувати проблеми вертикальної незбалансованості, що виникає внаслідок невідповідності між відповідальністю за видатками та податкоспроможністю (можливостями збору податків на місцевому рівні). Система трансфертів сприяє також згладжуванню нерівностей між адміністративно-територіальними одиницями (нерівність по горизонталі), зумовлених соціально-економічними особливостями та можливостями кожного регіону. Основними характерними рисами системи трансфертів, що впливають на всю систему міжбюджетних відносин, є її передбачуваність та стимули, які вона створює для всіх рівнів управління.

Класифікація згідно з Бюджетним кодексом Податкові надходження

Як уже зазначалося, відповідно до Бюджетного кодексу України всі **доходи бюджету** класифікуються за такими **розділами**:

- 1) податкові надходження;
- 2) неподаткові надходження;
- 3) доходи від операцій з капіталом;
- 4) офіційні трансферти;
- 5) державні цільові фонди.

Податковими надходженнями визнаються передбачені податковими законами України загальнодержавні і місцеві податки, збори та інші обов'язкові платежі, а також штрафи і пеня за порушення податкового зобов'язання (схема 13).

Схема 13. Структура податкових надходжень відповідно до Бюджетного кодексу України

Неподаткові надходження

Неподатковими надходженнями визнаються доходи від власності та підприємницької діяльності, адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційного та побічного продажу, тобто добровільні компенсаційні платежі, а також штрафи і пеня, не пов'язані з податковим законодавством, а також інші неподаткові надходження (схема 14).

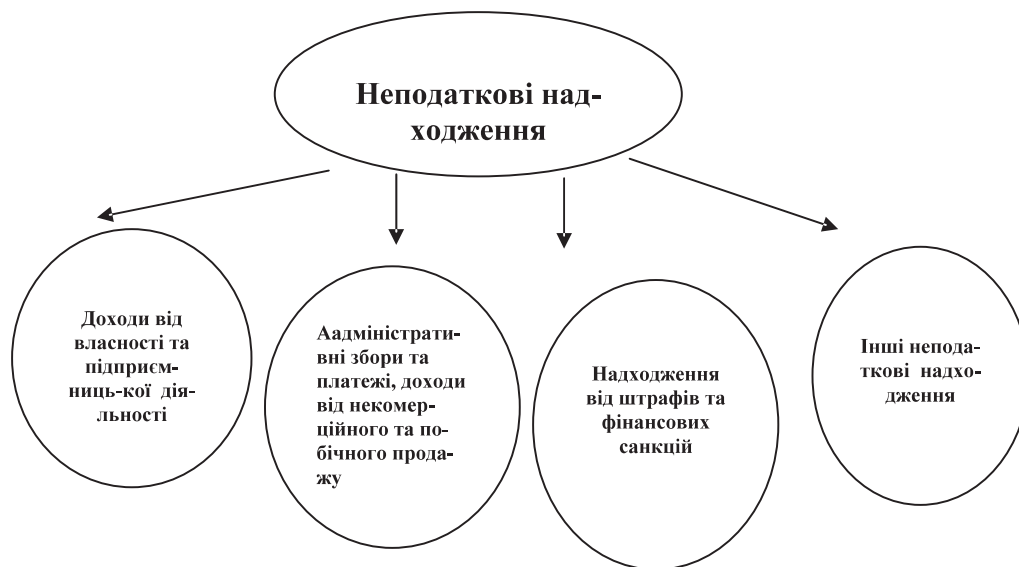

Схема 14. Структура неподаткових надходжень згідно з Бюджетним кодексом України

Надходження від операцій з капіталом

Доходи від операцій з капіталом - будь-які доходи, отримані від операцій з капіталом, які містять надходження від продажу (схема 15).

Схема 15. Структура доходів від операцій з капіталом

Державні цільові фонди

Державні цільові фонди - це фонди, створені відповідно до законів України, що формуються за рахунок визначених законами України податків, зборів (обов'язкових платежів) юридичних осіб незалежно від форм власності та фізичних осіб.

Це, насамперед:

- збір до Фонду для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення;
- платежі до
- платежі до Пенсійного фонду України;
- збір на обов'язкове соціальне страхування до Фонду соціального страхування України з тимчасової втрати працездатності;
- збір на обов'язкове державне соціальне страхування України на випадок безробіття до Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття;
- платежі до Фонду України соціального захисту інвалідів;
- збір за забруднення навколишнього природного середовища.

Джерела формування Бюджету розвитку

Капітальні надходження та капітальні видатки

Термін "бюджет розвитку" вперше застосовано в Бюджетному кодексі. До нього повинні відноситися видатки, пов'язані з розширеним відтворенням.

Формування бюджету розвитку залежить від:

- наявності і стану підготовки інвестиційних та інноваційних проектів;
- визначення пріоритетів розвитку територій.

Інвестиційні проекти можна планувати і реалізовувати декілька років і в кілька етапів, що дає змогу заощаджувати кошти на великі програми або розподіляти витрати на них більш рівномірно на період у декілька років. Бюджет розвитку нерозривно зв'язаний з т.зв.

довгостроковим планом капіталовкладень, тому бюджет розвитку є частиною цього плану.

Реалізуючи положення статті 143 Конституції України та статті 63 "Закону про місцеве самоврядування в Україні" Бюджетний кодекс вперше визначає конкретні джерела формування бюджету розвитку місцевих бюджетів та напрямки, за якими можуть витратитися його кошти. Отже, бюджет розвитку формується за рахунок неподаткових надходжень, коштів, залучених від розміщення місцевих позик, а також субсидій з інших бюджетів і використовується для реалізації програм соціально- економічного розвитку та зміцнення матеріально-фінансової бази, тобто на розбудову місцевої соціальної та виробничої інфраструктури (доріг, сфери обслуговування тощо) (БКУ, стаття 71).

Таблиця 16.

Структура бюджету розвитку місцевих бюджетів

Джерела формування бюджету розвитку місцевих бюджетів	Напрямки використання коштів бюджету розвитку місцевих бюджетів
Надходження дивідендів, нарахованих на акції (частки, паї) господарських товариств, що є у власності відповідної територіальної громади	Внески органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування до статутних фондів суб'єктів підприємницької діяльності
Субвенції з інших бюджетів на виконання інвестиційних проектів	Капітальні вкладення, у тому числі капітальні вкладення за спільними проектами розвитку регіонів
Кошти від повернення позик та відсотки, сплачені за користування ними	Погашення основної суми боргу
Кошти, що передаються з іншої частини місцевого бюджету за рішенням відповідної ради	
Цільові фонди	Мета цільового фонду
Запозичення	Дефіцит бюджету розвитку

У загальному фонді місцевих бюджетів затверджуються кошти, що передаються до бюджету розвитку як складника частини спеціального фонду на конкретну мету (БКУ, частина сьома статті 13), зокрема на погашення основної суми боргу.

Фінансування бюджету розвитку

Складником бюджету розвитку є субвенції з інших бюджетів на виконання інвестиційних проектів. Як було сказано раніше, субвенції з державного бюджету України на виконання інвестиційних проектів надаються тільки бюджету Автономної Республіки Крим, обласним бюджетам, бюджетам міст Києва та Севастополя з їх наступним перерозподілом для бюджетів місцевого самоврядування (БКУ, частина перша статті 105). Право на дальший розподіл цільових коштів між органами місцевого самоврядування належить Верховній Раді АРК та обласним радам, оскільки в багатьох випадках вплив інвестиції не обмежується певною територією. Таким чином визнається і підкреслюється провідна роль обласного рівня в інвестиційному розвитку територій. Пріоритетне право на отримання субвенцій на виконання інвестиційних проектів при цьому мають ті органи місцевого самоврядування, у яких середньорічний фактичний обсяг видатків на утримання бюджетних установ за три останні бюджетні періоди менший за обсяг, визначений згідно з фінансовими нормативами бюджетної забезпеченості.

Відповідно до статті 105 БКУ основні засади надання субвенції на виконання інвестиційних програм мають врегульовуватися окремим законом, порядок та умови їх надання визначаються Кабінетом Міністрів України.

Уперше надання місцевим бюджетам субвенції з державного бюджету на виконання інвестиційних проектів було передбачено у законі про Державний бюджет України на 2003 рік. На початковому етапі основний ресурс для здійснення капітальних вкладень в органах місцевого самоврядування має надходити з державного бюджету, який передбачає отримання для цієї мети цільових позик від Світового банку. Одним із таких джерел є Фонд муніципального розвитку, який підтримують Міністерство фінансів і Світовий банк.

Органи місцевого самоврядування можуть об'єднувати власні капітальні ресурси на виконання спільних проектів на договірній основі. Право на отримання субвенцій з інших місцевих бюджетів на виконання інвестиційних проектів можливе лише за наявності спільної угоди між відповідними органами місцевого самоврядування (між надавачем субвенції та її отримувачем) (БКУ, стаття 107).

Право Верховної Ради Автономної Республіки Крим та міських рад на здійснення запозичень до відповідних бюджетів регламентовані частиною другою статті 16 БКУ. Запозичені кошти мають спрямовуватися виключно на інвестиційні цілі (капітальні вкладення,

внески до статутних фондів суб'єктів підприємницької діяльності) та погашення основної суми боргу. Правила, критерії, умови здійснення органами влади запозичень та обслуговування боргу в процесі формування та виконання місцевих бюджетів обумовлені статтею 74 БКУ. Запозичення до відповідних бюджетів можуть бути здійснені на визначену мету лише до бюджету розвитку (потрібно пам'ятати, що позики беруться не до бюджету розвитку в цілому, а для виконання конкретного проекту), крім позичок на покриття тимчасових касових розривів, і підлягають обов'язковому поверненню. Бюджетним кодексом встановлено, що видатки на обслуговування боргу не можуть перевищувати 10 відсотків видатків загального фонду відповідного місцевого бюджету впродовж будь-якого бюджетного періоду, коли планується обслуговування боргу. Якщо у процесі погашення основної суми боргу та платежів з його обслуговування має місце порушення термінів його погашення з вини позичальника, відповідна рада не має права здійснювати нові запозичення впродовж п'яти наступних років. Порядок здійснення запозичень до місцевих бюджетів встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Бюджетним кодексом встановлено, що бюджет Автономної Республіки Крим та міські бюджети можуть прийматися з дефіцитом виключно по спеціальному фонду у частині бюджету розвитку. Дефіцит бюджету Автономної

Республіки Крим та міських бюджетів - це перевищення видатків бюджету розвитку над його доходами. Джерелами покриття дефіциту місцевих бюджетів відповідно до статті 16 БКУ є:

- внутрішні запозичення органів влади Автономної Республіки Крим;
- внутрішні запозичення органів місцевого самоврядування;
- зовнішні запозичення органів місцевого самоврядування.

У БКУ частиною другою статті 14 встановлена норма, згідно з якою місцеві бюджети можуть прийматися з профіцитом виключно з метою погашення основної суми боргу відповідно Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування. Витрати на погашення основної суми боргу місцевих бюджетів належать до витрат бюджету розвитку відповідних бюджетів. Таким чином, бюджети Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування можуть прийматися з профіцитом.

Ще однією особливістю бюджету розвитку є те, що доходи, які призначені для нього не можуть бути передані до поточного бюджету. Тому не слід планувати відчуження комунальної власності, якщо немає інвестиційних проектів, які доцільно здійснювати.

Розрахунок доходної частини бюджету

Конституція та Закон "Про місцеве самоврядування в Україні" гарантують місцевому самоврядуванню фінансову самостійність, яка повинна була визначатися власними та закріпленими за ними на стабільній

основі доходами. Але з трьох принципів місцевого самоврядування - його правової, організаційної та фінансової самостійності найбільш вразливим і проблематичним було застосування саме останнього. Прийнятий Верховною Радою 2001 року Бюджетний кодекс вирішив цю проблему, закріпивши за місцевими бюджетами певний перелік доходів, поділивши їх на:

- доходи, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів (закріплені доходи або доходи "першого кошика");

- доходи, що не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів (власні доходи або доходи "другого кошика").

Але разом з тим складається парадоксальна ситуація - "перший кошик" доходів формується, головним чином, за рахунок загальнодержавних податків і зборів. Щодо місцевих податків і зборів, то їх частка в доходній частині місцевих бюджетів, як уже зазначалося, є незначною.

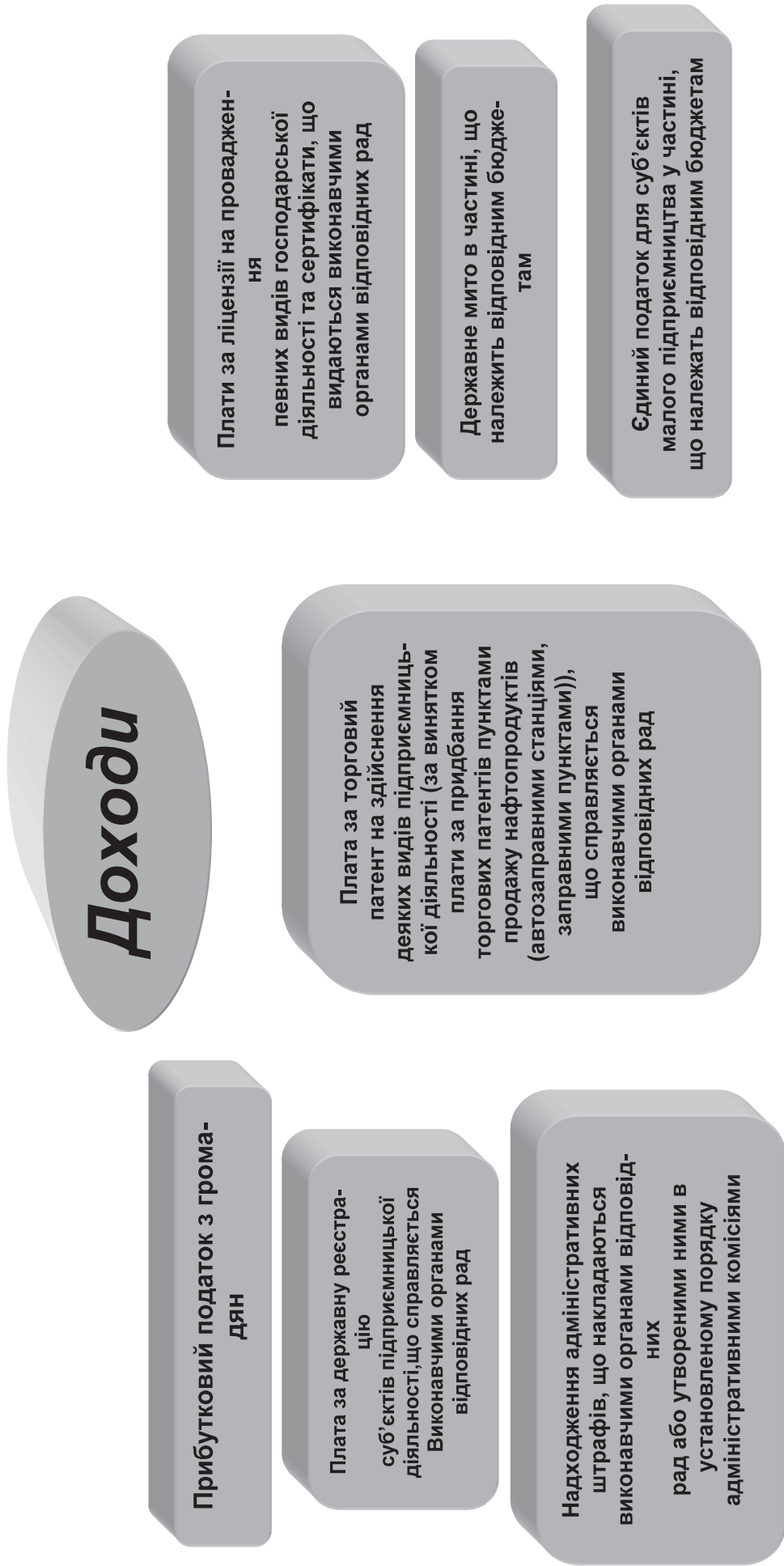
Отже, треба відкрити шлях до роздержавлення окремих загальнодержавних податків і зборів та переведення їх в розряд місцевих податків і зборів. Без цього не може бути і мови про повноцінне місцеве самоврядування в Україні. Сьогодні чітко проявилася тенденція відставання процесів формування фінансів місцевих органів влади України від темпів розширення їх завдань і обов'язків. Як наслідок, основна частина об'єктів фінансується місцевими органами влади несвоєчасно і не повним обсягом, через що на місцях не вирішуються найбільш життєві проблеми людей. Значних масштабів набув прихований дефіцит місцевих бюджетів.

Водночас саме у місцевих бюджетах зосереджується велика частина бюджетних ресурсів країни: так, наприклад, питома вага загального фонду місцевих бюджетів у загальному фонді зведеного бюджету на 2008 р. становитиме приблизно 48%.

Склад доходів бюджетів місцевого самоврядування подано на схемах 17-19.

**Схема 17. Бюджети місцевого самоврядування
Згідно зі статтею 64 Бюджетного кодексу України доходи поділя-
ються:**

**Схема 18. Бюджет АРК, обласний та районний бюджети
Згідно зі статтею 66 Бюджетного кодексу України доходи АРК склада-
ються:**

Доходи

- 1) 25% прибуткового податку з грома-
дян,
що справляється на відповідній тери-
торії;
- 2) 25% плати за землю;
- 3) плата за ліцензії на провадження
певних видів господарської діяльності
та сертифікати, що видаються
Радою Міністрів АРК

- 1) 50% прибуткового податку з громадян,
що справляється на території сіл, селищ, міст
районного значення та їх об'єднань;
- 2) 15% відсотків плати за землю, що
сплачується на території сіл, селищ,
міст районного значення та їх об'єднань;
- 3) плати за ліцензії на провадження певних
видів господарської діяльності та сертифіка-
ти,
що видаються районними державними
адміністраціями;
- 4) Плати за державну реєстрацію суб'єктів
підприємницької діяльності, що справляється
районними державними адміністраціями;
- 5) Надходження адміністративних штрафів,
що накладаються районними державними
адміністраціями або утвореними ними в
установленому порядку адміністративними
комісіями.

Схема 19. Місцеві бюджети
Згідно зі статтею 69 Бюджетного кодексу України доходи складаються:

Доходи

- 1) місцеві податки і збори,;
- 2) 100% плати за землю- для бюджетів міст Києва та Севастополя; 75%-для бюджетів міст обласного (республіканського)значення; 60%- для бюджетів сіл,селищ, міст районного значення;
- 3) податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів;
- 4) надходження сум відсотків за користування тимчасово вільними бюджетними коштами;
- 5) податок на промисел, що зараховується до бюджетів місцевого самоврядування;
- 6) надходження дивідендів, нарахованих на акції(частки, паї);
- 7) плата за забруднення навколишнього природного середовища у частині,що зараховується до відповідного бюджету;
- 8)кошти від відчуження майна, яке знаходиться у комунальній власності, в тому числі від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення, що перебуває у комунальній власності;

- 9) фіксований сільськогосподарський податок у частині, що зараховується до бюджетів місцевого самоврядування;
- 10) плата за оренду майнових комплексів, що знаходяться у комунальній власності;
- 11) надходження від місцевих грошово-речових лотерей;
- 12) плата за гарантії;
- 13) гранти та дарунки у вартісному обсягу;
- 14) власні надходження бюджетних установ, що утримуються за рахунок відповідного бюджету;
- 15) податок на прибуток підприємств комунальної власності;
- 16) платежі за спеціальне використання природних ресурсів місцевого значення;
- 17) інші надходження, передбачені законом.

Отже, доходи місцевих бюджетів є основним фінансовим ресурсом, використовуючи який, місцеві органи влади мають можливість реалізовувати власні та делеговані їм державою повноваження.

Найсерйознішою проблемою, породженою старою бюджетною системою, була незацікавленість місцевих органів влади у збільшенні надходжень. Будь-яке збільшення доходів місцевих бюджетів, або заходи щодо зменшення видатків, зводилися нанівець зменшенням частки регульованих податкових надходжень або трансфертів. Щорічні зміни нормативів відрахувань від загальнодержавних податків і зборів, що спрямовувались до місцевих бюджетів, не додавали стимулів до збільшення надходжень.

Ухвалення 2001 року Бюджетного кодексу України, який закріпив на стабільній основі не тільки перелік доходів бюджетів місцевого самоврядування, а й постійні відсотки їх розмежування між видами бюджетів, створило умови для підвищення зацікавленості місцевих органів до збільшення доходної частини своїх бюджетів.

Поряд з цим слід зауважити, що згідно з чинним законодавством місцевим органам влади не дозволяється встановлення інших податків, зборів (обов'язкових платежів), крім визначених чинним податковим законодавством.

Тому основними напрямками діяльності щодо нарощування доходної бази місцевих бюджетів є встановлення оптимальних ставок оподаткування та запровадження організаційних заходів для розширення бази оподаткування.

Місцеві органи влади можуть впливати на розвиток бази надходжень шляхом сприяння розвитку малого бізнесу, впровадження ефективної політики підтримки підприємств, що створюють робочі місця і збільшують фонд оплати праці, таким чином збільшуючи надходження до бюджету, насамперед податку з доходів фізичних осіб.

Слід зауважити що, розмежування доходів місцевих бюджетів на такі, що враховуються при визначенні обсягів трансфертів і такі, що не враховуються при визначенні обсягів трансфертів надало більше стимулів до нарощування доходів т. зв. "другого кошика" доходів.

Найвагомішим джерелом, що зараховується до "другого

кошика" в бюджетах місцевого самоврядування є плата за землю.

На перший погляд база оподаткування тут є стабільною, однак запровадження низки заходів може суттєво вплинути на збільшення обсягів надходжень цього джерела.

А саме:

- проведення інвентаризації земель комунальної власності;
- проведення грошової оцінки земель населених пунктів;
- здійснення індексації грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення;
- належного обліку та юридичного оформлення здачі в оренду земель, встановлення оптимального розміру орендної плати.

Як свідчить практика, проведення таких заходів може призвести до зростання надходжень майже вдвічі.

Проте при проведенні подібних заходів варто оцінити їх ефективність. Проведення оцінки, інвентаризації потребують вкладення додаткових коштів, однак, якщо на території адміністративно-територіальної одиниці знаходиться багато платників податку, які користуються пільгами з оподаткування, визначеними законом, заходи можуть виявитись неефективними.

Збільшення обсягів надходжень фіксованого сільськогосподарського податку є досить проблематичним, зважаючи на майже незмінні базу і ставки оподаткування, неплатоспроможність значної кількості платників цього податку, систематичне списання податковими органами нарахованих до сплати сум податку.

Класифікація видатків бюджету

Видатки державного та місцевого бюджетів розрізняються за функціональною, економічною, відомчою та програмною класифікаціями.

Функціональна класифікація здійснюється відповідно до основних функцій держави, які наведені як розподіл видатків за підрозділами. Виділяють три рівні функціональної класифікації:

перший рівень - розділи, у яких визначаються видатки

бюджетів на виконання загальних функцій держави та місцевого самоврядування. Наприклад, 0100 - загальнодержавні функції, 0200 - оборона, 0300 - громадський порядок, безпека та судова влада, 0400 - економічна діяльність, 0500 - охорона навколишнього природного середовища тощо;

другий рівень - підрозділи та групи, у яких конкретизуються напрями використання бюджетних коштів відповідно до функцій держави чи місцевого самоврядування в межах відповідних розділів. Наприклад, розділ "Функціонування виконавчої влади" - 010200;

третій рівень - цільові видатки за конкретними напрямками діяльності головних розпорядників бюджетних коштів у межах відповідних підрозділів. Наприклад, розділ "Духовний та фізичний розвиток" - 0800; підрозділ "Культура та мистецтво" - 0820; конкретні напрямки діяльності головних розпорядників коштів: художні колективи, концертні та циркові організації - 0822; творчі спілки - 0824, заповідники - 0827 тощо (табл. 20).

Таблиця 20.

Функціональна класифікація видатків бюджету

Код	Назва
1	2
0100	Загальнодержавні функції
0110	Вищі органи державного управління, органи місцевої влади та місцевого самоврядування, фінансова та зовнішньополітична діяльність
0111	Вищі органи державного управління, органи місцевої влади та місцевого самоврядування
0112	Фінансова та фіскальна діяльність
0113	Зовнішньополітична діяльність
0120	Економічна допомога зарубіжним країнам
0130	Інші загальні функції державного управління
0131	Управління системою державної служби
0132	Загальнодержавне планування та статистика
0133	Інша діяльність у сфері державного управління
0140	Фундаментальні дослідження
0150	Дослідження і розробки у сфері державного управління
0160	Проведення виборів та референдумів

Економічна класифікація видатків бюджету визначає конкретне спрямування коштів, тобто їх предметно-цільове призначення і передбачає такі їх види:

поточні видатки (код 1000) - витрачання бюджетною установою ресурсів на поточні цілі;

капітальні видатки (код 2000) - платежі з метою придбання основного капіталу, створення державних запасів і резервів, землі і нематеріальних активів, а також капітальні трансферти;

нерозподілені видатки (код 3000) - це видатки з резервного

фонду Кабінету Міністрів України та фондів непередбачених видатків Ради Міністрів Автономної Республіки Крим, обласних та місцевих адміністрацій, виконавчих комітетів місцевих рад;

кредитування (код 4000) - платежі бюджетів усіх рівнів з метою проведення економічної політики, у результаті яких у них виникають фінансові вимоги до інших суб'єктів господарської діяльності. При застосуванні категорії кредитування обов'язковою умовою є виникнення зобов'язання щодо повернення коштів.

Кожен напрямок видатків має цільове призначення. Наприклад, поточні видатки (код 1000) за цільовим призначенням спрямовуються на: оплату праці працівників бюджетних установ - код 1110; нарахування на заробітну плату - код 1120; видатки на відрядження - код 1140; оплату комунальних послуг та енергоносіїв - код 1160.

Капітальні видатки (код 2000): придбання основного капіталу - код 2100; створення державних запасів і резервів - код 2200. Надання кредитів (код 4000) передбачає кредитування органів державного управління інших рівнів, державних підприємств, фінансових установ і включає надання внутрішніх кредитів (код 4110) і повернення внутрішніх кредитів (код 4120). Зовнішнє кредитування з урахуванням погашення (код 4200) включає кредитування та платежі в рахунок його погашення, що надаються зарубіжним країнам, міжнародним організаціям, підприємствам, приватним особам та економічними одиницями. При цьому надання зовнішніх кредитів має код 4210, а повернення зовнішніх кредитів - код 4220 (див. табл. 21).

Економічна класифікація видатків бюджету

<i>КЕКВ</i>	<i>Назва</i>
1000	Поточні видатки
1100	Видатки на товари і послуги
1110	Оплата праці працівників бюджетних установ
1120	Нарахування на заробітну плату
1130	Придбання предметів постачання і матеріалів, оплата послуг та інші видатки
1140	Видатки на відрядження
1150	Матеріали, інвентар, будівництво, капітальний ремонт та заходи спеціального призначення, що мають загальнодержавне значення
1160	Оплата комунальних послуг та енергоносіїв
1170	Дослідження і розробки, видатки державного (регіонального) значення
1200	Виплата процентів (доходу) за зобов'язаннями
1300	Субсидії і поточні трансферти
1310	Субсидії та поточні трансферти підприємствам (установам, організаціям)
1320	Поточні трансферти органам державного управління інших рівнів
1340	Поточні трансферти населенню
1350	Поточні трансферти за кордон
2000	Капітальні видатки
2100	Придбання основного капіталу
2110	Придбання обладнання і предметів довгострокового користування
2120	Капітальне будівництво (придбання)
2130	Капітальний ремонт
2140	Реконструкція та реставрація
2200	Створення державних запасів і резервів
2300	Придбання землі і нематеріальних активів
2400	Капітальні трансферти
2410	Капітальні трансферти підприємствам (установам, організаціям)
2420	Капітальні трансферти органам державного управління інших рівнів
2430	Капітальні трансферти населенню
2440	Капітальні трансферти за кордон
2450	Капітальні трансферти до бюджету розвитку
3000	Нерозподілені видатки
4000	Кредитування
4100	Внутрішнє кредитування
4110	Надання внутрішніх кредитів
4120	Повернення внутрішніх кредитів
4200	Зовнішнє кредитування
4210	Надання зовнішніх кредитів
4220	Повернення зовнішніх кредитів

Відомча класифікація видатків бюджету дає можливість здійснювати аналіз і контроль за витрачанням бюджетних коштів. Вона засвідчує, якому міністерству, відомству спрямовуються кошти, тобто містить перелік головних розпорядників бюджетних коштів.

На основі такої класифікації органи Державного казначейства України та місцеві фінансові органи ведуть реєстр формування і використання фінансових ресурсів розпорядниками бюджетних коштів.

Наприклад, код Міністерства освіти і науки України - 220, Міністерства фінансів України - 350, Антимонопольного комітету України - 601, Рахункової палати України - 651, Херсонської обласної державної адміністрації - 791 тощо.

Відомча класифікація видатків бюджету затверджується:

- для державного бюджету України - Міністерством фінансів України; визначається відповідно до закону України про

Державний бюджет України (частина друга статті 22 Бюджетного кодексу України);

- для бюджетів місцевого самоврядування - міністром фінансів Автономної Республіки Крим, керівником місцевого фінансового органу і визначається відповідно до рішення про місцевий бюджет (частина третя статті 22 Бюджетного кодексу України).

Відомча класифікація видатків державного бюджету наведена у табл. 22.

Таблиця 22.

Відомча класифікація видатків державного бюджету

КВКВ	Назва
1	2
11	Апарат Верховної Ради України
30	Державне управління справами
41	Господарське управління Секретаріату Кабінету Міністрів України
50	Державна судова адміністрація України
60	Верховний Суд України
70	Вищий господарський суд України
75	Вищий адміністративний суд України
80	Конституційний Суд України
90	Генеральна прокуратура України
100	Міністерство внутрішніх справ України
110	Міністерство палива та енергетики України
120	Міністерство економіки України
140	Міністерство закордонних справ України
170	Державний комітет телебачення і радіомовлення України
180	Міністерство культури і мистецтв України
771	Рада Міністрів Автономної Республіки Крим
772	Вінницька обласна державна адміністрація
773	Волинська обласна державна адміністрація
774	Дніпропетровська обласна державна адміністрація
775	Донецька обласна державна адміністрація
776	Житомирська обласна державна адміністрація
777	Закарпатська обласна державна адміністрація
778	Запорізька обласна державна адміністрація
779	Івано-Франківська обласна державна адміністрація
780	Київська обласна державна адміністрація
781	Кіровоградська обласна державна адміністрація
782	Луганська обласна державна адміністрація
783	Львівська обласна державна адміністрація
784	Миколаївська обласна державна адміністрація
785	Одеська обласна державна адміністрація
786	Полтавська обласна державна адміністрація
787	Рівненська обласна державна адміністрація
788	Сумська обласна державна адміністрація
789	Тернопільська обласна державна адміністрація
790	Харківська обласна державна адміністрація
791	Херсонська обласна державна адміністрація
792	Хмельницька обласна державна адміністрація
793	Черкаська обласна державна адміністрація
794	Чернівецька обласна державна адміністрація
795	Чернігівська обласна державна адміністрація
796	Київська міська державна адміністрація
797	Севастопольська міська державна адміністрація

Програмна класифікація видатків бюджету застосовується при формуванні бюджету за програмно-цільовим методом і щороку визначається в законі України про Державний бюджет України на конкретний бюджетний рік відповідно до вимог Бюджетного кодексу України.

Відповідно планування видатків з державного бюджету проводиться за певними напрямками - програмами. Наприклад, військова частина може отримувати фінансування за програмою на оплату праці особового складу, програмою на проведення видатків на тилове забезпечення тощо. Обов'язковою умовою є відповідність коду конкретної бюджетної програми до відповідного коду нової функціональної класифікації видатків бюджету, що забезпечить можливість автоматичного групування показників бюджетних програм за функціональною класифікацією.

У більшості випадків за базу визначення бюджетної програми беруться бюджетні призначення окремого головного розпорядника за функціональною класифікацією, аналізується

його організаційна структура з метою визначення відповідальних виконавців і детально визначається мета бюджетної програми, що необхідно досягнути, і завдання, які необхідно

виконати для досягнення цієї мети за рахунок відповідного бюджетного призначення.

З метою підвищення прозорості та забезпечення контролю за цільовим використанням бюджетних коштів бюджетну програму, обсяг видатків на яку складає більше 1-1,5 % загального обсягу видатків державного бюджету, доцільно розподілити на декілька менших бюджетних програм.

Програмна класифікація видатків державного бюджету щороку уточнюється і перезатверджується шляхом встановлення бюджетних призначень у законі України про Державний бюджет України. Незмінною залишається лише структура коду програмної класифікації видатків.

БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС І МІЖБЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ НА РІВНІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Закріплені доходи

Закріплені доходи спрямовуються на фінансування видатків, передбачених для виконання делегованих повноважень, що обчислюються, виходячи із встановлених фінансових нормативів бюджетної забезпеченості. Їх обсяг визначається на основі формульних розрахунків. Для вирівнювання бюджетної забезпеченості бюджетів місцевого самоврядування Бюджетний кодекс встановив прозорі та єдині правила розподілу міжбюджетних трансфертів, які розраховуються на основі формульного розрахунку і відповідно статті 97 та 98 Бюджетного кодексу визначаються як різниця між видатками, обрахованими із застосуванням фінансових нормативів бюджетної забезпеченості і коригуючих коефіцієнтів та доходами, визначеними із застосуванням індексу відносної податкоспроможності.

Індекс відносної податкоспроможності є коефіцієнтом, що визначає рівень податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці порівняно з аналогічним середнім показником по Україні у розрахунку на одного мешканця і визначається на основі даних про фактичне виконання відповідного бюджету за три останні бюджетні періоди. Наприклад, для визначення індексу податкоспроможності на 2008 рік в розрахунок прийматимуться дані про надходження доходів, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, визначених статтею 64 Бюджетного кодексу, за 2004-2006 рр., при цьому враховуються втрати закріплених доходів у базовому періоді відповідних місцевих бюджетів внаслідок надання пільг платникам згідно з рішеннями відповідних місцевих рад.

Розрахунок доходів, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, проводиться на підставі формули затвердженої Постановою Кабінету Міністрів від 31.12.04 р. № 1782 "Деякі питання врегулювання міжбюджетних відносин", але виходячи з індивідуальної специфіки району можуть вноситися

поправочні показники, погоджені з органами місцевого самоврядування.

Слід зазначити, що Міністерство фінансів розраховує тільки обсяг міжбюджетних трансфертів, а місцеві органи влади проводять розрахунок кожного виду доходів, як доходів, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, так і тих, що не враховуються при визначенні трансфертів.

Отже, **трансферти** - це кошти, одержані від інших рівнів державного управління, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших держав, міжнародних установ та організацій для підтримки бюджету або на інші цілі, пов'язані з реалізацією функцій держави на безоплатній та безповоротній основі (схема 23).

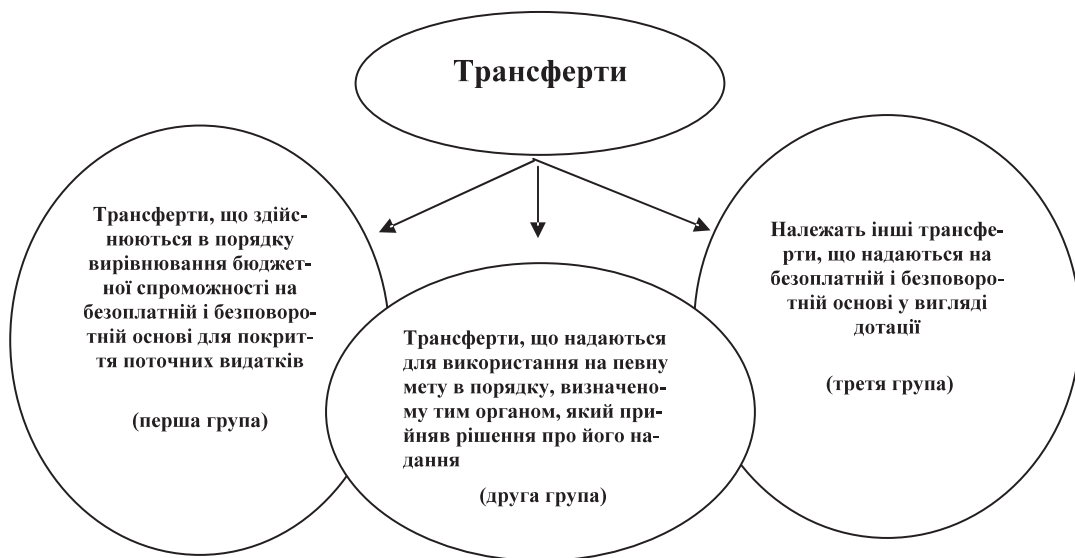

Схема 23. Структура міжбюджетних трансфертів

Порядок формування міжбюджетних трансфертів відповідно до Бюджетного кодексу

Міське самоврядування користується значною свободою у вирішенні питань пріоритетів власної бюджетної політики, виходячи з того, що посадові особи місцевих органів влади краще знають видаткові потреби своїх мешканців, ніж центральні органи влади. Статтею 9 Європейської хартії місцевого самоврядування встановлено, що "трансферти по можливості не мають бути зарезервовані на фінансування заздальгідь визначених проектів. Надання трансфертів не повинно позбавляти місцеві органи влади однієї з основних свобод - на свій розсуд проводити політику в межах своєї власної

юрисдикції". Положення Бюджетного кодексу також не встановлюють обмежень щодо спрямування бюджетних ресурсів за основними напрямками видатків, що були враховані при визначенні обсягів нецільових міжбюджетних трансфертів.

Система нецільових міжбюджетних трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам спрямовується на вирівнювання бюджетної забезпеченості бюджетів місцевого самоврядування при одночасному створенні стимулів для проведення на місцевому рівні раціональної і відповідальної бюджетної політики і підвищенні ефективності використання бюджетних ресурсів.

Виходячи з цього, система розподілу міжбюджетних трансфертів має відповідати таким основним вимогам:

- механізм розподілу міжбюджетних трансфертів має досягати вирівнювальної та стимулювальної функції;
- розподіл міжбюджетних трансфертів має проводитися за єдиною методикою на основі прозорих формул (для забезпечення можливості перевірки розрахунків) та на підставі об'єктивних критеріїв бюджетної забезпеченості;
- у розрахунках бюджетної забезпеченості не можуть використовуватися звітні показники фактичних видатків місцевих бюджетів: необхідна об'єктивна і прозора оцінка відносного рівня видаткових потреб у розрахунку на одного мешканця чи отримувача бюджетної послуги;
- встановлення обсягів міжбюджетних трансфертів до рівня бюджетів місцевого самоврядування у законі про Державний бюджет на наступний рік (в абсолютних сумах);
- додержання стабільності в обсягах і принципах розподілу міжбюджетних трансфертів, що має забезпечити максимальний рівень передбачуваності прогнозування в місцевих бюджетах обсягів міжбюджетних трансфертів на середньострокову перспективу.

Види міжбюджетних трансфертів

У Бюджетному кодексі міжбюджетні трансферти поділені на три групи.

До першої групи належать трансферти, що здійснюються в порядку вирівнювання бюджетної спроможності на безоплатній і безповоротній основі для покриття поточних видатків:

- дотація вирівнювання доходної спроможності бюджету;
- трансферти, що передаються до державного бюджету України та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів.

До другої групи належать трансферти, що надаються для використання на певну мету в порядку, визначеному тим органом, який прийняв рішення про надання субвенції:

- субвенція на здійснення програм соціального захисту, що надається з державного бюджету;
- субвенція на компенсацію втрат доходів бюджетів місцевого самоврядування на виконання власних повноважень внаслідок надання пільг, встановлених державою (надається з державного бюджету);
- субвенція на виконання інвестиційних проектів;
- субвенції на утримання об'єктів спільного користування чи ліквідацію негативних наслідків діяльності об'єктів спільного користування;
- субвенції на виконання власних повноважень територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань;
- інші субвенції.

До третьої групи належать інші безумовні трансферти, що надаються на безоплатній і безповоротній основі у вигляді дотації.

Міжбюджетні трансферти, що належать до першої групи, розраховуються на формульній основі як добуток кількості населення відповідної одиниці, помноженої на різницю між середньодушовими видатковими потребами, які обчислюються на основі видаткових нормативів, та середньодушовою податкоспроможністю. У разі, якщо місто чи район мають перевищення доходів над плановими видатковими потребами, здійснюється негативний трансферт (вилучення) до державного бюджету, обсяг якого визначається за допомогою тієї самої формули, що застосовується для обрахунку всіх трансфертів.

Цільові субвенції на інвестиційні цілі надаються бюджетам Києва, Севастополя, обласним бюджетам та республіканському бюджету Автономної Республіки Крим. Право на подальший розподіл цільових коштів між органами місцевого самоврядування належить ВР Криму та обласним радам, оскільки в багатьох випадках вплив інвестиції не обмежується певною територією. У такий спосіб визнається і підкреслюється

провідна роль обласного рівня в інвестиційному розвитку територій. Пріоритетне право на отримання субвенцій на виконання інвестиційних проектів при цьому мають ті органи місцевого самоврядування, у яких середньорічний фактичний обсяг видатків на утримання бюджетних установ за три останні бюджетні періоди менший за обсяг, визначений згідно з фінансовими нормативами бюджетної забезпеченості. Цільові інвестиційні субвенції можуть вимагати внеску з бюджету-одержувача.

Загальні цілі політики міжбюджетного регулювання

До основних цілей міжбюджетного регулювання належать:

- вирівнювання бюджетної забезпеченості;
- створення стимулів для заохочення місцевих бюджетів, що забезпечують успішну мобілізацію доходів до консолідованого бюджету території;
- проведення активної економічної політики через передачу бюджетних коштів у вигляді цільових субвенцій.

Вирівнювання видаткового потенціалу місцевих бюджетів

Під вирівнюванням бюджетної забезпеченості місцевих бюджетів розуміється **система перерозподілу фінансових ресурсів**, яка спрямовується на зближення можливостей органів місцевого самоврядування щодо надання населенню бюджетних послуг.

Загальноприйнятим і справедливим є той погляд, що можливості здобуття освіти та доступ до програм охорони здоров'я та соціального захисту не повинні залежати від регіону проживання громадянина. Будь-яка країна, що ігнорує цей принцип, наражає себе на величезний ризик. Вона ризикує змарнувати свої людські ресурси та позбавити своїх громадян основних засобів, за допомогою яких вони можуть повністю реалізувати свій людський потенціал.

Хоч би які доходні джерела були надані в розпорядження

місцевих бюджетів, окремі місцеві органи влади матимуть більшу доходоспроможність ніж інші. Ця нерівність зумовлена міжрегіональною неоднаковістю обсягів баз оподаткування. Дотації вирівнювання мають на меті усунути наслідки цієї нерівності і забезпечити кожному місцевому самоврядуванню можливість надавати соціальні послуги на приблизно однаковому рівні за однакових ставок оподаткування. Оскільки дотації вирівнювання не прив'язані до фінансування конкретних видатків, ці трансферти працюють на вирівнювання видаткового потенціалу різних органів місцевого самоврядування на рівні області, міста та району. У такий спосіб дотації вирівнювання примирюють між собою мету вирівнювання та мету забезпечення розмаїтості місцевих бюджетів.

Фінансові нормативи бюджетної забезпеченості

Нормативи середньодушових видатків встановлюються в межах наявних бюджетних ресурсів для кожного типу делегованих видаткових повноважень і гарантуються державою.

Видаткові нормативи коригуються з урахуванням регіональних відмінностей у вартості надання соціальних послуг, а також регіональних відмінностей у соціально-економічних, а також кліматичних, екологічних та інших екзогенних умовах.

Основна ідея застосування нормативів видатків полягає в тому, що обсяг видаткових потреб має віддзеркалювати потребу в соціальних послугах і бути обмеженим рамками наявних ресурсів для задоволення цих потреб. Принцип розподілу, яким керуються при застосуванні нормативів, полягає в тому, що органи місцевого самоврядування з більшими за середні потребами в соціальних послугах повинні одержувати більший за середній обсяг ресурсів для задоволення цих потреб.

Нормативи, які задовольняють ці вимоги і можуть застосовуватися на практиці, повинні відповідати низці критеріїв.

По-перше, потреби, що визначаються за нормативами, мають бути спільними для всіх органів місцевого самоврядування.

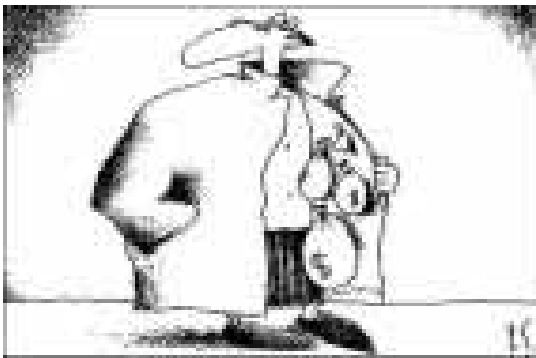
По-друге, ці потреби мають бути такими, щоб можна було їх об'єктивно оцінити.

По-третє, необхідно, щоб існував чіткий зв'язок між ними і відмінностями в рівні видатків.

Насамкінець, необхідно, щоб вони не залежали від рішення місцевих органів влади. Це означає, що визначення місцевих видаткових потреб повинно бути поза контролем місцевої влади і визначатися потребою в соціальних послугах, а не тим, наскільки місцеві органи влади прагнуть задовольнити ці потреби.

Наприклад, потребу в галузі освіти можна точніше визначити через кількість учнів, яких треба навчати, ніж через кількість учителів, яких візьме на роботу місцевий орган влади. Щоб легше було зрозуміти методологію застосування нормативів видатків, йдеться про зважену чисельність учнів. Учні розрізняють за типом (вихованець дитсадка, учень середньої школи, спеціалізованої школи, вечірньої та вищої школи), місцем розташування (місто чи район); до різних типів застосовуються різні вагові коефіцієнти, що віддзеркалюють відмінності у вартості навчання різних типів учнів, визначені Міністерством фінансів.

Індекс відносної податкоспроможності

Визначення об'єктивного рівня податкового потенціалу окремого бюджету відносно інших місцевих бюджетів здійснюється за допомогою індексу відносної податкоспроможності. Цей показник відображає рівень розвитку податкової бази та не створює у органів місцевого самоврядування негативних стимулів щодо нарощування податкових надходжень до місцевих бюджетів.

Щоб не позбавляти органи місцевого самоврядування зацікавленості в підвищенні мобілізації податків до бюджету, оцінка бюджетної забезпеченості (те, що буде вирівнюватися) повинна бути по можливості вільною від впливу власних минулих зусиль муніципалітетів на мобілізацію доходів до бюджету.

Отже, оцінку податкоспроможності віддзеркалюють індекси податкоспроможності бюджетів місцевого самоврядування, що визначаються як відношення середньодушового "кошика доходів", що враховуються при

визначенні обсягу трансфертів бюджету, до аналогічного "кошика" в середньому по місцевих бюджетах України .

Після того, як індекси відносної податкоспроможності визначено, їх не можна переглядати частіше, ніж раз на три роки: це має стимулювати органи місцевого самоврядування до нарощування доходів.

Отже, запровадження індексу відносної податкоспроможності у розрахунку міжбюджетних трансфертів надає органів місцевого самоврядування **такі переваги у формуванні доходної частини місцевих бюджетів:**

- підвищується зацікавленість органів місцевого самоврядування в скороченні податкових недоїмок. Через стабілізацію індексу відносної податкоспроможності, стягнення податкових недоїмок не має позначитися на величині трансфертів або розмірі вилучення коштів з місцевих бюджетів в наступному бюджетному періоді. Але при цьому і скорочення податкових надходжень не має компенсуватися збільшенням обсягів міжбюджетних трансфертів з державного бюджету;
- підвищується зацікавленість органів місцевого самоврядування в більш ефективному використанні наявної податкової бази, зокрема у відмові від надання необґрунтованих податкових пільг та запровадженні нових чи скасуванні чинних видів місцевих податків і зборів, відносно яких органи місцевого самоврядування користаються таким правом;
- підвищується зацікавленість органів місцевого самоврядування в скороченні тіньової економіки, у тому числі шляхом виявлення незареєстрованих платників податків, упорядкування роздрібною торгівлі, посилення контролю за подачею декларацій фізичними особами і звітністю підприємств;
- підвищується зацікавленість органів місцевого самоврядування у виявленні і реєстрації таких платників податків, що зареєструвалися на податковий облік на іншій території, але здійснюють економічну діяльність на території даного місцевого бюджету (це відноситься в тому числі і до структурних підрозділів підприємств, зареєстрованих як платники податку на інших територіях).

У Бюджетному кодексі визначено, що формулу розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів затверджує Кабінет Міністрів України. Крім цього, передбачено ключові параметри, яким формула має відповідати.

Дотації вирівнювання повинні розраховуватися на формульній основі як добуток кількості населення відповідної одиниці на різницю між середньодушовими видатковими потребами, що обчислюються на основі видаткових нормативів, та середньодушовою податкоспроможністю.

У разі, якщо місто чи район мають перевищення доходів над плановими видатковими потребами, здійснюється **негативний трансферт (вилучення)** до державного бюджету, обсяг якого визначається за допомогою тієї формули, що застосовується для обрахунку всіх трансфертів.

Різниця між середньодушовими видатковими потребами місцевого самоврядування та його середньодушовою податкоспроможністю, помножена на величину населення, власне і є дотацією. Щоб стимулювати місцеві бюджети, які доклали зусиль до наповнення власних скарбниць, держава не вилучає повністю всю суму, а дає премію. Цьому слугує коефіцієнт вирівнювання.

Місцеві органи влади мають можливість розпочати формування своїх бюджетів одразу після ухвалення закону про Державний бюджет України в другому читанні. Більше того, щойно до місцевого органу влади буде доведено обсяг трансферту чи вилучення, він матиме чітке уявлення про загальний обсяг ресурсів, які будуть у його розпорядженні впродовж наступних двох-трьох років, тобто періоду, впродовж якого формула не зазнаватиме жодних структурних змін.

Інакше кажучи, стабільність формули сприятиме стабільності доходів місцевого бюджету і слугуватиме надійною основою для формування видаткової частини місцевих бюджетів. У свою чергу, більша стабільність потоків доходів місцевого бюджету допоможе місцевому органу влади досягти достатнього кредитного рейтингу, що потрібно для здійснення запозичень. Місцеві органи влади навряд чи зможуть здійснювати запозичення, якщо кредитоспроможність позичальника неможливо оцінити з достатньою точністю. Для визначення спроможності позичальника обслуговувати та

погашати позики важливе значення має знання майбутніх потоків доходів.

Обсяг дотацій вирівнювання з державного бюджету, що надаються бюджету Автономної Республіки Крим, обласним бюджетам, бюджету міст Києва і Севастополя, бюджетам міст республіканського (Автономної Республіки Крим) і обласного значення та бюджетам районів, або коштів, що передаються з цих бюджетів до державного бюджету (T_i), визначається за загальним фондом бюджету адміністративно-територіальної одиниці як різниця між розрахунковим обсягом видатків (V_i), прогнозним показником обсягу доходів ("кошика доходів"), що акумулюються на її території (D_i) із застосуванням коефіцієнту вирівнювання α_i за єдиним типом формули

$$T_i = \alpha_i (V_i - D_i)$$

Розрахунок прогнозного показника обсягу кошику доходів, закріплених за бюджетами місцевого самоврядування та доходів, передбачених пунктами 1, 3 -5 частини другої статті 66 Бюджетного кодексу України здійснюється шляхом застосування індексу відносної податкоспроможності відповідної адміністративно-територіальної одиниці, що обраховується на основі звітних даних про фактичні надходження відповідних податків, зборів до цих бюджетів за три останні бюджетні періоди (базовий період), що передують року, у якому формуються показники бюджету на плановий бюджетний період. При цьому враховуються втрати закріплених доходів відповідних місцевих бюджетів унаслідок надання пільг платникам податків згідно з рішеннями Верховної Ради Автономної Республіки Крим та відповідних місцевих рад.

Розрахунок обсягу доходів, закріплених за місцевими бюджетами, здійснюється на підставі прогнозного обсягу доходів зведеного бюджету України, визначеного, у свою чергу, на підставі прогнозних основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на плановий бюджетний період, а також шляхом застосування індексу відносної податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці.

Для місцевих бюджетів, що передають кошти до державного бюджету застосовується коефіцієнт вирівнювання α_i , який має індивідуальні значення і знаходиться в межах від 0,6 до 1,0 що враховує середньорічний темп приросту обсягу кошика закріплених доходів бюджету однієї адміністративно-територіальної одиниці за роки, які є базовими у розрахунку індексу відносної податкоспроможності.

Зазначені кошти є додатковим фінансовим ресурсом місцевих бюджетів, що розподіляється органами місцевого самоврядування між галузями, видатки на які враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів.

Загальна схема розрахунку обсягів дотації вирівнювання і коштів, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів

1. На стадії формування проекту державного бюджету на перше читання, виходячи з основних напрямків бюджетної політики на наступний рік на центральному рівні визначається загальний обсяг фінансових ресурсів, що спрямовується на виконання бюджетних програм місцевими бюджетами.

2. Відповідно до частини третьої статті 94 Бюджетного кодексу загальний обсяг фінансових ресурсів, що спрямовується на виконання бюджетних програм місцевими бюджетами, розподіляється між видами видатків відповідно до пріоритетів бюджетної політики держави.

3. Наступним кроком визначається розмір фінансового нормативу бюджетної забезпеченості шляхом ділення загального обсягу фінансових ресурсів, що спрямовуються на реалізацію бюджетних програм, на кількість мешканців чи споживачів соціальних послуг тощо (частина друга стаття 91 БКУ). Відповідно до частини третьої статті 98 розмір фінансового нормативу бюджетної забезпеченості та кількість мешканців та кількість споживачів соціальних послуг затверджуються Кабінетом Міністрів України.

4. Одночасно на центральному рівні при складанні макроекономічного прогнозу здійснюється прогнозна оцінка надходжень на наступний рік від загальнодержавних податків та інших податкових надходжень, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів в "першому кошику".

5. Відповідно до частини четвертої статті 98 Бюджетного кодексу обсяг "кошика" доходів відповідного бюджету визначається із застосуванням індексу відносної податкоспроможності бюджету міста чи району на основі даних про фактичне виконання відповідного бюджету за три останні бюджетні періоди. Індекс відносної податкоспроможності є коефіцієнтом, що визначає рівень податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці порівняно з аналогічним середнім показником по Україні в розрахунку на одного мешканця.

6. Наступним кроком розподілу міжбюджетних трансфертів є розрахунок прогнозних обсягів доходів та видатків, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів по кожному окремому місцевому бюджету за таким порядком:

- **по доходах (D_i)** - загальний прогнозний обсяг доходів в цілому по місцевих бюджетах у складі доходів, що враховуються у "першому кошику", перемножується на затверджений індивідуальний індекс відносної податкоспроможності та кількість населення відповідного місцевого бюджету;
- **по видатках (V_i)** - фінансовий норматив бюджетної забезпеченості по окремому виду видатків перемножується на затверджені коригуючі коефіцієнти та на кількість населення чи споживачів бюджетних послуг відповідного місцевого бюджету. Коригуючі коефіцієнти мають враховувати відмінності у вартості надання соціальних послуг залежно від соціально-економічних, демографічних, кліматичних, екологічних та інших особливостей (з часу їх визначення) адміністративно-територіальних одиниць (стаття 95 Бюджетного кодексу). При розрахунку фінансового нормативу бюджетної забезпеченості може передбачатися обсяг нерозподілених видатків, який об'єднують види видатків на ті повноваження, встановлення нормативів за

якими є недоцільним (частина четверта статті 94 Бюджетного кодексу).

- розрахунок прогнозного обсягу доходів та видатків окремого місцевого бюджету здійснюється відповідно до встановленого Бюджетним кодексом розмежування видів доходів і видатків за видами місцевих бюджетів.

7. Розмір міжбюджетного трансферту за кожним окремим бюджетом визначається за єдиною формулою:

$$T_i = \alpha_i (V_i - D_i),$$

У разі, якщо прогнозний обсяг видатків перевищує прогнозний обсяг доходів, то ця різниця складає обсяг **дотації вирівнювання** з державного бюджету (частина перша у статтях 98 і 99 Бюджетного кодексу);

У разі якщо прогнозний обсяг доходів перевищує прогнозний обсяг видатків, то ця різниця складає **обсяг коштів, що передається до державного бюджету** (частина перша у статті 100 Бюджетного кодексу);

α_i - Коефіцієнт вирівнювання, який застосовується до обчисленого за формулою обсягу дотації вирівнювання і визначається в межах від 0,60 до одиниці (частина дев'ята статті 98 Бюджетного кодексу).

Коефіцієнт вирівнювання застосовується до обчисленого за формулою обсягу коштів, що підлягають передачі до державного бюджету України, і визначається в межах від 0,60 до одиниці (частина друга статті 100 Бюджетного кодексу).

Міжбюджетні трансферти поділяються на три групи (БКУ, стаття 96):

До першої групи належать трансферти:

- Дотація вирівнювання доходної спроможності бюджету;
- Дотація являє собою певну суму грошових коштів, яка виділяється з бюджету одного рівня до бюджету іншого

рівня для покриття його дефіциту. Вона має загальний характер і не підлягає поверненню до бюджету іншого рівня (сам термін походить від латинського слова *dotatio* - дар).

- трансферти, що передаються до державного бюджету України та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів (вилучення).

До другої групи належать трансферти:

- субвенція на здійснення програм соціального захисту, що надається з державного бюджету;
- субвенція на компенсацію втрат доходів бюджетів місцевого самоврядування на виконання власних повноважень внаслідок надання пільг, встановлених державою (надається з державного бюджету);
- субвенція на виконання інвестиційних проектів;
- субвенції на утримання об'єктів спільного користування чи ліквідацію негативних наслідків діяльності об'єктів спільного користування;
- субвенції на виконання власних повноважень територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань;
- інші субвенції.

До третьої групи належать трансферти, які можуть надаватися місцевим бюджетам з державного бюджету відповідно до статті 97 БКУ:

- дотація вирівнювання бюджету Автономної Республіки Крим, обласним бюджетам, бюджетам міст Києва та Севастополя, районним бюджетам та бюджетам міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення;
- субвенція на здійснення програм соціального захисту;
- субвенція на компенсацію втрат доходів бюджетів місцевого самоврядування на виконання власних повноважень внаслідок надання пільг, встановлених державою;
- субвенція на виконання інвестиційних проектів;
- інші види цільових субвенцій.

Субвенції мають цільовий характер і це передбачає, що у випадках їх невикористання або використання не за цільовим призначенням вони мають бути повернені до бюджету, з якого були надані.

З державного бюджету кошти, які не матимуть цільового використання, повинні надаватися тільки у вигляді дотації вирівнювання. Надання інших видів нецільових трансфертів з державного бюджету Бюджетним кодексом не дозволяється.

Держава, визнавши, що видатки на соціальний захист є пріоритетом державної бюджетної політики, передбачає цільові субвенції на фінансування програм соціального захисту з державного бюджету.

Також БКУ встановлено **обов'язковість компенсації місцевим бюджетам втрат доходів, які виникають унаслідок прийняття рішень органами центральної влади у частині доходів, що забезпечують фінансування власних видаткових повноважень.** Бюджетний кодекс гарантує таку компенсацію всім місцевим бюджетам у формі цільової субвенції, незалежно від того, чи отримує місцевий бюджет дотацію з державного бюджету, чи здійснює перерахування коштів до державного бюджету. Встановлення для місцевих бюджетів цільового використання коштів, наданих з державного бюджету у формі субвенцій, дозволяє центральній владі здійснювати контроль за використанням місцевими органами влади переданих їм коштів.

Процес розподілу дотації вирівнювання, що надається з державного бюджету місцевим бюджетам, унормовується положеннями статті 98 БКУ. Метою встановленого порядку розподілу дотації вирівнювання та коштів, що підлягають передачі до державного бюджету, є пом'якшення територіальних відмінностей у рівні бюджетної забезпеченості, стимулювання діяльності місцевих органів влади, спрямованої на підвищення мобілізації доходів до бюджетів, та реалізація державної бюджетної політики через передачу коштів у вигляді цільових трансфертів.

**Що означає поняття «перший кошик» та які джерела його наповнення?
 «Перший кошик» - це доходи міст районного значення, сіл, селищ та їх об'єднань, що враховують-
 ся при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів.**

Назва податку	Перелік законодавчих актів, що регламентують встановлення і управління	Розмір, ставка	%, що за- лишається на тери- торії	Терміни сплати	Ким встанов- люється	Чинники, що вплива- ють на обсяги надхо- джень
Доходи фізичних осіб	Закон України „Про податок з доходів фізичних осіб” від 22.05.2003 № 889-IV	15 % з урахуванням пільг	25	При отриманні в відділенні банку коштів на виплату зарплати	Закон України „Про податок з доходів фізичних осіб”	Рівень заробітної плати, кількість робочих місць, своєчасна виплата заробітної плати.
Фіксований податок на доходи фізичних осіб від підприємницької діяльності	Декрет КМУ "Про прибутковий податок з громадян" від 26.12.1992. № 13-92	20-100 грн.	22,5	Щокварталу 25 % річної суми: 15 березня, 15 травня, 15 серпня, 15 листопада.	Місцеві ради	Кількість громадян, які обрали форму оподаткування доходів за фіксованим розміром; розмір податку.
Державне мито	Декрет КМУ "Про державне мито" від 21.01.1993 № 43-93	Стаття 3 Декрету...	100	До здійснення нотаріальних дій	Стаття 3 Декрету...	Кількість дій, що обладаються митом.
Плата за торговий патент	Закон України "Про патентування деяких видів підприємницької діяльності" від 23.03.1996 .№ 98/96-ВР	30 - 80 грн. (пільговий - 25 грн.) короткотерміновий до 15 днів - 10 грн. за 1 день.	100	Щомісяця до 15 числа місяця, що передує звітному.	Місцеві ради	Кількість торговельних точок та підприємств, що надають побутові послуги; встановлена ставка .
Єдиний податок	Указ Президента України "Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва" від 28.06.1999.№746/99	20-200 грн.	43	Щомісяця не пізніше 20 числа місяця наступного за звітним.	Місцеві ради	Кількість фізичних осіб, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи; кількість юридичних осіб, у яких середня облікова чисельність за рік не перевищує 50 осіб, і обсяг виручки за рік не перевищує 1 млн. грн. ; встановлена ставка.
Адміністративні штрафи	Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7.12.1984 №8073-Х	У межах розміру за конкретне порушення,	100	Упродовж 15 календарних днів з дня доведення рішення до платника.	Адмінкомісії при виконкомах, виконкоми місцевих рад	Кількість зафіксованих порушень, що є в компетенції виконкомів; кількість і розміри накладених штрафів.

Що означає поняття «другий кошик» та які джерела його наповнення? «другий кошик» - це доходи міст районного значення, сіл, селищ та їх об'єднань, що не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів.

Назва податку	Перелік законодавчих актів, що регламентують встановлення і справляння	Розмір, ставка	%, що залишається на території	Терміни сплати	Ким встановлюється	Чинники, що впливають на обсяги надходжень
Загальний фонд						
Плата за землю	Закон України "Про плату за землю" від 03.07.1992 № 2535-XII	Стаття 7 Закону України "Про плату за землю"	60	Громадяни та юридичні особи виробники сільгоспродукції : 15 серпня, 15 листопада; інші - щомісяця до 15 числа	Закон України "Про плату за землю"	Площі земельних ділянок у власності і користуванні; вартість землі, відносно до грошової оцінки; ставки і коефіцієнти на ділянки, грошова оцінка яких не проведена.
Орендна плата за землю	Закон України "Про оренду землі" від 06.10.1998 №161-XIV; Земельний кодекс України	За угодою сторін, але сума не може бути меншою за розмір земельного податку (стаття 19 Закону України "Про оренду землі").	60	Розмір, форма і строки внесення орендної плати за землю встановлюються за угодою сторін у договорі оренди (крім строків внесення орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності, які встановлюються відповідно до Закону України "Про плату за землю")	Земельний кодекс України Розділ 10, п. 12	Площі земель державної і комунальної власності надані в оренду; розмір орендної ставки.

Місцеві податки і збори	Декрет КМУ "Про місцеві податки і збори" від 20.05.1993 N 56-93	Не більше 3% неоподаткованого мінімуму доходів	100	Визначається відповідними радами при встановленні	Кількість відведених і обкладаних місць для паркування; загальний час паркування; встановлена ставка збору .
Збір за паркування автомобілів	Декрет КМУ "Про місцеві податки і збори", стаття 3	Не більше 3% неоподаткованого мінімуму доходів	100	Визначається відповідними радами при встановленні	"-"
Ринковий збір	Декрет КМУ "Про місцеві податки і збори", стаття 4; Указ Президента України від 28.06.1999 № 761/99 "Про впорядкування механізму сплати ринкового збору"	Фіз. осіб - 0,05 - 0,15%, Юр. осіб - 0,2 - 2% неоподаткованого мінімуму доходів	100	Визначається відповідними радами при встановленні	Кількість відведених і обкладаних місць для ринкової торгівлі; кількість днів роботи ринків; встановлена ставка ринкового збору.
Збір за видачу ордера на квартиру	Декрет КМУ "Про місцеві податки і збори", стаття 5	Не більше 30% неоподаткованого мінімуму доходів	100	Визначається відповідними радами при встановленні	Кількість виданих ордерів; встановлена ставка збору.
Податок з реклами	Декрет КМУ "Про місцеві податки і збори", стаття 11	Не більше 0,1% вартості послуг за розміщення одноразової реклами та 0,5% за розміщення на тривалій час	100	Визначається відповідними радами при встановленні	Вартість послуг за встановлення та розміщення реклами; кількість оголошень і повідомлень, що передаються через засоби масової інформації, щити, інші технічні засоби розміщені на будинках, вулицях і т.п.
Збір за право використання місцевої символіки	Декрет КМУ "Про місцеві податки і збори", стаття 12;	Юридичних осіб - не більше 0,1% вартості виробленої продукції; громадян, що займаються підприємницькою діяльністю - не більше 5% неоподаткованих мінімумів доходів.	100	Визначається відповідними радами при встановленні	Вартість виробленої продукції з використанням місцевої символіки; встановлена ставка збору.

Збір за право на проведення місцевих аукціонів, конкурсного розпродажу і лотерей	Декрет КМУ "Про місцеві податки і збори", стаття 14	Не більше 3 неоподатковуваних мінімумів доходів.	100	Визначається відповідними радами при встановленні	-.-	Вартість товарів, завлених для конкурсного розпродажу; сума на яку випускається лотерея; встановлена ставка збору.
Комунальний податок	Декрет КМУ "Про місцеві податки і збори", стаття 15	Не більше 10% неоподаткованого мінімуму доходів.	100	Визначається відповідними радами при встановленні	-.-	Кількість працюючих на підприємствах (юридичних особах) крім бюджетних установ, планово-дотаційних та сільгоспідприємств; встановлена ставка податку.
Збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі	Декрет КМУ "Про місцеві податки і збори", стаття 16	До 20 неоподатковуваних мінімумів доходів.	100	Визначається відповідними радами при встановленні	-.-	Кількість місць відведених для розміщення об'єктів торгівлі; встановлена ставка збору.
Фіксований сільськогосподарський податок	Закон України „Про фіксований с/г податок” від 17.12.1998 .№320-XIV	0,5 % грошової оцінки ріллі, сіножаті, пасовищ; 0,3 % грошової оцінки багаторічних насаджень.	30	Щомісяця до 20 числа наступного за звітним місяця у розмірі третини суми податку, визначеної на кожний квартал (I кв. 10% річної суми; II кв. 10% -“-; III кв. 50% -“-; IV кв. 30% -“-)	ЗУ” Про фіксований с/г податок” Стаття 4	Площа сільськогосподарських угідь.
Податок на промисел	Декрет КМУ "Про податок на промисел" від 17.03.1993 №24-93	10% вказаної в декларації вартості товарів, але не менше розміру одного неоподаткованого мінімуму доходів.	100	До початку торговлі	Декрет КМУ "Про податок на промисел" Стаття 3	Сумарна вартість товарів, що реалізуються через даний вид податку.

Податок на прибуток	Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" від 28.12.1994 № 334/94-ВР	30% від прибутку підприємств комунальної власності.	100	У продовж 10 календарних днів від дня подачі декларації (розрахунків). (Подача декларації до 20 числа наступного за звітним.	Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств"	Прибуток підприємств відповідної комунальної власності.
Плата за оренду майнових комплексів, що знаходяться у комунальній власності	Закон України "Про оренду державного майна" від 10.04.1992 № 2269-ХІІ; Постанова КМУ від 04.10.1995.№ 786 "Про методику розрахунку і порядок використання плати за оренду державного майна"	Згідно з постановою КМУ від 04.10.1995.№786	100	Встановлюється за згодою сторін, зазначається в договорі оренди.	Постанова КМУ 04.10.95 .№786 "Про методику розрахунку..."	Кількість майна комунальної власності, що здається в оренду; Встановлена орендна плата.
Платежі за використання природних ресурсів місцевого значення	"Інструкція про порядок обчислення і справляння збору за спеціальне використання водних ресурсів та збору за користування водами для потреб гідроенергетики і водного транспорту" від 01.10.1999 .№231/539/118/219; "Інструкція про порядок обчислення і справляння платежів за користування надрами для видобування корисних копалин" від 30.12.1997.№207/472	Згідно з Інструкцією	100	Упродовж 10 календ. днів від дня подачі декларації (розрахунків). подача декларації до 20 числа наступного за звітним.	Інструкції...	Обсяги природних ресурсів місцевого значення, що добуваються на території; встановлена ставка збору.
Спеціальний фонд						
Податок з власників транспортних засобів	Закон України "Про внесення змін до деяких законів України щодо фінансування дорожнього господарства" від 16.07.1999.№ 986-ХІV	Згідно із Законом...	50	Юридичними особами кварталу до 15 числа місяця наступного за звітним; Фізичними особами - до проходження технічного огляду (не пізніше 1 липня)	ЗУ "Про внесення змін до деяких законів України щодо фінансування дорожнього господарства" від 16.07.1999.№986-ХІV	Кількість одиниць транспортних засобів, зареєстрованих на території.

Плата за забруднення навколишнього природного середовища	Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" від 25.06.1991. №1264-ХП	Згідно з Інструкцією	20	Упродовж 10 календ. днів від дня подачі декларації (розрахунків). Подача декларації до 20 числа наступного за звітним	Інструкція про порядок обчислення та сплати збору за забруднення навколишнього природного середовища п.4	Кількість підприємств, що роблять шкідливі викиди; Обсяги викидів.
Бласні надходження бюджетних установ	Постанова КМУ від 17.05.2002. № 659 "Про затвердження переліку груп власних надходжень бюджетних установ, вимог щодо їх утворення та напрямків використання"	Згідно з Постановою КМУ...	100		Постанова КМУ від 17.05.02. № 659...	Обсяги платних послуг, що надаються бюджетними установами.
Бюджет розвитку						
Кошти від відчуження майна, яке знаходиться у комунальній власності, в т.ч. від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення	Земельний кодекс України, Указ Президента України "Про заходи щодо розвитку та регулювання ринку земель населених пунктів, інших земель, несільськогосподарського призначення" від 04.02.2000р. №168/2000; Закон України "Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку" від 29.11.2001 №2866-III; Закон України „ Про приватизацію державного житлового фонду” від 19.06.1992 №2482-ХІІ; Закон України „Про приватизацію державного майна” від 04.03.1992 №2163-ХІІ; Закон України „Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі” від 10.07.1996 №290/96-ВР			Встановлюється в договорі купівлі-продажу.		Грошова оцінка та площі земельних ділянок, що продаються Експертна оцінка та кількість майна, що продається.

<p>Кошти від повернення позик, які надавались з відповідного бюджету до набрання чинності бюджетним кодексом, та відсотки сплачені за користування ними</p>						
<p>Кошти, які передаються з іншої частини місцевого бюджету за рішенням відповідної ради</p>						<p>Оптимізація точних видатків; Нарощування надходжень до загального фонду понад потреби на точні видатки.</p>

ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ОСНОВІ ПОЛОЖЕНЬ БЮДЖЕТНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві держадміністрації, виконавчі органи відповідних рад або міські, селищні чи сільські голови (у разі, якщо відповідні виконавчі органи не створені) забезпечують виконання відповідних місцевих бюджетів. Місцеві фінансові органи здійснюють загальну організацію та управління виконанням відповідного місцевого бюджету, координують діяльність учасників бюджетного процесу з питань виконання бюджету.

Казначейське обслуговування місцевих бюджетів здійснюється територіальними органами Державного казначейства України за функціями, визначеними статтею 48 Бюджетного кодексу України.

Цією статтею передбачено здійснення:

- 1) операції з коштами бюджету;
- 2) розрахунково-касового обслуговування розпорядників бюджетних коштів;
- 3) контролю бюджетних повноважень при зарахуванні надходжень, прийнятті зобов'язань та проведенні платежів;
- 4) бухгалтерського обліку та складання звітності про виконання бюджету.

Державне казначейство України веде облік всіх надходжень, що належать місцевим бюджетам, та за поданням органів стягнення, погодженим з відповідними фінансовими органами, здійснює повернення коштів, що були помилково або надмірно зараховані до бюджету.

Запровадження даного методу сприяло посиленню бюджетної дисципліни, більш оперативній підготовці бюджетної звітності, зменшує кількість випадків порушення бюджетного законодавства та посилює відповідальність органів місцевого самоврядування при формуванні та виконанні місцевих бюджетів.

Разом з тим, як свідчать численні повідомлення з місцевих рад, мають місце випадки, коли органи Державного казначейства України на місцях втручаються в повноваження органів місцевого самоврядування та обмежують їх виконання, усувають від реалізації прав, передбачених Конституцією України та визначених низкою нормативно-законодавчих актів України, а також Європейською хартією місцевого самоврядування. Як наслідок, органи місцевого самоврядування втрачають важелі адекватного реагування на події і можливість оперативно та гнучко вирішувати питання управління ресурсами місцевих бюджетів, життєзабезпечення населених пунктів, здійснювати ефективну соціальну політику.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

- Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року.
- Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року (Хартію ратифіковано Законом України від 15 липня 1997 року № 452/97-ВР).

Кодекси

- Бюджетний кодекс України від 21 червня 2001 року № 2542-III
- Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III
- Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 року № 8073-X
- Житловий кодекс України від 30 червня 1983 року № 5464-X

Закони України

- Про місцеве самоврядування в Україні від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР
- Про статус депутатів місцевих рад від 11 липня 2002 року № 93-IV
- Про службу в органах місцевого самоврядування від 07 червня 2001 року № 2493-III
- Про державну службу від 16 грудня 1993 року № 3723-XII
- Про боротьбу з корупцією від 5 жовтня 1995 року № 356/95-ВР
- Про податок з доходів фізичних осіб від 22 травня 2003 року № 889-IV
- Про міжбюджетні відносини між районним бюджетом та бюджетами територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань від 1 липня 2004 року № 1953-IV
- Про плату за землю від 3 липня 1992 року № 2535-XII
- Про оренду землі від 6 жовтня 1998 року № 161-XIV
- Про фіксований сільськогосподарський податок від 17 грудня 1998 року № 320-XIV
- Про Державний бюджет України на 2007 рік від 19 грудня 2006 року № 489-V

- Про оподаткування прибутку підприємств від 28 грудня 1994 року № 334/94-ВР
- Про патентування деяких видів підприємницької діяльності від 23 березня 1996 року № 98/96-ВР
- Про оренду державного майна від 10 квітня 1992 року № 2269-ХІІ
- Про внесення змін до деяких законів України щодо фінансування дорожнього господарства від 16 липня 1999 року № 986-ХІV
- Про охорону навколишнього природного середовища від 25 червня 1991 року № 1264-ХІІ
- Про приватизацію державного житлового фонду від 19 червня 1992 року № 2482-ХІІ
- Про приватизацію державного майна від 4 березня 1992 року № 2163-ХІІ
- Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі від 10 липня 1996 року № 290/96-ВР
- Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку від 29 листопада 2001 року № 2866-ІІІ
- Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності від 11 вересня 2003 року № 1160-ІV
- Проект закону України "Про внесення змін до Бюджетного кодексу України" від 16 січня 2007 року № 3029
- Пропозиції Президента до Закону "Про внесення змін до Бюджетного кодексу України" від 25 травня 2006 року №0825

Постанови Верховної Ради України

- Про основні напрями бюджетної політики на 2007 рік (за результатами парламентських слухань з бюджетної політики) від 27 липня 2006 року № 42-V

Укази Президента України

- Про державну підтримку розвитку місцевого самоврядування в Україні від 30 серпня 2001 року № 749/2001
- Про вдосконалення діяльності державних органів, роботи державних службовців та підвищення ефективності використання бюджетних коштів від 11 лютого 2000 року № 207/2000

- Про зміцнення фінансової дисципліни та запобігання правопорушенням у бюджетній сфері від 25 грудня 2001 року № 1251/2002
- Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів підприємництва від 28 червня 1999 року № 746/99
- Про заходи щодо розвитку та регулювання ринку земель населених пунктів, інших земель несільськогосподарського призначення від 4 лютого 2000 року № 168/2000
- Про впорядкування механізму сплати ринкового збору від 28 червня 1999 року № 761/99

Нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України

Постанови

- Про заходи щодо запобігання правопорушенням фінансової дисципліни у бюджетних установах і організаціях від 13 травня 1998 року № 668
- Про затвердження порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ від 28 лютого 2002 року № 228
- Деякі питання врегулювання міжбюджетних відносин від 31 грудня 2004 року № 1782
- Про прогноз показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, витків і фінансування на 2008-2010 роки від 25 вересня 2006 року № 1359
- Про внесення змін до Формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів (дотації вирівнювання та коштів, що передаються до державного бюджету) між державним бюджетом та місцевими бюджетами від 12 грудня 2006 року № 1704
- Про внесення змін до Формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання та коштів, що передаються до відповідного місцевого бюджету) між районним бюджетом або міським бюджетом м.Севастополя, міста республіканського Автономної Республіки Крим чи обласного значення, якому адміністративно підпорядковані інші міста, села, селища, та бюджетами територіальних громад сіл, селищ, міст та їх

об'єднань від 12 грудня 2006 року № 1705

- Про основні завдання бюджетної політики на 2008 рік від 1 березня 2007 року № 316
- Про методику розрахунку і порядок використання плати за оренду державного майна від 4 жовтня 1995 року № 786
- Про затвердження переліку груп власних надходжень бюджетних установ, вимог щодо їх утворення та напрямків використання від 15 травня 2003 року № 659
- Про порядок використання коштів резервного фонду від 29 березня 2002 року № 415
- Про затвердження Декларації цілей та завдань бюджету на 2008 рік (Бюджетна декларація) від 1 березня 2007 року № 316

Розпорядження

- Про схвалення Концепції реформування місцевих бюджетів від 23 травня 2007 року № 308-Р
- Про організацію проведення наукових досліджень з питань, пов'язаних із забезпеченням реалізації державної фінансової політики та удосконалення бюджетного процесу в 2007-2010 роках від 15 вересня 2006 року № 486-Р

Декрети

- Про прибутковий податок з громадян від 26 грудня 1992 року № 13-92
- Про державне мито від 21 січня 1993 року № 43/93
- Про місцеві податки і збори від 20 травня 1993 року № 56-93
- Про податок на промисел від 17 березня 1993 року № 24-93

Нормативно-правові акти Державного казначейства України

- Порядок казначейського обслуговування місцевих бюджетів. Наказ від 4 листопада 2002 року № 205.

Післямова

Які нововведення очікують на Бюджетний кодекс, місцеві бюджети та справляння місцевих податків і зборів?

Міністерство фінансів України відповідно до основних завдань бюджетної політики, визначених Декларацією цілей та завдань бюджету на 2008 рік (Бюджетною декларацією), розробило законопроект про внесення змін до Бюджетного Кодексу України. Проект закону було розроблено разом з іншими зацікавленими органами державної влади та з урахуванням пропозицій органів місцевого самоврядування.

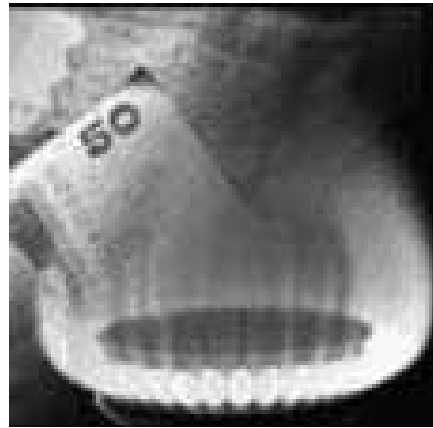
Метою цього законопроекту є створення правових передумов до підвищення результативності та якості управління державними фінансами. Головна мета удосконалення положень Бюджетного кодексу - створення правового підґрунтя для подальшого розвитку середньострокового бюджетного планування та програмно-цільового методу бюджетування, а також застосування сучасних форм та методів управління бюджетними коштами, державним та місцевим боргом, розвитку системи державного фінансового контролю із посиленням відповідальності учасників бюджетного процесу.

Зміни до Бюджетного кодексу України передбачають:

1. Підвищення результативності при плануванні та використанні бюджетних коштів. Зокрема передбачається поєднати процедури бюджетного планування зі стратегічним плануванням соціально-економічного розвитку на рівні держави, адміністративно-територіальних одиниць та розпорядників бюджетних коштів. Встановлюється вимога щодо розробки прогностичних показників бюджету на середньострокову перспективу на рівні державного та місцевих бюджетів. Посилюється положення щодо застосування програмно-цільового методу бюджетування: визначено понятійну базу, елементи зазначеного методу, розкрито їх сутність та механізми застосування. Передбачається поступове запровадження програмно-цільового методу на рівні місцевих бюджетів.

2. Оптимізація процедур складання, розгляду та прийняття закону про Державний бюджет України. Декларацію цілей та завдань бюджету визначено актом Кабінету Міністрів, на підставі якого формується проект закону про Держбюджет на відповідний бюджетний період. Термін її прийняття встановлюється до 1 березня року, що передує плановому. Це забезпечить повноцінне застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі. Пропонується, окрім того, скоротити процедури розгляду проекту закону про Держбюджет у Верховній Раді встановивши, що законопроект приймається за два читання. Переглянуто також процедури розгляду законопроекту у Верховній Раді із визначенням функцій Кабінету Міністрів та Верховної Ради.

Визначаються чіткі процедури розгляду законопроектів, що впливають на показники бюджету, щодо відповідності бюджетному законодавству. Встановлюється вимога щодо подання таких законопроектів з фінансово-економічним обґрунтуванням, законодавчими пропозиціями щодо збалансованості показників бюджету та врахування висновку Кабінету Міністрів при їх розгляді у Верховній Раді. Натомість пропонується впорядкувати процес внесення змін до закону про Державний бюджет шляхом розробки та подання таких законопроектів Кабінету Міністрів на підставі пропозицій суб'єктів законодавчої ініціативи.

3. Підвищення якості управління бюджетними коштами та боргом. Передбачається новий інструмент здійснення органами державного казначейства контролю за взяттям зобов'язань розпорядників бюджетних коштів шляхом запровадження казначейського посвідчення правочинів за рахунок бюджетних коштів. При цьому посилюється роль Міністерства фінансів у формування політики у сфері бухгалтерського обліку та звітності про виконання бюджету. Створюються правові основи для проведення реформ у сфері бухгалтерського обліку у державному секторі відповідно до міжнародних стандартів. Одним із інструментів визначено запровадження інституту державних бухгалтерів із покладенням на них повноважень і

відповідальності за ведення бухгалтерського обліку та складання звітності.

Закріплюються норми щодо застосування на рівні місцевих бюджетів спрощених процедур казначейського обслуговування. Уточнюються положення щодо джерел фінансування бюджету, а також конкретизуються щодо умов та особливостей здійснення операцій з державним та місцевим боргом, залучення державних та місцевих запозичень.

4. Удосконалення системи державного внутрішнього контролю та посилення відповідальності учасників бюджетного процесу. Передбачається упорядкування норм щодо повноважень та відповідальності органів, уповноважених на здійснення контролю за дотриманням бюджетного законодавства, визначення видів бюджетних правопорушень залежно від стадії бюджетного процесу, заходів впливу та процедур їх застосування у разі вчинення бюджетних правопорушень учасниками бюджетного процесу. Враховуючи необхідність створення сприятливих умов забезпечення стабільності бюджетної системи та створення привабливого інвестиційного клімату, нормами Бюджетного кодексу України пропонується закріпити на постійній основі окремі норми, які на сьогодні щороку регулюються законами про Державний бюджет України.

Прийняття законопроекту сприятиме поліпшенню функціонування бюджетної системи України в цілому, дасть змогу вирішити найактуальніші проблемні питання бюджетного процесу та взаємодії його учасників, і стане реальним кроком у напрямку вдосконалення системи управління державними та місцевими фінансами.

Стратегію реформування місцевих бюджетів викладено в Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 року. Зважаючи на її актуальність та значущість, наводимо його текст повністю.

**РОЗПОРЯДЖЕННЯ
КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
від 23 травня 2007 р. № 308-р
Про схвалення Концепції реформування місцевих
бюджетів**

1. Схвалити Концепцію реформування місцевих бюджетів, що додається.

2. Міністерству фінансів України: підготувати з урахуванням положень Концепції проект Закону України "Про внесення змін до Бюджетного кодексу України" і подати його на розгляд Кабінету Міністрів України; розробити і затвердити план заходів з реалізації Концепції, схваленої цим розпорядженням.

Прем'єр-міністр України

В. ЯНУКОВИЧ

СХВАЛЕНО

розпорядженням Кабінету

Міністрів України

від 23 травня 2007 р.

№ 308-р

**КОНЦЕПЦІЯ
реформування місцевих бюджетів**

1. Загальна частина

Ця Концепція спрямована на проведення у період до 2011 року реформи у сфері місцевих бюджетів відповідно до стратегічного завдання регіональної політики - створення умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів, забезпечення їх сталого розвитку, високої продуктивності виробництва та зайнятості населення.

Концепцію розроблено на основі та на виконання Конституції і законів України, а також з урахуванням положень, передбачених прогнозом показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2008-2010 роки, схваленим постановою Кабінету Міністрів України від 25 вересня 2006 р. № 1359, Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2015 року, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001 (Офіційний вісник

України, 2006 р., № 30, ст. 2132), і Декларацією цілей та завдань бюджету на 2008 рік (Бюджетною декларацією), схваленою постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 2007 р. № 316 (Офіційний вісник України, 2007 р., № 16, ст. 602), виходячи з принципів Європейської хартії місцевого самоврядування.

Метою реформування місцевих бюджетів є зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування, посилення впливу системи формування місцевих бюджетів на соціально-економічний розвиток та поліпшення добробуту громадян України.

2. Передумови реформування місцевих бюджетів

Реформування місцевих бюджетів, зокрема зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування і розмежування видаткових повноважень органів місцевого самоврядування, повинне відбуватися поетапно з урахуванням суспільно-політичних та економічних умов із збереженням збалансованості бюджетної системи в цілому і у взаємозв'язку з проведенням реформ в галузях бюджетної сфери та інших сферах діяльності.

Місцеві бюджети є вагомою складовою бюджетної системи країни, тому зміна умов їх формування і виконання може суттєво позначитися на збалансованості бюджетної системи, фінансовій безпеці в цілому. Наявність значної кількості проектів законодавчих актів, які передбачають зміну політичного, адміністративного та бюджетного устрою, посилює імовірність виникнення ризиків у бюджетній сфері.

Одним із шляхів реформування місцевих бюджетів є вдосконалення бюджетного законодавства до проведення територіальної та адміністративної реформ. Тому необхідною умовою для реалізації Концепції є незмінність законодавства.

Необхідність проведення реформи у сфері місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин обумовлена такими проблемами:

- широкий перелік задекларованих державою соціальних зобов'язань;

- нерівномірність темпів соціально-економічного розвитку регіонів;

- недостатній обсяг дохідної частини місцевих бюджетів;

- високий рівень дотаційності місцевих бюджетів.

Крім того, виникає потреба в удосконаленні системи

прогнозування доходів та видатків місцевих бюджетів на наступний бюджетний період і розробленні прогнозу середньострокових показників місцевих бюджетів.

3. Основні завдання

Концепція передбачає перетворення місцевих бюджетів у ефективний інструмент соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць шляхом виконання таких основних завдань:

зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування;

підвищення ефективності процесу формування видаткової частини місцевих бюджетів та децентралізація управління бюджетними коштами;

удосконалення системи регулювання міжбюджетних відносин;

запровадження планування місцевих бюджетів на середньострокову перспективу;

посилення інвестиційної складової місцевих бюджетів;

підвищення ефективності управління коштами місцевих бюджетів та посилення контролю і відповідальності за дотримання бюджетного законодавства;

забезпечення прозорості процесу формування та виконання місцевих бюджетів.

Зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування передбачає:

посилення заінтересованості органів місцевого самоврядування у підвищенні рівня власних доходів шляхом стимулювання збільшення обсягів виробництва, валової доданої вартості, обсягу інвестицій та рівня доходів населення відповідно до інноваційного напрямку економічного розвитку;

щорічне збільшення питомої ваги загального фонду місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України на декілька відсоткових пунктів;

підвищення рівня самодостатності місцевих бюджетів шляхом удосконалення податкового законодавства відповідно до напрямів реформування податкової системи, зокрема системи місцевих податків і зборів та механізму здійснення

зарахування податку з доходів фізичних осіб;

оптимальний розподіл податків і зборів (обов'язкових платежів) між державним та місцевими бюджетами, передача

окремих джерел доходів місцевим бюджетам (частина податку на прибуток, збір за спеціальне водокористування, плата за видачу ліцензій та інших);

перерозподіл доходів між місцевими бюджетами та перегляд складу доходів, які враховуються та не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів (податок з доходів фізичних осіб, плата за землю тощо).

Для підвищення ефективності процесу формування видаткової частини місцевих бюджетів, децентралізації управління бюджетними коштами необхідно:

чітко розмежувати на законодавчому рівні видатки на виконання делегованих державою і власних повноважень органів місцевого самоврядування;

конкретизувати видаткові повноваження місцевих бюджетів у галузях бюджетної сфери (окремі видатки на забезпечення функціонування закладів освіти, охорони здоров'я, культури і мистецтва, соціального захисту та здійснення заходів у відповідних сферах);

перерозподілити видатки між державним та місцевими бюджетами;

переглянути склад видатків місцевих бюджетів, які враховуються та не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів;

завершити формування бази Єдиного державного автоматизованого реєстру осіб, які мають право на пільги, для отримання детальної інформації про таких осіб (у тому числі членів їх сімей, що мають право на пільги), перелік пільг, якими вони користуються чи мають на них право, та розмір пільг.

Удосконалення системи регулювання міжбюджетних відносин здійснюватиметься шляхом:

удосконалення методики обчислення видатків місцевих бюджетів, які враховуються при визначенні обсягів

міжбюджетних трансфертів, у результаті перегляду існуючих і введення нових коригуючих коефіцієнтів з метою врахування особливостей адміністративно-територіальних одиниць та методики обчислення обсягів субвенцій соціального характеру з державного бюджету місцевим бюджетам;

передбачення у державному бюджеті коштів для місцевих бюджетів на зменшення диференціації у забезпеченні місцевих бюджетів коштами для виконання делегованих повноважень;

запровадження нового механізму формування місцевих бюджетів шляхом передачі на договірних засадах повноважень відповідних рад щодо складення та виконання бюджетів територіальних громад сіл, селищ і міст районного значення, в яких питома вага дотації вирівнювання на планований бюджетний період становить понад 70 відсотків обсягу загального фонду відповідного бюджету, відповідній райдержадміністрації (міському виконавчому комітету);

посилення стимулювання органів місцевого самоврядування до нарощування дохідної бази, для чого необхідно:

- здійснити обчислення додаткового фінансового ресурсу, який залишається у розпорядженні місцевих бюджетів, з урахуванням стану виконання прогнозного обсягу доходів, які враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, за три останніх звітних періоди;

- передбачити у державному бюджеті кошти для розподілу між місцевими бюджетами, які отримують дотацію вирівнювання та щороку нарощують свою дохідну базу;

- спрямувати частину коштів від збільшення надходжень до державного бюджету на соціально-економічний розвиток регіонів, що забезпечили таке збільшення.

Для запровадження планування місцевих бюджетів на середньострокову перспективу необхідно:

конкретизувати цілі, завдання, види планування, перелік показників;

визначити порядок взаємодії всіх учасників процесу середньострокового бюджетного планування;

забезпечити врахування показників, передбачених програмами соціально-економічного розвитку на середньострокову перспективу, під час середньострокового бюджетного планування;

урегулювати процедуру врахування показників розвитку місцевих бюджетів на середньострокову перспективу під час підготовки проекту Державного бюджету України на відповідний рік, проведення моніторингу їх виконання з подальшим коригуванням зазначених показників;

розробити теоретико-методологічні засади програмно-цільового методу планування видатків місцевих бюджетів на середньострокову перспективу;

провести експеримент із запровадження елементів програмно-цільового методу складення та виконання місцевих бюджетів в окремих регіонах;

розробити програмну класифікацію видатків і кредитування місцевих бюджетів;

скласти типовий перелік бюджетних програм та показників їх виконання органами місцевого самоврядування у частині делегованих повноважень;

удосконалити процедуру казначейського обслуговування місцевих бюджетів.

Посилення інвестиційної складової місцевих бюджетів передбачає:

удосконалення порядку та умов надання субвенцій для реалізації інвестиційних проектів і визначення єдиного підходу до розподілу фінансового ресурсу держави з цією метою, системи моніторингу та аналізу використання таких субвенцій;

надання субвенцій для реалізації інвестиційних проектів на засадах конкурентності та фінансової участі місцевих бюджетів у їх реалізації з урахуванням таких критеріїв:

- економічна ефективність досягнення цілей проекту із залученням мінімального обсягу бюджетних коштів для його реалізації;

- спрямованість субвенцій на створення, приріст чи оновлення основних фондів комунальної форми власності;

- рівень забезпечення адміністративно-територіальної одиниці об'єктами соціально-культурної сфери;

забезпечення інвестиційних програм, строк виконання яких перевищує бюджетний період, необхідними коштами з державного та місцевих бюджетів для завершення їх виконання;

програмний підхід до здійснення видатків для реалізації інвестиційних проектів згідно із затвердженими програмами

соціально-економічного розвитку відповідної адміністративно-територіальної одиниці;

оптимізацію переліку субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам для реалізації інвестиційних проектів, забезпечення їх спрямування на фінансування пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку регіонів;

сприяння утворенню фондів регіонального розвитку з метою надання фінансової допомоги для розвитку соціальної та інженерної інфраструктури регіонів, джерелом формування яких може бути частина коштів від сплати податку на прибуток підприємств, яка зараховується за місцем провадження виробничої діяльності і місцезнаходженням філій та інших відокремлених підрозділів. Основні засади утворення та функціонування таких фондів визначаються Бюджетним кодексом України;

удосконалення процедури здійснення запозичень до місцевих бюджетів з метою забезпечення ефективності механізму фінансування органами місцевого самоврядування пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку.

Підвищення ефективності управління коштами місцевих бюджетів та посилення контролю і відповідальності за дотримання бюджетного законодавства здійснюється шляхом:

надання органам місцевого самоврядування методичної та консультаційної допомоги з питань реформування місцевих бюджетів;

удосконалення процедури фінансового контролю за дотриманням бюджетного законодавства на всіх стадіях бюджетного процесу його учасниками відповідно до повноважень, визначених законодавством, забезпеченням економічного та ефективного управління бюджетними коштами відповідно до встановлених напрямів їх використання;

удосконалення порядку фінансової та адміністративної відповідальності за порушення органами місцевого самоврядування вимог бюджетного законодавства;

запровадження механізму моніторингу та оцінки ефективності здійснення органами місцевого самоврядування їх повноважень, підвищення відповідальності за здійснення таких повноважень;

розроблення системи моніторингу результатів роботи

органів місцевого самоврядування в умовах реформування місцевих бюджетів;

запровадження системи щорічної рейтингової оцінки результатів роботи органів місцевого самоврядування з управління бюджетними коштами;

удосконалення процедури здійснення внутрішнього фінансового контролю в бюджетних установах;

активізація роботи органів місцевого самоврядування, спрямованої на підвищення ефективності використання бюджетних коштів (оптимізація мережі

бюджетних установ, застосування дієвих методів економії бюджетних коштів тощо).

Забезпечення прозорості процесу формування та виконання місцевих бюджетів передбачає:

надання прозорої інформації про порядок складення бюджетів усіх рівнів, фінансовий стан органів місцевого самоврядування, підготовленої на основі єдиної методики збору, обробки та надання інформації;

визначення порядку збору та узагальнення інформації, яка характеризує стан і якість управління коштами місцевих бюджетів;

удосконалення інформаційно-статистичної бази соціально-економічних показників розвитку регіонів;

запровадження публічного обговорення щорічних звітів про виконання місцевих бюджетів органами місцевого самоврядування;

запровадження міжнародних стандартів фінансової і статистичної звітності для проведення незалежної фінансової експертизи та зовнішнього аудиту на місцевому рівні.

4. Етапи реалізації Концепції

Реформування місцевих бюджетів здійснюватиметься двома етапами.

На першому етапі (2007-2008 роки) передбачається забезпечити:

уточнення положень Бюджетного кодексу України в частині переліку доходів, видатків місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин;

удосконалення Формули розподілу обсягів міжбюджетних трансфертів між державним та місцевими бюджетами;

розроблення методики визначення стандартів надання основних соціальних послуг населенню та їх вартості;

розроблення теоретико-методологічних засад програмно-цільового методу планування видатків місцевих бюджетів і запровадження планування місцевих бюджетів на середньострокову перспективу;

вдосконалення нормативно-правового регулювання правовідносин, пов'язаних із здійсненням запозичень до місцевих бюджетів;

розроблення методики визначення депресивних територій та програм подолання депресивності;

надання методичної та консультаційної допомоги органам місцевого самоврядування з метою підвищення ефективності і якості управління коштами місцевих бюджетів та проведення реформи місцевих бюджетів.

На другому етапі (2009-2011 роки) передбачається подальше удосконалення бюджетного та податкового законодавства з метою зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування у середньостроковій перспективі, що забезпечить цілісність, послідовність і стабільність державної фінансової політики у сфері місцевих бюджетів, а саме:

підвищення ефективності управління коштами місцевих бюджетів шляхом запровадження нормативів фінансового забезпечення державних соціальних гарантій, які ґрунтуються на соціальних стандартах;

запровадження програмно-цільового методу планування та виконання місцевих бюджетів;

сприяння утворенню фондів регіонального розвитку;

подальше посилення інвестиційної складової місцевих бюджетів.

Принагідно також зазначимо, що в Україні діє проект "Реформа місцевих бюджетів в Україні" (РМБУ), що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) і здійснюється компанією RTI International. Він розпочав діяти в лютому 2005 року. Головною метою проекту РМБУ є підвищення рівня прозорості, ефективності та підзвітності місцевих бюджетів перед громадянами України через впровадження програмно-цільового методу бюджетування (ПЦМ) на національному і місцевому рівнях - щонайменше в 140 містах країни; змцнення автономії міських бюджетів через спрямовану законодавчу підтримку у Верховній Раді України.

Якими будуть місцеві податки і збори?

Справляння місцевих податків та зборів сьогодні регулює, як відомо, Декрет Кабінету Міністрів "Про місцеві податки і збори", який ухвалено ще 1993 року. Ним, зокрема, встановлено перелік місцевих податків і зборів, граничні розміри ставок та деякі особливості порядку їх обчислення. З плином часу цей законодавчий акт втратив свою актуальність, його норми набули інших характеристик, і він уже не врегульовує проблем, що сьогодні виникають на рівні місцевого самоврядування. Дедалі частіше недоліки в адмініструванні місцевих податків та зборів стають у пригоді кмітливим підприємцям. Як результат - дохід від них до місцевої казни становить кілька відсотків у загальному обсязі доходів бюджетів.

Розв'язати ці проблеми та сприяти більш суттєвому поповненню місцевих бюджетів покликаний урядовий **проект Податкового кодексу**. Розділом "Місцеві податки і збори", поряд з удосконаленням чинних механізмів адміністрування місцевих податків та зборів, пропонується нова концепція щодо їх застосування.

Ринковий збір. Сьогодні його сплачує кожен, хто торгує на ринку, а до бюджету надходить чи не четверта частина зібраної з підприємців суми. Проектом Податкового кодексу, замість ринкового збору, запроваджується податок за торгові місця на ринку, а його платниками визначені особи - власники чи орендарі земельних ділянок на ринку. З введенням нового податку місцевий орган влади розроблятиме т.зв. паспорт ринку, у якому і буде зазначена відповідна кількість торгових місць.

Право визначати розмір податку залежно від площі торгового місця та особливостей роботи ринку проект Податкового кодексу надає органам місцевого самоврядування.

Те ж стосується і збору за **паркування автотранспорту**. Сьогодні цей збір сплачують мільйони громадян. Однак, якщо взяти, скажімо, річну суму збору, яка надходить до бюджету Києва за паркування - виходить, що за день у місті паркується близько 3,5 тис. автомобілів, тоді як щодня на вулиці міста виїжджає близько трьохсот тисяч автівок. Проектом Податкового кодексу пропонується запровадити, замість збору за паркування автотранспорту, податок за спеціально відведені місця для паркування транспортних засобів. Його платниками визначені особи, які уповноважені органом місцевого самоврядування організувати та надавати відповідні послуги. При встановленні розміру податку місцева влада, безумовно, враховуватиме площу ділянки, кількість місць для паркування та популярність в автолюбителів відповідного місця.

Щодо обох податків - за торгові місця на ринку та за спеціально відведені місця для паркування транспортних засобів - об'єктом оподаткування стане власне територія. Оплата за торгове місце вираховуватиметься в розмірі 0,25-2,5% від прожиткового мінімуму на одну працездатну особу (сьогодні це 561 грн.) за кожне торгове місце (від 1-4 кв. м) на день. Тож один день торгівлі обійдеться в сумі від 1,4-14 грн. Що ж до місця для паркування - воно коштуватиме від 1,68 до 5,61 грн. для осіб, що організують паркування, тоді, як для водіїв плата за паркування не змінюється.

Такі підходи дадуть можливість відійти від практики сплати податку з рук в руки, значно скоротять кількість платників податку і дадуть змогу запобігти ухиленням від сплати належних зборів. Крім того, можна констатувати, що повноваження органів місцевого самоврядування в адмініструванні податків значно розширяться.

Проектом Податкового кодексу впроваджується новий - туристичний збір, який, на відміну від нині чинного курортного збору, справлятиметься на всій території України. Цей збір не належить до обов'язкових, тож місцеві органи самоврядування на власний розсуд будуть вирішувати, чи запроваджувати його на своїй території.

Ще один новий збір - **за розміщення об'єктів грального бізнесу**. За переконанням розробників Кодексу, він сприятиме виведенню з тіні суб'єктів грального бізнесу, впорядкуванню розміщення гральних закладів, що сьогодні носить стихійний та хаотичний характер, і, відповідно, наповненню місцевих бюджетів.

Проектом ПК удосконалюються також процедури справляння збору **за використання місцевої символіки, за розміщення об'єктів торгівлі та сфери послуг, рекламного збору**. Водночас скасовується ціла низка застарілих неефективних податків та зборів, наприклад, збір за проведення конкурсного розпродажу лотерей. Серед ліквідованих - також збір за видачу ордерів на квартири. У минулому році до місцевих бюджетів в Україні від такого платежу надійшло всього лише 221 тисяча гривень. А від збору за участь у бігах на іподромі місцеві бюджети не отримали жодної копійки. Тож рішення прийнято логічне - виключити ці збори та низку інших "іподромних" зборів з переліку місцевих податків і зборів.

Утім, якими не були б ефективними перераховані вище місцеві податки та збори, вони не в змозі задовольнити зростаючі потреби громад. Тож їхній перелік місцеві органи влади пропонують суттєво розширити і, зокрема, запровадити податок на нерухомість. У більшості країн саме цей податок є ключовим для місцевих бюджетів.

Окрім того, до місцевих податків і зборів окремі фахівці пропонують включити податок за землю, який є джерелом для наповнення місцевих бюджетів більшості країн. Однак податківці України не радять поспішати з такою ініціативою - цього поки що не дає змоги здійснити недосконале земельне законодавство.

Представники органів місцевого самоврядування не заперечують також про включення до бюджетів території і частки інших загальнодержавних податків. Так, наприклад, висловлюється побажання, щоб у місцевому бюджеті залишалася частина податку на прибуток суб'єктів господарювання. Також порушується питання про сплату податку з доходів фізичних осіб не за місцем працевлаштування громадян, а за місцем їхньої реєстрації, оскільки дитячі садки, школи та лікарні, які обслуговують громадян, розташовані за місцем їх проживання. І кошти на їх утримання та ремонт спрямовуються з місцевих бюджетів.

Посадовці органів місцевого самоврядування також вважають, що податок на прибуток, який сплачують підприємства до державного бюджету, суттєво зросте, якщо його частку отримають місцеві бюджети. На їх думку, місцева влада створить максимально сприятливі умови для ведення бізнесу на території, якщо отримає у місцеву казну частину податку на прибуток. З іншого боку, зацікавлені в цьому і суб'єкти господарювання, оскільки саме з місцевого бюджету витрачаються кошти, наприклад, на ремонт дороги чи системи водопостачання - це те, чим користуються підприємства, розташовані на території.

Дискусії щодо джерел наповнення місцевих бюджетів ще тривають. Якою буде остаточна редакція розділу Податкового кодексу про місцеві податки і збори - говорити зарано, однак їх реформування очевидно, оскільки потреба у прийнятті Податкового кодексу визріла ще вчора.

ДОДАТКИ

Додаток 1

ХЕРСОНСЬКА МІСЬКА РАДА

РІШЕННЯ

28 грудня 2006 року

№ 253

Про міський бюджет
на 2007 рік

Керуючись п.23 частини першої статті 26 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні", Бюджетним кодексом України, Законом України "Про Державний бюджет України на 2007 рік", та враховуючи обговорення проекту міського бюджету на громадських слуханнях 20 грудня 2006 року, міська рада

ВИРІШИЛА:

Встановити загальний обсяг доходів міського бюджету на 2007 рік у сумі 301164,3 тис.грн., у т.ч. дотацію вирівнювання з державного бюджету в сумі 56590,2 тис.грн., субвенцію на виконання власних повноважень територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань в сумі 243,0 тис. грн.

Обсяг доходів загального фонду визначити в сумі 256805,8 тис.грн., спеціального фонду - в сумі 44358,5 тис.грн., у т.ч. бюджету розвитку - 20000,0 тис. грн. (додаток 1).

Встановити, що дохідна частина сформована відповідно до Програми соціально-економічного розвитку м. Херсона на 2007 рік.

Затвердити загальний обсяг видатків міського бюджету на 2007 рік у сумі 300724,3 тис.грн., у т.ч дотації вирівнювання до бюджетів районних у місті, селищних та сільської рад у сумі 9712,6 тис. грн.

Обсяг видатків загального фонду бюджету визначити в сумі 256365,8 тис. грн. та видатків спеціального фонду бюджету - 44358,5 тис. грн. за функціональною (додаток 2) та відомчою (додаток 3) структурою бюджету.

3. Затвердити на 2007 рік:

4.1.Обсяги повернення кредитів та погашення відсотків за

користування кредитом до спеціального фонду міського бюджету в сумі 31,9 тис. грн.

4.2.Обсяги надання кредитів із бюджету в сумі 471,9 тис. грн., у т.ч. із загального фонду - в сумі 440 тис. грн., із спеціального фонду - в сумі 31,9 тис.грн. (додаток 4).

4. Встановити розмір оборотної касової готівки міського бюджету в сумі 1500 тис.грн.

Затвердити обсяг дотації вирівнювання бюджетам районних у місті, селищних та сільської рад на 2007 рік в сумі 9712,6 тис.грн.(додаток 5):

Порядок розрахунку міжбюджетних трансфертів між міським бюджетом та бюджетами районів у місті, селищ та села на 2007 рік визначено згідно з додатком 6.

6. Установити, що перерахування дотації вирівнювання бюджетам районних у місті, селищних та сільської рад здійснюється шляхом застосування нормативів щоденних відрахувань від надходжень доходів до загального фонду міського бюджету згідно із додатком 5 до цього рішення.

Помісячні та річні суми перерахувань дотації вирівнювання з міського бюджету бюджетам селищних, сільської та районних у місті рад не повинні перевищувати обсяги бюджетних призначень, визначені у розписі доходів і видатків міського бюджету на 2006 рік. Суми дотації вирівнювання, недоодержані з міського бюджету шляхом застосування нормативів щоденних відрахувань до 25 числа кожного місяця, перераховуються органами Держказначейства на підставі платіжних доручень фінансового управління бюджетам районів у місті, села, селищ за рахунок доходів загального фонду міського бюджету, з яких зазначена дотація надається.

7. Установити, що господарські організації, які належать до комунальної власності міста сплачують до міського бюджету частину прибутку (доходу) у розмірі 50%. Частина прибутку (доходу) сплачується до міського бюджету за результатами фінансово-господарської діяльності 2006 року, та наростаючим підсумком щоквартальної фінансово-господарської діяльності у 2007 році у строки, встановлені для сплати податку на прибуток підприємств.

8. Затвердити, відповідно до статті 68 Бюджетного кодексу України, склад доходів і видатків бюджетів районних у місті рад на 2007 рік відповідно до повноважень, переданих міською радою:

ДОХОДИ:

- надходження адмінштрафів, що накладаються виконавчими органами районних у місті рад або утвореними ними у встановленому порядку адміністративними комісіями;
- ринковий збір,

ВИДАТКИ:

- органи місцевого самоврядування;
- територіальні центри і відділення соціальної допомоги на дому;
- програми, затверджені районними у місті радами.

Зарахування ринкового збору здійснювати з урахуванням прийняття Кабінетом Міністрів України типових штатів працівників органів місцевого самоврядування на виконання статті 86 Закону України "Про Державний бюджет України на 2007 рік".

9. Установити обсяг резервного фонду міського бюджету в сумі 500 тис.грн.

10. У виняткових випадках у процесі виконання міського бюджету, за обґрунтованим поданням головного розпорядника коштів, фінансове управління здійснює перерозподіл видатків за економічною класифікацією в межах загального обсягу його бюджетних призначень по загальному і спеціальному фондах міського бюджету (крім власних надходжень бюджетних установ).

Перерозподіл бюджетних призначень за функціональною класифікацією по загальному і спеціальному фондах (крім власних надходжень бюджетних установ) у межах загального обсягу головного розпорядника коштів здійснюється шляхом внесення змін до цього рішення за погодженням із постійною комісією з питань соціально-економічного розвитку, розвитку підприємництва, планування, обліку, бюджету, фінансів і цін

Забороняється збільшення бюджетних призначень по загальному та спеціальному фондах міського бюджету на:

- оплату праці за рахунок зменшення інших видатків, крім випадків змін умов оплати праці;
- видатки на утримання органів місцевого самоврядування за рахунок зменшення видатків по інших галузях;
- капітальні видатки за рахунок зменшення бюджетних призначень на поточні видатки.

Зобов'язання, взяті розпорядниками коштів міського бюджету без відповідних бюджетних асигнувань, не вважаються

бюджетними зобов'язаннями і не підлягають оплаті за рахунок бюджетних коштів. Взяття таких зобов'язань є бюджетним правопорушенням.

Розпорядники коштів міського бюджету мають право брати бюджетні зобов'язання у 2007 році, ураховуючи необхідність виконання бюджетних зобов'язань минулих років, взятих на облік в органах Державного казначейства України, у межах виділених їм асигнувань.

11. Головним розпорядникам бюджетних коштів пропорційно здійснювати фінансування розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачів коштів або проводити розрахунки за виконані роботи відповідно до бюджетних призначень, затверджених додатком 3 до цього рішення.

12. Затвердити такий перелік захищених статей видатків загального фонду міського бюджету на 2007 рік за їх економічною структурою:

- оплата праці працівників бюджетних установ (1110);
- нарахування на заробітну плату(1120);
- медикаменти та перев'язувальні матеріали(1132);
- продукти харчування(1133);
- оплата комунальних послуг та енергоносіїв (1160);
- трансферти місцевим бюджетам (1320);
- трансферти населенню (1340).

Визначити, що головні розпорядники коштів міського бюджету несуть відповідальність за першочергове спрямування коштів на фінансування захищених статей видатків та цільове використання бюджетних коштів.

13. Дозволити головним розпорядникам бюджетних коштів брати бюджетні зобов'язання на проведення капітальних видатків по загальному фонду, затверджених даним рішенням, лише за умови наявності коштів, перерахованих із міського бюджету на відповідні рахунки установ.

14.Визначити одержувачами коштів по КФК 180409 "Внески у статутні фонди суб'єктів підприємницької діяльності": МКП "Херсонтеплоенерго" в сумі 1090 тис.грн., КП "Центр" в сумі 50 тис.грн., КП "Таврійський" в сумі 50 тис.грн., КП "Дніпровський" в сумі 50 тис.грн., КП "Дніпровський ХБК" в сумі 50 тис.грн.

15.Виконавчому комітету міської ради у місячний термін, за поданням головних розпорядників міського бюджету,

затвердити ліміти споживання енергоносіїв у фізичних обсягах по кожній бюджетній установі, виходячи з обсягів призначень, визначених головним розпорядником бюджетних коштів додатком 3 до цього рішення, враховуючи зменшення обсягів споживання щонайменш як на 10 відсотків.

16. Керівникам бюджетних установ установити контроль за споживанням енергоносіїв у межах затверджених лімітів у фізичних обсягах.

17. Головним розпорядником бюджетних коштів міського бюджету забезпечити повним обсягом потребу в асигнуваннях на оплату праці працівників бюджетних установ.

18. Кошти, що перераховуються Регіональному відділенню Державного фонду сприяння молодіжному житловому будівництву і передбачені на пільгове кредитування громадян на будівництво (реконструкцію) житла, в обсязі 440,0тис.грн., не належать до обсягів, із яких проводяться відрахування на утримання управління капітального будівництва.

19. Якщо обсяги власних надходжень бюджетних установ перевищують відповідні витрати, встановлені додатком 3 до рішення про міський бюджет, розпорядник бюджетних коштів передбачає спрямування таких сум, у першу чергу, на погашення заборгованості з оплати праці, нарахувань на заробітну плату, комунальних послуг та енергоносіїв.

У разі, якщо така заборгованість відсутня, розпорядник бюджетних коштів спрямовує:

- 50 відсотків коштів на заходи, які здійснюються за рахунок відповідних надходжень;

- 50 відсотків коштів на заходи, які необхідні для виконання основних функцій, але не забезпечені коштами загального фонду бюджету за відповідною бюджетною функцією.

При цьому розпорядник бюджетних коштів здійснює коригування обсягів взятих бюджетних зобов'язань по загальному фонду бюджету для проведення видатків по цих зобов'язаннях зі спеціального фонду бюджету.

20. Управлінню охорони здоров'я протягом року при уточненні видатків по спеціальному фонду підвідомчих установ (спеціальний рахунок, суми за дорученнями) забезпечити спрямування 10% на оплату видатків за спожиті енергоносії в поточному році .

21. З метою залучення коштів, робіт та послуг, дозволити бюджетним установам укласти договори з благодійними організаціями, фондами, страховими компаніями, лікарняними касами, підприємствами та іншими установами. Установам охорони здоров'я, що надають медико-санітарну допомогу, створювати альтернативні види профілактики, діагностики, лікування, харчування та догляду для пацієнтів через залучення грошових внесків, пожертв до спеціального фонду або сум за дорученнями від фізичних та юридичних осіб на задоволення індивідуальних потреб медичного характеру.

22. Доручити виконавчому комітету затвердити перелік об'єктів будівництва, реконструкції та введення в дію потужностей на поточний рік з включенням незавершених об'єктів у 2006 році після погодження з постійною комісією з питань житлово-комунального господарства, благоустрою, транспорту, зв'язку, енергозбереження та енергопостачання та з постійною комісією з питань соціально-економічного розвитку, розвитку підприємництва, планування, обліку, бюджету, фінансів і цін.

23. При складанні планів робіт з благоустрою міста врахувати 20 відсотків коштів на розвиток об'єктів благоустрою, розташованих на території приватного сектора в межах бюджетних призначень запланованих на житлово-комунальну сферу.

24. Установити, що допущення нецільового використання бюджетних коштів у поточному чи минулому роках має наслідком:

- для розпорядників бюджетних коштів - зменшення асигнувань цим розпорядникам на суму коштів, що витрачені не за цільовим призначенням;

- для одержувачів бюджетних коштів - повернення коштів в сумі, що витрачена не за цільовим призначенням, у дохід відповідних бюджетів.

25. В обсягах видатків по головних розпорядниках бюджетних коштів міського бюджету враховано введення з 1 січня 2007 року мінімальної заробітної плати в розмірі 400 гривень, з 1 липня - 420 гривень, з 1 грудня 2007 року - виходячи з розміру мінімальної заробітної плати 450 гривень.

26. Надати право виконкому міської ради, у разі виникнення тимчасових касових розривів міського бюджету, пов'язаних із

забезпеченням видатків загального фонду, в першу чергу на оплату праці працівників бюджетних установ та нарахувань на заробітну плату, придбання продуктів харчування і медикаментів, оплату комунальних послуг та енергоносіїв, отримувати короткотермінові позички, та, у разі невиконання розрахунково визначених Міністерством фінансів України прогнозних надходжень місцевих бюджетів на 2007 рік, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, середньострокові позички.

27. Надати право виконкому міської ради, за підсумками річного звіту про виконання міського бюджету за 2006 рік, використовувати вільні залишки бюджетних коштів загального та спеціального фонду міського бюджету станом на 01.01.07 за рішенням міської ради (крім власних надходжень бюджетних установ).

28. Виконкому щокварталу звітувати перед сесією міської ради про хід виконання міського бюджету та щомісяця надавати міській раді відомості про його виконання та використання коштів резервного фонду міського бюджету.

29. Заступнику міського голови Калюжному Д.А. на наступну сесію міської ради підготувати проект рішення про затвердження нормативних документів про продаж земельних ділянок тільки на конкурсній основі, витримавши положення Закону України "Про засади державної політики у сфері господарської діяльності".

30. Додатки 1-6 до цього рішення є його невід'ємною частиною.

31. У лютому 2007 року внести на розгляд міської ради зміни до доходної та видаткової частин міського бюджету на 2007 рік згідно з чинним законодавством.

32. Контроль за виконанням рішення покласти на постійну комісію з питань соціально-економічного розвитку, розвитку підприємництва, планування, обліку, бюджету, фінансів і цін (Федін В.В.).

Міський голова

В.В.Сальдо

Доходи міського бюджету на 2007 рік

Код	Найменування доходів згідно із бюджетною класифікацією	Загальний фонд	Спеціальний фонд		Разом
			Разом	У т.ч. бюджет розвитку	
	2	3	4	5	6
100000	Податкові надходження	194 461 683,00	6 463 400,00	0,0	200 925 083,00
110000	Податки з доходів, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	155 062 583,00	X	X	155 062 583,00
110100	Податок з доходів фізичних осіб	154 259 900,00	X	X	154 259 900,00
110202	Податок на прибуток підприємств, що належать до комунальної власності	802 683,00	X	X	802 683,00
120000	Податки на власність		6 463 400,00		6 463 400,00
120200	Податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів	X	6 463 400,00	X	6 463 400,00
130000	Збори за спеціальне використання природних ресурсів	12 580 700,00	X	X	12 580 700,00
130500	Плата за землю	12 580 700,00			12 580 700,00
140000	Внутрішні податки на товари та послуги	8 093 700,00	0,0	0,0	8 093 700,00
140601	Податок на промисел	37 300,00	X	X	37 300,00
140603	Плата за державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності	280 000,00	X	X	280 000,00
140609	Плата за державну реєстрацію, крім плати за державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності	4 000,00	X	X	4 000,00
140700	Плата за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності	7 772 400,00	X	X	7 772 400,00
160000	Інші податки	18 724 700,00	X	X	18 724 700,00
160100	Місцеві податки і збори	5 802 000,00	X	X	5 802 000,00

160401	Фіксований сільськогосподарський податок	1 000,00	X	X	1 000,00
160500	Єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва	12 921 700,00	X	X	12 921 700,00
200000	Неподаткові надходження	5 510 873,00	17 553 989,00	0,00	23 064 862,00
210000	Доходи від власності та підприємницької діяльності	1 078 173,00	9 400,00	0,00	1 087 573,00
210103	Частина прибутку (доходу) господарських організацій (які належать до комунальної власності, або у статутних фондах яких є частка комунальної власності), що вилучається до бюджету	1 078 173,00			1 078 173,00
210807	Перерахування підприємствами частки вартості виготовленої нестандартної продукції з дозволу на тимчасове відхилення від вимог відповідних стандартів щодо якості продукції, виданого Державним комітетом України по стандартизації, метрології і сертифікації	X	4 000,0	X	4 000,00
211100	Надходження коштів від відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва		5 400,0		5 400,00
220000	Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційного та побічного продажу	4 230 900,00			4 230 900,00
220804	Плата за оренду майнових комплексів та іншого майна, що знаходиться у комунальній власності	3 000 000,00	X	X	3 000 000,00
220900	Державне мито	1 230 900,00	X	X	1 230 900,00
230000	Надходження від штрафів та фінансових санкцій	201 800,00		X	201 800,00
230303	Адміністративні штрафи та інші санкції	201 800,00	X	X	201 800,00
240000	Інші неподаткові надходження	0,00	30 000,00		30 000,00
240600	Інші надходження	0,00	30 000,00		30 000,00
250000	Власні надходження бюджетних установ	X	17 514 589,00	X	17 514 589,00

300000	Доходи від операцій з капіталом	X	20 000 000,00	20 000 000,0	20 000 000,00	20 000 000,00
310300	Находження від відчуження майна, що знаходиться у комунальній власності	X	6 000 000,00	6 000 000,00	6 000 000,00	6 000 000,00
330100	Находження від продажу землі	X	14 000 000,00	14 000 000,00	14 000 000,00	14 000 000,00
500000	Державні цільові фонди		341 100,00	X	341 100,00	341 100,00
500800	Збір за забруднення навколишнього природного середовища	X	300 000,00	X	300 000,00	300 000,00
501100	Цільові фонди утворені Верховною Радою Автономної Республіки Крим та місцевими органами виконавчої влади	X	41 100,0	X	41 100,0	41 100,0
	Разом доходів		44 358 489,00	20 000 000,00	244 331 045,00	244 331 045,00
400000	Офіційні трансферти (розшифровуються за видами трансфертів та бюджетів)		56 833 200,00	0,00	56 833 200,00	56 833 200,00
410200	Дотації		56 590 200,00		56 590 200,00	56 590 200,00
410201	Дотації вирівнювання, що одержуються з державного бюджету		56 590 200,00		56 590 200,00	56 590 200,00
410300	Субвенції		243 000,00		243 000,00	243 000,00
410305	Субвенція на виконання власних повноважень територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань		243 000,00		243 000,00	243 000,00
	ВСЬОГО ДОХОДІВ		256 805 756,00	20 000 000,00	301 164 245,00	301 164 245,00

Секретар міської ради

Ю.Б.Погребний

**Видатки міського бюджету на 2007 рік
за функціональною структурою**

Код	Видатки бюджету за функціональною структурою	Видатки загального фонду						Видатки спеціального фонду						Разом
		Всього	Видатки споживання	з них		Видатки розвитку	Всього	Видатки споживання	з них		Видатки розвитку	з них: Бюджет розвитку		
				оплата праці з нарахуваннями	оплата комунальних послуг та енергоносіїв				оплата праці з нарахуваннями	оплата комунальних послуг та енергоносіїв				
1	2	3	4	5	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
010000	ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ	11 609 230,0	11 022 230,0	7 874 790,0	714 160,0	587 000,0	345 500,0	345 500,0	200 000,0		0,0		11 954 730,0	
010116	Органи місцевого самоврядування	11 609 230,0	11 022 230,0	7 874 790,0	714 160,0	587 000,0	345 500,0	345 500,0	200 000,0		0,0		11 954 730,0	
700000	ОСВІТА	124 660 800,0	122 415 900,0	91 799 100,0	12 021 200,0	2 244 900,0	9 422 600,0	9 095 400,0	4 285 700,0	136 400,0	327 200,0		134 083 400,0	
800000	ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я	83 028 200,0	80 802 860,0	61 824 297,0	9 128 479,0	2 225 340,0	6 660 118,0	5 851 618,0	2 738 953,0	666 348,0	808 500,0		89 688 318,0	
900000	СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ТА СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	2 420 552,0	2 210 552,0	260 987,0	25 973,0	210 000,0							2 420 552,0	
090412	Інші видатки на соціальний захист	656 396,0	656 396,0										656 396,0	
090416	Інші видатки на соціальний захист ветеранів війни та праці	273 375,0	83 375,0			190 000,0							273 375,0	
090802	Інші програми соціального захисту неповнолітніх	9 000,0	9 000,0										9 000,0	
091101	Утримання центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді	182 973,0	165 973,0	149 302,0		17 000,0							182 973,0	
091102	Програми і заходи центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді	58 890,0	58 890,0										58 890,0	
091103	Соціальні програми і заходи державних органів у справах молоді	46 300,0	46 300,0										46 300,0	
091104	Соціальні програми і заходи державних органів у справах жінок	13 250,0	13 250,0										13 250,0	
091106	Інші видатки	199 900,0	196 900,0	111 685,0	25 973,0	3 000,0							199 900,0	
091107	Соціальні програми і заходи державних органів у справах сім'ї	16 865,0	16 865,0										16 865,0	
091108	Заходи з оздоровлення та відпочинку дітей, крім заходів з оздоровлення дітей, що здійснюються за рахунок коштів на оздоровлення громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи	205 503,0	205 503,0										205 503,0	
091207	Пільги що надаються населенню (крім ветеранів війни і праці, військовій служби, органів внутрішніх справ та громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи) на оплату житлово-комунальних послуг природного газу	758 100,0	758 100,0										758 100,0	
100000	ЖИТЛОВО - КОМУНАЛЬНЕ ГОСПОДАРСТВО	10 177 866,0	6 443 966,0		5 318 556,0	3 733 400,0	4 000,0	4 000,0					10 181 366,0	
100101	Житлово-експлуатаційне господарство	280 000,0	6 000,0			274 000,0							280 000,0	
100102	Капітальний ремонт житлового фонду місцевих органів влади	3 300 000,0	0,0			3 300 000,0							3 300 000,0	
100203	Благоустрій міст	6 507 266,0	6 347 866,0		5 318 556,0	159 400,0							6 507 266,0	
100209	Заходи пов'язані з поліпшенням питної води (управління водорозвідно-каналізаційного господарства)						4 000,0	4 000,0					4 000,0	

(гривень)

Код	Видатки бюджету за функціональною структурою	Видатки загального фонду						Видатки спеціального фонду						Разом	
		Всього	Видатки споживання	з них		Видатки розвитку	Всього	Видатки споживання	Видатки розвитку	з них		Всього	Видатки розвитку		з них: Бюджет розвитку
				оплата праці з нарахованнями	оплата комунальних послуг та енергоносіїв					оплата праці з нарахованнями	оплата комунальних послуг та енергоносіїв				
1	2	3	4	5	7	8	9	10	11	12	13	14	15		
100302	Комбінати комунальних підприємств, районні виробничі об'єднання та інші підприємства, установи та організації житлово-комунального господарства	90 100,0	90 100,0											90 100,0	
110000	КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО	9 896 525,0	8 501 325,0	7 061 900,0	432 700,0	1 395 200,0	999 800,0	956 600,0	873 000,0	15 200,0	43 200,0			10 896 325,0	
120000	ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	220 000,0	220 000,0											220 000,0	
120201	Періодичні видання (газети та журнали)	206 900,0	206 900,0											206 900,0	
120300	Книговидавня	13 100,0	13 100,0											13 100,0	
130000	ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ	3 161 683,0	3 113 583,0	1 721 840,0	324 443,0	48 100,0	86 571,0	75 571,0	21 700,0	22 700,0	11 000,0			3 248 254,0	
150000	БУДІВНИЦТВО	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	16 710 000,0	0,0	0,0	0,0	16 710 000,0	16 710 000,0		16 710 000,0	
150101	Капітальні вкладення						15 780 000,0				314 000,0	15 780 000,0	314 000,0	314 000,0	
150110	Проведення невідкладних відновлювальних робіт, будівництво та реконструкція загальноосвітніх навчальних закладів						314 000,0								
150114	Проведення невідкладних відновлювальних робіт, будівництво та реконструкція лікарень загального профілю						129 000,0				129 000,0	129 000,0		129 000,0	
150119	Проведення невідкладних відновлювальних робіт, будівництво та реконструкція в спеціалізованих лікарнях та інших спеціалізованих закладів						55 000,0				55 000,0	55 000,0		55 000,0	
150121	Заходи з упередження аварій та запобігання техногенних катастроф у житлово-комунальному господарстві та на інших аварійних об'єктах комунальної власності						430 800,0				430 800,0	430 800,0		430 800,0	
150115	Завершення проектів газифікації сільських населених пунктів з високим ступенем готовності						1 200,0	0,0			1 200,0	1 200,0		1 200,0	
160000	Сільське та лісове господарство, рибне господарство та мисливство	96 200,0	0,0	0,0	0,0	96 200,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		96 200,0	
160101	Землеустрій	96 200,0	0,0	0,0	0,0	96 200,0								96 200,0	
170000	ТРАНСПОРТ, ДОРОЖНЄ ГОСПОДАРСТВО, ЗВ'ЯЗОК, ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ ТА ІНФОРМАТИКА	0,0	0,0	0,0	0,0		8 463 400,0	2 874 900,0		864 900,0	5 588 500,0	2 000 000,0		8 463 400,0	
170603	Інші заходи у сфері електротранспорту						2 000 000,0				2 000 000,0	2 000 000,0		2 000 000,0	
170703	Видатки на проведення робіт, пов'язаних із будівництвом, реконструкцією, ремонтом та утриманням автомобільних доріг						6 463 400,0	2 874 900,0		864 900,0	3 588 500,0			6 463 400,0	
180000	ІНШІ ПОСЛУГИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ	103 500,0	103 500,0	0,0	0,0	0,0	1 290 000,0	0,0	0,0	0,0	1 290 000,0	1 290 000,0		1 290 000,0	
180404	Підтримка малого і середнього підприємництва	103 500,0	103 500,0												
180409	Внески органів місцевого самоврядування у статутні фонди суб'єктів підприємницької діяльності						1 290 000,0				1 290 000,0	1 290 000,0		1 290 000,0	

Код	Видатки бюджету за функціональною структурою	Видатки загального фонду						Видатки спеціального фонду						Разом
		Всього	Видатки споживання	з них		Видатки розвитку	Всього	Видатки споживання	з них		Видатки розвитку	з них: Бюджет розвитку		
				оплата праці з нарахуваннями	оплата комунальних послуг та енергоносіїв				оплата праці з нарахуваннями	оплата комунальних послуг та енергоносіїв				
1	2	3	4	5	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
200200	ОХОРОНА І РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ЦІЛЬОВІ ФОНДИ						5 400,0				5 400,0		5 400,0	
240000							371 100,0	97 100,0		0,0	274 000,0		371 100,0	
240601	Охорона та раціональне використання природних ресурсів						250 000,0	30 000,0			220 000,0		250 000,0	
240602	Утилізація відходів						5 000,0	5 000,0					5 000,0	
240604	Інша діяльність у сфері охорони навколишнього природного середовища						75 000,0	21 000,0			54 000,0		75 000,0	
240900	Цільові фонди, утворені Верховною Радою Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування і місцевими органами виконавчої влади, в т.ч.						41 100,0	41 100,0					41 100,0	
	- для боротьби із захворюванням на цукровий діабет мешканців м.Херсона у 2007 році						41 100,0	41 100,0					41 100,0	
250000	ВИДАТКИ, НЕ ВІДНЕСЕНІ ДО ОСНОВНИХ ГРУП	10 991 700,0	10 491 700,0	0,0	0,0	0,0							10 991 700,0	
250102	Резервний фонд	500 000,0											500 000,0	
250311	Дотація вирівнювання, що передається з районних та міських (міст Києва і Севастополя, міст республіканського і обласного значення) бюджетів	9 712 600,0	9 712 600,0										9 712 600,0	
250404	Інші видатки	751 000,0	751 000,0										751 000,0	
250913	Видатки, пов'язані з наданням та обслуговуванням пільгових довгострокових кредитів, наданим громадянам на будівництво (реконструкцію) житла	28 100,0	28 100,0										28 100,0	
	РАЗОМ ВИДАТКІВ	256 365 756,0	245 325 616,0	170 542 914,0	27 965 511,0	10 540 140,0	44 358 489,0	19 300 689,0	8 119 353,0	1 705 548,0	25 057 800,0	20 000 000,0	300 724 245,0	

Секретар міської ради

Ю.Б.Погребний

Код		Затверджено на 2007 рік	Уточнений план 2007 року з урахованими змінами до кошторисних призначень	Уточнений план 2007 року з урахованими змінами до кошторисних призначень	Уточнений план бмісяч з урахованими змінами до кошторисних призначень	Виконано за бмісяч 2007 року	% виконання до уточненого плану року	% виконання до уточненого плану бмісяч	Відхилення суми до уточненого плану 2007 року	Відхилення у сумі до уточненого плану бмісяч
		3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	2									
250343	Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення виплат, визначених Законом України "Про реструктуризацію заборгованості з виплат, передбачених статтею 57 Закону України "Про освіту" педагогічним, науково-педагогічним та іншим категоріям пра		110,8	55,4	55,4	50,0	100,0		-55,4	0,0
250344	Субвенція з місцевого бюджету державному бюджету на виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів	751,0	801,0	773,3	329,1	41,1	85,8		-2 440,0	-773,3
250404	Інші видатки		220,0	15,0	0,0	0,0			-471,9	-54,4
250905	Часткова компенсація відсоткової ставки кредитів комерційних банків молодим сім'ям та одиноким громадянам на будівництво (реконструкцію) та придбання житла		21,6	21,6	11,1	51,4	51,4		-220,0	-15,0
250913	Видатки пов'язані з обслуговуєм пільгових кредитів	28,1								
	Разом видатків загальний фонд	256 365,8	398 918,9	197 832,2	177 566,3	44,5	89,8		-221 352,6	-20 265,9
	у тому числі субвенція з державного бюджету	243,0	125 439,2	53 759,2	48 880,7	39,0	90,9		-76 558,5	-4 878,5
	КРЕДИТУВАННЯ									
250908	Надання пільгового довгострокового кредиту на придбання (будівництво) житла	440,0	226,4	226,4	226,4	100,0	100,0		0,0	0,0
	ВСЬОГО ВИДАТКІВ ЗАГ АЛЬНОГО ФОНДУ	256 805,8	399 145,3	198 058,6	177 792,7	44,5	89,8		-221 352,6	-20 265,9
	у т.ч. заробітна плата з нарахуваннями		177 359,2	98 295,7	88 837,3	50,1	90,4		-88 521,9	-9 458,4
	Спеціальний фонд									
010000	Державне управління	345,5	724,8		342,2	47,2			-382,6	342,2
700000	Освіта	9 422,6	11 013,6		6 128,5	55,6			-4 885,1	6 128,5
800000	Охорона здоров'я	6 660,1	9 003,5		4 886,8	54,3			-4 116,7	4 886,8
900000	Соціальний захист та соціальне забезпечення		12,0		7,2	60,0			-4,8	7,2
100000	Житлово-комунальне господарство	4,0	4,0	2,0	0,0	0,0	0,0		-4,0	-2,0
110000	Культура і мистецтво	999,8	1 051,3		538,1	51,2			-513,2	538,1
130000	Фізична культура і спорт	86,6	119,8		47,7	39,8			-72,1	47,7
150000	Будівництво	16 710,0	17 270,0	6 410,2	5 784,3	33,5	90,2		-11 485,7	-625,9
170000	Транспорт, шляхове господарство, зв'язок, телекомунікації та інформатика	8 463,4	10 463,4	4 708,5	3 413,4	32,6	72,5		-7 050,0	-1 295,1
180409	Внески органів влади АР Крим та органів місцевого самоврядування у етапунні фонди суб'єктів підприємницької діяльності	1 290,0	880,0	340,0	140,0	15,9	41,2		-740,0	-200,0
200200	Охорона та раціональне використання земель	5,4	5,4	5,4	0,0	0,0			-5,4	-5,4
240000	Цільові фонди	371,1	6 148,4	2 701,4	135,8	2,2	5,0		-6 012,6	-2 565,6
240601	Охорона та рац. викор. природних ресурсів	250,0	288,4	182,6	86,4	30,0	47,3		-202,0	-96,2
240602	Утилізація відходів	5,0	6,0	1,4	0,0	0,0	0,0		-6,0	-1,4
240604	Інша діяльність по охороні прир. середовища	75,0	478,0	317,2	49,4	10,3	15,6		-428,6	-267,8
240900	Інші фонди	41,1	5 376,0	2 200,2	0,0	0,0	0,0		-5 376,0	-2 200,2
	Разом видатків	44 358,5	56 696,2	21 424,0	21 424,0	37,8			-35 272,2	21 424,0
	КРЕДИТУВАННЯ									
250907	Погашення відсотків за користування довгостроковим пільговим кредитом	-2,8	0,0	0,0	0,0				0,0	0,0
250908	Надання пільгового довгострокового кредиту на будівництво житла	31,9	134,5	115,1	110,8	82,4	96,3		-23,7	-4,3
250909	Повернення коштів, наданих для кредитування громадян на будівництво житла	-29,1	-29,1	-9,7	-14,4	49,5	148,5		14,7	4,7
	Разом кредитування	0,0	105,4	105,4	96,4	91,5	91,5		-9,0	-9,0
	Всього видатків спеціального фонду	44 358,5	56 801,6		21 520,4	37,9			-35 281,2	21 520,4
	Всього видатків загальний та спеціальний фонд	301 164,3	455 946,9		199 313,1	43,7			-256 633,8	199 313,1

Ю.Б. Погребній

Секретар міської ради

Питання, які найчастіше виникають при формуванні місцевих бюджетів та відповіді на них:

1. Які існують нормативи відрахувань від податку з доходів фізичних осіб до бюджетів місцевого самоврядування?

(статті 65, 66 БКУ)

2. Який склад доходів, що закріплюються за бюджетами місцевого самоврядування та враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів?

(стаття 64 БКУ)

3. Який порядок формування доходів та видатків районів у містах?

(стаття 68 БКУ)

4. Які доходи місцевих бюджетів не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів?

(стаття 69 БКУ)

5. Які надходження включаються до бюджету розвитку місцевих бюджетів?

(стаття 71 БКУ)

6. Чи можуть місцеві бюджети прийматися з дефіцитом?

(стаття 72 БКУ)

7. Який передбачено порядок складання проектів місцевих бюджетів?

(стаття 75 БКУ)

8. Яка структура проекту рішення про місцевий бюджет та які обов'язкові матеріали додаються до нього?

(стаття 76 БКУ)

9. Який порядок затвердження місцевих бюджетів?

(стаття 77 БКУ)

10. Який порядок виконання місцевих бюджетів?
(стаття 78 БКУ)

11. У які терміни можна вносити зміни до рішення про місцевий бюджет у разі перевиконання чи недовиконання дохідної частини його загального фонду?
(частина сьома статті 78 БКУ)

12. Який порядок затвердження та виконання місцевих бюджетів у разі несвоєчасного їх прийняття?
(стаття 79 БКУ)

13. Яке поняття Ви вкладаєте в термін "міжбюджетні відносини"?
(стаття 81 БКУ)

14. Які існують критерії розмежування видів видатків між місцевими бюджетами?
(стаття 86 БКУ)

15. Які видатки здійснюються з бюджетів сіл, селищ, міст та їх об'єднань?
(п.1) частини першої статті 86 БКУ)

16. Які видатки здійснюються з бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення, а також районних бюджетів?
(п.2) частини першої статті 86 БКУ)

17. Які видатки здійснюються з бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів?
(п.3) частини першої статті 86 БКУ)

18. Які видатки здійснюються з бюджетів міст Києва та Севастополя?
(пп.1, 2, 3 частини першої статті 86 БКУ)

19. Які видатки здійснюються з бюджетів сіл, селищ, міст районного значення та їх об'єднань та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів?
(стаття 88 БКУ)

20. Які видатки здійснюються з районних бюджетів та бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим і міст обласного значення та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів?
(стаття 89 БКУ)

21. Які видатки здійснюються з бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів і враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів?
(стаття 90 БКУ)

22. Які видатки місцевих бюджетів не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів?
(стаття 91 БКУ)

23. Чи може здійснюватися передача видатків між місцевими бюджетами на виконання власних повноважень?
(стаття 92 БКУ)

24. На підставі чого здійснюється передача прав на здійснення видатків на виконання делегованих державних повноважень до бюджетів сіл, селищ, міст районного значення та їх об'єднань?
(частина перша статті 93 БКУ)

25. Які параметри повинна враховувати формула розподілу міжбюджетних трансфертів бюджетам міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим, міст обласного значення і районним бюджетам.
(частина третя статті 98 БКУ)

26. Для чого застосовується і в яких межах визначається коефіцієнт вирівнювання місцевих бюджетів?
(частина друга статті 100 БКУ)

ЗМІСТ

ЗВЕРНЕННЯ ДО КОЛЕГ - ДЕПУТАТІВ	3
ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ БЮДЖЕТНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ (БКУ).	4
РОЗДІЛ 1. ПРАВОВЕ ПІДГРУНТЯ БЮДЖЕТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	9
РОЗДІЛ 2. БЮДЖЕТ І БЮДЖЕТНИЙ УСТРІЙ В УКРАЇНІ. ПРОЦЕДУРА ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ	21
РОЗДІЛ 3. СКЛАДАННЯ, РОЗГЛЯД ТА ЗАТВЕРДЖЕННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ОСНОВІ ПОЛОЖЕНЬ БЮДЖЕТНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ (БЮДЖЕТНЕ ПЛАНУВАННЯ)	29
РОЗДІЛ 4. ЗМІСТ БЮДЖЕТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ (МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ).	36
РОЗДІЛ 5. БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС І МІЖБЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ НА РІВНІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	71
РОЗДІЛ 6. ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ОСНОВІ ПОЛОЖЕНЬ БЮДЖЕТНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ	93
РОЗДІЛ 7. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ	94
ПІСЛЯМОВА	98
ДОДАТКИ	114
ПИТАННЯ, ЯКІ НАЙЧАСТІШЕ ВИНΙΚАЮТЬ ПРИ ФОРМУВАННІ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ТА ВІДПОВІДІ НА НИХ	131